Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Trăiască 23 August, Ziua Eliberării Romîniei de sub jugul fascist!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 16 (99) — 15 AUGUST 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

TREAPTA A 18-A

Așadar, iată-ne din nou cu brațele pline de flori, coloane nesfîrșite ale entuziasmului și bucuriei, trecînd prin fața tribunelor roșii. Purtăm cu noi zborul porumbeilor și oboseala dulce a zilelor de muncă și avînt, venim de pe schele, din adîncul minelor, din fața cuptoarelor de înaltă tensiune care fierb oțelul.

De 18 ani, fără răgaz — sub conducerea înțeleaptă a Partidului nostru — ne dăruim hărnicia și talentul, construind și desăvîrșind socialismul. De 18 ani ne adunăm în coloane nesfîrșite, umăr la umăr, într-o unitate și frumusețe [illegible] istoria noastră, cu brațele pline de [illegible] coloanele tot mai aproape de noi! Avînd retina luminată de fulgerul graficelor de producție, raportăm: tonele de minereu extrase peste plan, uzinele și fabricile construite și biruințele spiritului inovator și [illegible], în luptă cu inerția și cu [illegible] trecutului. De 18 ani coloanele noastre nesfîrșite urcă treaptă cu treaptă verticala însorită a demnității umane.

De 18 ani ne creăm propria noastră istorie și fiecare an ne aduce bucuria împlinirii străduințelor și năzuințelor noastre. Fiecare an are culmea lui specifică, particularitățile lui istorice.

Anul acesta, la marea noastră sărbătoare a Eliberării, se deschide în fața coloanelor ca un splendid arc de triumf ridicat pe fundamentul biruinței socialismului. La istorica sesiune extraordinară a Marii Adunări Naționale din primăvară, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej anunța: „În Republica Populară Romînă socialismul a învins definitiv la orașe și sate...” Datorită politicii de industrializare a țării, de creare neconteniță a bazei tehnice-materiale a construcției socialiste, a succeselor remarcabile obținute de muncitorii, inginerii și tehnicienii noștri, procesul de colectivizare a putut fi desăvîrșit. Sectorul socialist din agricultură deține 96% din suprafața arabilă și 93,4% din suprafața agricolă a țării; gospodăriile agricole colective cuprind 3.201.000 de familii, aproape totalitatea familiilor țărănești.

Colectivizarea totală a agriculturii a adus după sine — ținînd seama de noile necesități — reorganizarea conducerii agriculturii... „adoptarea unei noi concepții organizatorice care să asigure agriculturii conducere științifică, competentă și unitară, capabilă să facă față cu succes noilor sarcini de mare răspundere privind dezvoltarea continuă a agriculturii socialiste...”

Defilînd cu mănunchiurile de grîu în mînă și împodobind cu ele carele alegorice, ne gîndim la prima recoltă socialistă, la colectiviștii din comuna Buzescu, raionul Alexandria, care au obținut 4.800 kg grîu la hectar și la recoltele mari din Banat și Bărăgan; la nisipurile zburătoare de la Dăbuleni, fertilizate și la viile terasate din Dobrogea; la pîinea pufoasă și la vinul dulce ca mierea, tradiționale ospitalității poporului nostru. Fiind vorba de pîine să nu uităm în anul „neuitatei primăveri” primăvara socialismului biruitor, cînd 11.000 de țărani, nepoți și fii ai martirilor de la 1907, și-au sărbătorit într-un cadru solemn, la cel mai înalt sfat al țării, bucuria înfrățirii socialiste.

Romînia inimilor generoase și nobile și-a ridicat glasul în forum-ul internațional al popoarelor, luptînd alături de U.R.S.S. și alte țări socialiste pentru triumful celor mai generoase și nobile idei ale timpului nostru: pacea și dezarmarea. Ca un succes al politicii noastre externe pline de perseverență și umanitate, anul 1962 înscrie votarea de către O.N.U., a proiectului propus de R.P.R. cu privire la educarea tineretului lumii în spiritul păcii și solidarității umane, anul participării Romîniei la conferința celor 18 state pentru dezarmare și-a strădaniilor neobosite pentru crearea unei zone a păcii în Balcani.

Purtînd cu noi în coloană sărbătorească pancartele pe care am scris izbînzile noastre, ne amintim că realizările celor optsprezece ani stau sub semnul ajutorului frățesc pe care l-a primit neîncetat țara noastră din partea Uniunii Sovietice.

Înaintăm acum în fruntea coloanei strînse! Toată țara e o imensă, nesfîrșită coloană și raportăm istoriei: Socialismul a biruit, urcăm pe-o treaptă nouă a viitorului, treapta a 18-a din verticala demnității umane.

Al. Ivan Ghilia

DE ZIUA PRESEI

Ziarul comunist a fost cîndva comparat cu o adunare la care iau parte milioane și milioane de participanți. Și, într-adevăr, așa este. Prin presă, prin zecile de gazete și reviste care apar în întreaga țară, partidul vorbește zilnic, ca într-o uriașă adunare populară, cu masele largi ale oamenilor muncii, împărtășindu-le linia sa politică în toate problemele interne și internaționale, înflăcărîndu-i la înfăptuirea luminoaselor obiective ale înfloririi patriei socialiste.

Nu o dată ni s-a întîmplat să ne ațintim privirile cu emoție — la Muzeul de istorie a partidului — asupra vreunei pagini îngălbenite de vreme, nu mai mare, adesea, decît o foaie de calendar, pe frontispiciul căreia strălucea, cu o lumină nestinsă, un titlu scump: „Scînteia”, „Lupta de clasă”, „Tînărul leninist”. Cu cîte sacrificii — uneori cu sacrificiul suprem: al vieții — redactorii, tipografii, difuzorii presei ilegale de partid au făcut să ajungă în mase aceste arzătoare mesaje de încredere în invincibila forță a poporului! Din scînteile acelea, care luminau prin bezna asupririi și teroarei, s-a aprins măreața făclie a presei noastre comuniste de azi, purtătoare a celor mai înalte idei pe care le-a cunoscut omenirea, ideile partidului clasei muncitoare.

Într-o carte apărută acum cîțiva ani la Paris, sub titlul sonor și pretențios „Abecedarul ziaristicii”, erau reproduse cuvintele unuia dintre primii directori ai ziarului burghez francez „Le Temps”: „Să vă amintiți în permanență că ziarul este conceput, scris și tipărit pentru a fi citit și... uitat în decurs de 24 de ore”. Nimic nu se potrivește mai desăvîrșit presei burgheze din toate timpurile decît această definiție. Concepută și scrisă pentru difuzarea unui senzațional ieftin, pentru a narcotiza masele și a le silui imaginea despre lumea contemporană, această presă își are înscris — chiar din clipa ieșirii de sub tipar — actul de deces în conștiința publică.

Presa noastră trăiește tocmai prin ecoul ei prelungit în conștiința milioanelor de cititori, prin intervenția ei entuziastă și perseverentă în viață, prin eficacitatea rolului ei de propagandist, agitator și organizator colectiv. Ziarele noastre nu sînt simple efemeride de o oră sau de o zi, ci acte pasionate de conștiință partinică, participante active — prin fiecare rînd, prin fiecare cuvînt — la lupta întregului popor, sub conducerea partidului, pentru triumful luminoaselor idealuri ale socialismului și păcii.

În aceasta constă forța lor. Aceasta este temelia prestigiului lor în rîndurile maselor.

Victor Bîrlădeanu

ANUL XVIII — reportaj-anchetă
de MIHAI STOIAN — pagina a 5-a

PRELUDIU ÎN ASFINȚIT
povestire de ION LANCRĂNJAN — paginile 6-7

Aurel Rău

CÎNTEC ÎN AUGUST

Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cînd în albia soarelui îți oglindești fața.
Drag îmi ești pămînt al petrecerii mele
Cînd stelele deasupra ți le-aprinzi...

E acesta un cîntec vechi, din fluier,
Cu care-ți întîmpin diminețile, serile,
E acesta un susur domol, de cuvinte
Prin care ceva ca o flacără curge-nainte.

Lovește-mă vînt, troenește-mă creangă
Sub fulgi de petale ori sub zăpadă!
Cu plug în cîmpii, cu tălăngi în munți
Și-au însemnat cei mulți, prin timp,
aleanu-n baladă.

Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cînd în albia soarelui îți oglindești fața.
Drag îmi ești pămînt al petrecerii mele
Cînd stelele deasupra ți le-aprinzi...

E acesta un cîntec nou; m-am încins
Cu toate drumurile, ca să-l pot învăța.
Și de toate vîrstele m-am desprins, și m-au nins
Anii, pe drumuri, ca pe-un războinic în șa.

Dogoriți văpăi, străluciți în azur
Coloane ale fumului, pe furnale!
Drag îmi ești, pămînt al trecerii mele,
Cu cei mulți ai tăi, de azi, cu biruințele tale.

Ion Crînguleanu

Al patrulea poem

...Al patrulea poem urca,
Cu soarele pe braț să vină;
Trasînd în jurul lumilor acea
Nepreluită cingătoare de lumină...

Era un astru între astre — scut,
Un soare omenesc pentru solstiții,
Gîndit de comunism; născut
Din arderi de idei și revoluții.

DIALOG ÎN COSMOS

Cosmosul se umple de voci omenești.

Am auzit întîi vocea lui Iuri Gagarin, — bărbatul blond, cu trăsături delicate, — răzbătînd prin pulberi meteorice, prin pînze de sunete enigmatice, printre lumini călătoarea veșnic. Am auzit glasul lui Gherman Titov, cosmonautul 2, apoi, în urmă cu puține zile, deschizînd aparatul de radio, am aflat că un nou Vostok, avîndu-l la bord pe cosmonautul Andrian Nikolaev, străbate spațiile în care lunecau doar umbrele fosforescente ale Selenei.

Noi, generația care n-am apucat, din fericire, vremea laconicelor comunicate de front, am urmărit știri despre un nou zburător și cînd nu ne mai așteptam, am auzit semnalele de pe Vostok 4, nava condusă în Cosmos de un alt fiu al pămîntului sovietic, Pavel Popovici! Înscriindu-se pe o orbita circumterestră, în apropiere de săgeata celui de al treilea Vostok, nava lui Popovici, om care poartă numele unui legendar erou al bîlinelor rusești, își începe un drum triumfal! Din orașul în care a scris marele creator al personajului doctorului Astrov — Anton Pavlovici Cehov — de la Ialta, conducătorul partidului și guvernului sovietic, tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov a vorbit la telefon cu Cosmosul. Nu e vorba de o metaforă. Telefonista centralei din Ialta a comunicat simplu, cu vocea emoționată:

— La telefon, Cosmosul! Aveți legătura cu Cosmosul!

Pentru ca această legătură să fie obținută, ostașii Revoluției din Octombrie au sfîșiat cu piepturile lor rețele de sîrmă ghimpată, poarta cu uriașe împletituri de fier a Palatului de iarnă a fost doborîtă de gardiștii roșii, în vreme ce Lenin vorbea cu frontul, folosindu-se de un receptor vechi, încă de pe atunci demn de a figura la muzeu... Uneori, dușmanii Revoluției comuniste retezau lianele pîlpîietoare ale firelor de telegraf și luptătorii cu steaua roșie la chipiu se tîrau prin fum, prin schije și dărîmături pentru a lega iarăși firele tăiate, pentru ca glasul lui Ilici să ajungă în linia întîi...

Și acum, cît de firesc pare totul:

— Aveți legătura cu Cosmosul!

Mesageri instăpînind acolo, în spațiile nestrăbătute, setea de pace a pămîntenilor, cosmonauții sovietici, școlari sîrguincioși la clasa profesorului Konstantin Eduardovici Țiolkovski, îndeplinesc o misiune fără precedent în istorie. Omul nu poate fi singur în Cosmos, așa cum nu poate fi nici pe pămînt, și constructorii și zburătorii sovietici au realizat, ca întotdeauna, primii, un zbor în grup, deschizînd drumul unor cercetări științifice de interes primordial.

Felicitîndu-se pentru zbor, urîndu-și somn ușor și spunîndu-și bună dimineața cu voluptate pămînteană, Andrian și Pavel reconstuie acolo, în Cosmos, ceva din lumea noastră, ceva din atmosfera încercatei noastre planete. Grandioasa repetiție generală, înaintea desprinderii de pe cosmodromuri a unor adevărate orașe plutitoare, — temerara țîșnire în Cosmos a celor doi eroi ne umple inimile de admirație pentru curajul fără seamăn al acestor minunați tineri sovietici, pentru înaltele capacități creatoare ale constructorilor și muncitorilor sovietici.

Nouă, romînilor, cea mai dragă lună ne este, firește, august, luna Eliberării patriei noastre ajunsă azi în pragul socialismului.

Vă mulțumim, dragi cosmonauți, vă mulțumim din inimă!

Noi nu uităm că trei, din cele patru zboruri ale cosmonauților sovietici s-au desfășurat sub cerul mirosind a struguri și a mere coapte, cerul lui august!

Gheorghe Tomozei

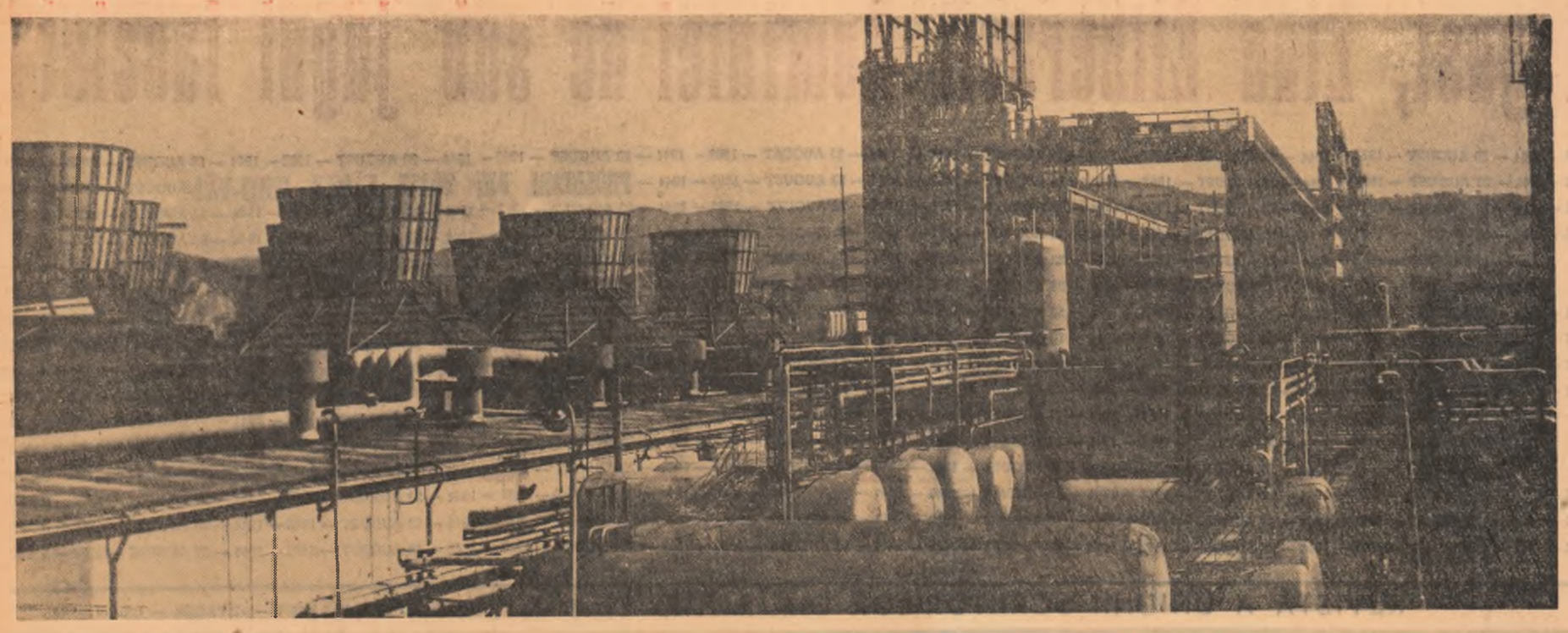

BORZEȘTI — August 1962

RECENZII

POP SIMION: Ore calde

VASILE REBREANU: Casa

ILEANA VRANCEA: Tradiții ale criticii literare marxiste 1930-1940

Ore calde

Arta de reporter a lui Pop Simion, așa cum o demonstrau și volumele „Paralela 45°" și „Anul 15", se caracterizează prin vigoarea cu care sînt desenate portretele oamenilor contemporani. Patosul cu care scriitorul descifrează semnificațiile cele mai profunde ale eroismului muncii de fiecare zi din uzine și de pe șantiere, din mine și de pe navele de pescuit face ca intenția sa de a prezenta cîteva lapidare portrete contemporane să fie depășită: Pop Simion realizează o secțiune amplă în viața societății noastre.

Reporterul nu se limitează la prezentarea unor simple trăsături morale ale personajelor sale, ci le comentează, confruntă caractere și fapte, subliniind sensul nou al atitudinii oamenilor față de muncă. Ceea ce omul dăruiește societății, entuziasmul și gîndurile sale, dragostea și munca, alcătuiește frumusețea epocii noastre. Răspunderea celui care muncește nu se oprește la realizarea mai multor produse create sub semnul grijii pentru calitate; asemenea meșterului zidar Novizki, el formează conștiințe noi, sarcină cu mult mai complexă.

Nu prin comunicarea unor cifre, oricît de impresionante ar fi ele, demonstrează scriitorul eroismul muncii. Nici prin schițarea unui portret fizic, menit să „dea viață" datelor tehnice. Ci prin pătrunderea pasionată în universul sufletesc al eroilor săi, prin luminarea legăturilor dintre ei și ceilalți oameni, dintre ei și natura pe care o iubesc tocmai pentru că o transformă și o supun. Și Pop Simion izbutește să prezinte toată această vastă problematică, fără să se refugieze în hiperbolă, care uneori, departe de a reliefa eroismul muncii, îl estompează. Formula sa reportericească nu exclude lirismul. Lirismul este prezent în portretizarea unor oameni ca strungarul Dumitru Scînteie, ca tînărul Erou al Muncii Socialiste Ștefan Tripșa, ca laminoristul Pandele. Un lirism discret însoțește prezentarea muncii din preajma cuptoarelor dogorîtoare, din înaltul schelelor, de pe întinsul mărilor. Pînă și în „Răspunsul olarului", reportaj despre un bătrîn orb, dornic să „vadă" răsăritul soarelui deasupra mării, unde primejdia melodramaticului pîndește la fiecare pas, scriitorul izbutește să salveze nota realistă, dînd o schiță de un dramatism reținut, al cărei personaj central impresionează prin încrederea nelimitată în puterea oamenilor, a științei de a-l vindeca.

Nu împrejurarea că reporterul se depărtează uneori de relatarea exactă a faptelor, că „părăsește terenul faptelor" cum îi reproșa în „Contemporanul" Eugen Simion, mi se pare că duce la acele „notații vagi". În definitiv, reportajul, în măsura în care e literatură, are dreptul să comenteze, să discearnă, să transforme stenograma unei discuții într-o pagină de artă. Aceasta bine înțeles fără să denatureze adevărul, făcînd de nerecunoscut oamenii și faptele descrise. Cred, însă, că „vagul unor notații", real de altminteri dintr-o seamă de reportaje ca, bunăoară, „Răspunsul celui ce face pantofi", provine dintr-o insuficientă individualizare a caracterelor pe care le urmărește, precum și din dorința de a înlocui analiza psihologică, detectarea implicațiilor etice, printr-o abuzivă și uneori puerilă folosire a metaforei.

În ansamblul său, volumul Ore calde *rămîne o reușită semnificativă a reportajului nostru literar. Înțelegînd foarte exact specificul genului, exploatîndu-i cu pricepere și talent posibilitățile evocatoare, Pop Simion se apropie de hotarul dintre reportaj și nuvelă pe care, aici, nu vrea să-l treacă.*

Dan Grigorescu

Casa

Nimeni nu prevedea în personajele schițelor din volumul În plină zi *lumea viitorului roman al lui Vasile Rebreanu. Cu toate acestea, fundamentul epic al romanului* Casa *îl constituie cîteva schițe pe care se înalță edificiul primei sale construcții de proporții. Schițele, în noua perspectivă a evoluției artistice a lui Vasile Rebreanu, nu rămîn însă niște simple „tatonări" pentru a-și fixa locul explorărilor de mai tîrziu. E firesc ca unor personaje cu o viață complexă, autorul să nu le fi încheiat fișele biografice pe durata acțiunii unor schițe, folosind dimensiunea romanului ca o modalitate adecvată de a surprinde mai amplu fizionomia lor umană.*

Simbolul casei are înțelesuri deosebite, din punctul de vedere al poziției de clasă a personajelor: este casa pe care chiaburul Iroftei Udilă se străduie s-o păstreze ca o fortăreață a puterii, casa pe care vrea s-o construiască Isaia Ioța, ginerele său sărac, ca să se simtă om; dar adevărata casă este gospodăria colectivă care se constituie și se dezvoltă, casa pe care o înalță activistul Dura, Antim Bota, Irina, Napeu, casa înfrățirii în muncă.

Isaia Ioța, feciorul căsătorit din interes cu Anica lui Iroftei, avid de avere și pămînturi, nu-și poate clădi o casă nouă care să nu mai semene cu șura și morga socrului său. Zestrea nu l-a făcut pe Isaia fericit. Pe el nu-l poate satisface decît condiția de om liber. Înrudit cu Ion al Glanetașului, Ioța are o salvare în epoca noastră, care-l ajută să-și găsească adevărata fericire rîvnită.

Romanul lui Vasile Rebreanu este o veșnică alternativă pe această idee, între casa care se sfarmă în bucăți a lui Iroftei și cea trainică a colectivității. Între cele două planuri de creație, Vasile Rebreanu a dat preponderență planului epic în care se zugrăvește destrămarea neamurilor lui Udilă, fără a păstra aceeași vînă epică sigură și în cealaltă direcție. Biografia lui Isaia Ioța polarizează, prin problemele pe care le ridică, conflictul romanului și atenția cititorului. Ginerele lui Iroftei încearcă dramatic să iasă dintr-o falsă condiție de prosperitate, dintr-o perpetuă condiție de slugă, evoluînd pe o linie sinuoasă, întreruptă de ezitări dureroase. La extrema opusă este figura activistului Dura, una dintre frumoasele realizări în domeniul prezentării activistului de partid la sate.

Atenția romancierului este concentrată, cum am spus, în jurul personajului Isaia Ioța, proiectat pe fundalul vieții sociale contemporane. În timp ce Isaia încă mai trăiește mirajul înavuțirii, cu prețul pierderii demnității sale umane, se dezvoltă în Podeni gospodăria colectivă și se fac eforturi pentru colectivizarea totală a satului. El este un anacronic, un întîrziat în noile condiții sociale. Dramatismul provine tocmai din această imposibilitate de conciliere a pasiunii sale individualiste de a avea pămînt cu soluția obiectivă pe care a dat-o istoria problemei agrare. Integrarea lui Ioța în noile rînduieli este anevoioasă; el se rupe cu greu de iluzia falsă a înavuțirii. Concomitent cu risipirea acestui miraj al averii la Isaia, pe alte planuri asistăm la lupta pentru întărirea gospodăriei colective dusă de Dura, Antim Bota, Napeu, acțiune care generează la rîndul ei alte conflicte tot atît de importante: imixtiunea elementelor dușmănoase în viața colectivei, simțul chiaburesc de proprietate al președintelui Patie, pierderea intransigenței revoluționare la activistul raional Boț. Lupta continuă și în alte direcții: pentru atragerea restului de individuali din sat în colectivă.

Nimic nu arată c-ar fi vorba de un plan defectuos conceput. Există, ce-i drept, capitole, spre sfîrșitul romanului, mai puțin consistente și semnificative, care atenuează forța conflictului, scene care trenează acțiunea tocmai în momentele de maximă încordare. Dar, în general, există o sudură și o armonizare a planurilor, o bună manevrare a scenelor, în deosebi în prima parte a romanului, un simț de a conduce conflictul și de a doza materia epică. Lirismul nu a fost părăsit ca modalitate. Ținuta romancierului s-a definit ca a unui cunoscător delicat și a unuj observator de calitate a stărilor sufletești în spațiul social ardelenesc. Vasile Rebreanu continuă o tradiție mare a romanului transilvănean, iar romanul său e departe de a se numi un debut. El înseamnă o lungă experiență de viață și o capacitate de a recepta fenomenul transformărilor revoluționare în satul de peste munți. Căci în paginile romanului lui Vasile Rebreanu lumea aceasta trăiește în naturalețea mișcării ei cotidiene. E ceva firesc, apropiat, trăit cu convingere, comunicat nouă într-o limbă ardelenească curată. Scene întregi, capitole pot fi citate pentru suavitatea, naivitatea, înțelepciunea, vielenia, ironia, pitorescul personajelor și locurilor de pe Valea Someșului.

Marin Bucur

Tradiții ale criticii literare marxiste 1930-1940 *)

În spirit științific, folosind un limbaj clar și accesibil, Ileana Vrancea, autoarea acestei valoroase și utile antologii, prezintă cu obiectivitate și competență, în cele aproape 100 de pagini ale studiului introductiv, imaginea dezvoltării criticii și teoriei literare marxiste din deceniul IV al veacului nostru. Sînt scoase în relief, pe de o parte, fazele mai importante ale luptei împotriva curentelor literare diversioniste sau reacționare ale vremii ca: gîndirismul, suprarealismul, ermetismul etc., împotriva teoreticienilor artei pentru artă și a promotorilor naționalismului și misticismului obscurantist, iar, pe de altă parte, se subliniază eforturile depuse pentru promovarea literaturii realiste, care să oglindească veridic viața și aspirațiile maselor populare, de pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare.

Antologia, la alcătuirea căreia a prezidat în general un spirit sigur de discernămînt, înmănunchează documente literare de deosebită importanță, cum sînt manifestul revistei Bluze albastre, *corespondența aceleiași reviste și a altora cu cititorii, din care reiese legătura presei de partid cu masele muncitorești sau numeroasele apeluri adresate scriitorilor pentru a intra în rîndul luptătorilor pentru o societate nouă. Sînt reproduse peste 60 de articole, studii, cronici literare, semnate de Al. Sahia, N. D. Cocea, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Nagy István, Miron Radu-Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Petru Constantinescu Iași, Lotar Rădăceanu, Matei Socor, C. I. Gulian etc.*

Din acestea facem cunoștință cu eforturile partidului pentru înțelegerea trăsăturilor realismului socialist, a „concepției proletare în literatură" și a responsabilității scriitorului față de popor, pentru demascarea condițiilor mizere, umilitoare, pe care societatea burgheză le rezerva scriitorului în contrast cu societatea socialistă. Sînt analizate științific evoluțiile unor scriitori ca Liviu Rebreanu, Panait Istrati, Aron Cotruș, la care orientarea spre dreapta s-a soldat în mod inevitabil cu decăderea din punct de vedere calitativ a creației literare. Este combătut gustul pentru pitoresc (în romanele lui G. M. Zamfirescu) sau pentru senzațional și naturalism, în zugrăvirea vieții proletariatului de la noi. E demascată și combătută activitatea unor promotori ai fascismului în literatură ca: Nichifor Crainic, Dragoș Protopopescu sau Mircea Eliade. E combătută ideologia înapoiată a sămănătoriștilor, gîndiriștilor. Sînt reconsiderate de pe pozițiile clasei muncitoare marile figuri ale literaturii din trecut și prezent (Miron Costin, Eminescu, Bacovia), sînt cinstite figurile de scriitori militanți ai clasei muncitoare (Alexandru Sahia).

E drept că lucrarea de care ne ocupăm nu e lipsită nici de deficiențe. În special în ce privește selectarea unor materiale s-ar putea ridica obiecții. Prin ce reprezintă, de pildă, o poziție critică marxistă, un articol ca: Un popă de cîmp, de Tiberiu Iliescu, directorul revistei moderniste Meridian *? Dealtfel, cît de „marxist" era autorul articolului chiar și după Eliberare, în 1945, se poate vedea și din prefața la programul Teatrului Național din Craiova, pe care Tiberiu Iliescu îl conducea în acea vreme. Prefața semnată de el începea cu afirmația clară că arta, în speță spectacolul teatral nu este altceva decît „momentul evadării din obligațiile cotidiene", „clipa extazului sau mobilul contemplativității gratuite". Se poate pune de asemenea întrebarea de ce lipsește un articol ca: Realismul socialist de Ilie Constantinovschi, apărut în* Cuvîntul liber *din 27 iunie 1936, adică în perioada în care acest ziar se găsea sub îndrumarea directă a partidului.*

Poate că în afara unei selecții mai îngrijite a materialului, antologia ar fi trebuit însoțită și de un cît de sumar aparat critic. În unele articole există pasaje discutabile din punct de vedere marxist, provenite din insuficienta aderare sau înțelegere ideologică din partea autorilor, există date greșite sau formulări confuze. Ele nu puteau fi lămurite în studiul introductiv și așa destul de amplu. Dar trebuiau totuși explicate undeva. Fiindcă antologia apărută într-un tiraj de masă nu se adresează numai specialiștilor.

În sfîrșit, în ceea ce privește organizarea materialului pe capitole, acestea ni se par insuficient profilate, fără individualitate distinctă. Dacă ordonarea materialului după conținut era prea dificilă, am fi preferat ordinea cronologică sau alfabetică pe titlu de revistă.

Cu aceste observații, ținem să subliniem că antologia și studiul tov. Elena Vrancea constituie o inițiativă valoroasă, care se cere continuată și pentru critica marxistă din deceniile anterioare.

Nicolae Liu

*) Editura Politică, 1962.

Mult e dulce...

„Savantul, un bărbat de statură mijlocie, cu trăsăturile feței energice, ca tăiate în piatră, dar înmuindu-se (!) din timp în timp, se plimbă cu pași mari prin birou..."

TOMA GEORGE MAIORESCU
(„Unde se întorc cosmonauții"
Ed. pt. lit. 1962)

„Din inițiativa Vieții românești Nic. Țic, V. Nicorovici și N. Jianu s-au deplasat în Oltenia sub forma unui colectiv de lucru — o brigadă — și acționînd după un plan determinat, au putut cuprinde realitatea în complexitatea ei..."

MARIA GEORGESCU
(Reportajul literar,
„Limbă și literatură",
V, 1962, p. 341.)

„În jurul umbrei lui Caragiale s-a desfășurat în anii de după 1812 o mișcare spectaculoasă și deosebit de instructivă".

VICU MÎNDRA
(„Gazeta literară" Nr. 437/962)

„Iată de ce, un an mai tîrziu, în vara anului 1875, cînd Eminescu l-a cunoscut pe Creangă, s-a putut închega între cei doi mari scriitori o prietenie unică, atît de frumoasă încît a intrat în legendă (?), prietenie ce nu avea nimic cu ciocoimea de la Junimea și împotriva ei".

G. G. URSU: (Eminescu: amiciții și adversități contemporane, în „Limbă și literatură", V, 1962, p. 238.)

cronica literară

ION BRAD:

„Mă uit în ochii copiilor"

de Dan Hăulică

Nu trebuie să fii precum Cezar, gelos pe Alexandru, ca să te întrebi înfiorat ce-ai făcut **tu**, la vîrsta cînd alții, mari precursori, își dăduseră întreaga măsură. Ion Brad și-a pus această întrebare în niște versuri mai vechi, pline de superbe nostalgii. Tînărul liric scruta cerul poeziei, stelele lui izbucnite săgetător pe firmament. Și evocînd nume mari, de timpuriu logodite cu gloria, el spunea uimit, cu emoție visătoare: „La vîrsta mea..." Dar tinerețea noastră — a generației lui 23 August — n-aspiră la glorie doar dintr-un impuls orgolios. Cînd visa la glorie, tînărul nostru poet visa la gloria de a servi, nemijlocit și exemplar, ca un luptător devotat, prezentul nostru socialist. Așa începe de altminteri noul volum al lui Brad, definind misiunea poetului, răspunderea lui față de vremea pe care-o trăiește. E răspunderea „unui ostaș de rînd al partidului"; dar e imensă și tulburătoare, el se socoate nemijlocit, total și perpetuu dator față de oameni și destinul lor. Această misiune, supremă și în același timp familiară, Brad o numește neașteptat, dar simplu, cu un termen al vieții de partid: poetul este „responsabil cu fericirea".

Nădejdi, răspunderi vaste, visuri fac parte din fericirea pe care poetul se simte dator s-o veghieze. Cartea lui Brad e bogată în sentimente și preocupări, înflăcărarea lui naște dintr-o experiență vie, directă, a noului. **Bătăile inimii,** el și le dorește nu puls monoton, ci vuiet sublim, pe măsura epocii care ne duce spre comunism și spre astre. „Frunze de cîntece arde / Inima arde. / Foile-n față s-au învăpăiat / Ca niște placarde", spune, de pildă, poetul, cîntînd bucuria marii izbînzi, a colectivizării deplin încheiate **(După victorie).** Astfel de poezii pleacă din imediat, sînt fierbinți de căldura **evenimentului** care le-a zămislit; în ele pulsează fluxul nebiruit al colectivizării, înaintînd — **Revărsare** irezistibilă — pe harta țării. Îndemnuri directe, agitatorice, discuții edificatoare cu țăranii, sînt elemente de care Brad nu se ferește, în aceste versuri. Dar ele sînt **poezie,** pentru că sufletul său vibrează amplu, cînd citește scris adînc în pămînt, cu penitele de oțel ale tractorului: „Pentru copii, pentru voi, semănători, / Aruncați grîul în brazda comună! Pămîntul poate rodi milioane de sori. / Cu secerișul de nu prididiți / Puneți mîna în cer, pe lună!" Ce poate fi mai simplu, mai popular, decît chemările pe care le rostește **Agronomul ?** Ritmează poezia, cum fac refrenele într-un pluguș or: „Săpați mai adînc, gospodari!" Agronomul îndeamnă tractoriștii să lucreze temeinic, prășitoarele să fie cu băgare de seamă. El amintește cifre prozaic precise: 5000 de kilograme porumb la hectar. Însă o face și ca poet; rînduiește frumos ogorul dar și silabele, prefiră boabele cucuruzului ca niște mătănii, cu voluptate muzicală: „Aici să stea — / Mare sfat de înțelepți — / Cucuruzul / Cu bărbi de mătase, / Să ne-ncînte auzul / Cu povești prea frumoase. / Fiecare silabă să fie o boabă / De aur clar, / Să mergem pe firul poveștii în sus. / Cu cinci mii de kilograme povară / De cucuruz / Aur clar / La hectar". / Printre chemări cotidiene, agronomul aruncă și fărîme de lumină fabuloasă; fiindcă știința precisă va transforma în faptă visele străvechi:

„...S-aruncăm o perie
Să răsar-o pădure de grîne,
Chiar și combinele un pic să se sperie
Cînd vor intra
Ca tăietorii de lemne-nCarpați
Miine-poimîine.

Adînc, tractoriști, să arați!"

În astfel de piese — de aceea ne-am oprit o clipă asupra versurilor din **Agronomul** — Brad ni se arată pășind cu eleganță printre dificultăți acute. Abordînd cu mult firesc aceste teme, el se mișcă suplu între voioșie și gravitate lirică.

Realitățile satului, de altminteri, Brad le evocă și într-un fel direct, **biografic.** Îi vin **Scrisori de-acasă,** într-un limbaj apăsat țărănesc, care sună ingenuu în poezie. I-au scris bunicul și tata, îl cheamă („— Haide-acasă, Ioane, / Te rugăm, dragul nostru, să vii"), bucuroși că „s-a făcut începutul" și pe la ei, că au și dînșii colectivă. Dar îl întreabă de ce a fost numită „Ogorul roșu". Și poetul răspunde cu emoție admirabilă, gîndind la sîngele atîtor țărani uciși de boeri și de grofi, la sîngele care a înroșit vreme de veacuri glia:

„Cum ați putea uita,
Bătrînii mei țărani,
C-a fost roșu pămîntul!
Citesc și mă tulbură totul.
Sînt gata de drum, așteptați-mă, tată,
Nu știu cînd o s-ajung.
Acuma, iată,
Mă cheamă
O mie de sate deodată:
— Haide, dragul nostru acasă, la noi!

Foile au miros de grîu și trifoi,
De porumb înalt ca plopii, umbros
Afară, în noapte,
Stelele aburesc ca pîinile coapte
Și eu pornesc țărănește, pe jos,
Pînă-n zori
Să răspund, dac-ajung, rînd pe rînd, la scrisori".

Poezia este aici o vorbă cu cei de acasă, care-l întreabă bătrînește; însă, de fapt, e o vorbă cu țara largă, cu mulțimile de săteni care-au apucat pe un drum nou. O vorbă despre marile prefaceri ale vremii noastre. La I. Brad, **Poezia satului** este, esențialmente, o poezie **a noului,** bucuroasă că poate privi pămîntul de la orizontul tractorului și al tehnicii moderne. „Rime în plus avem o mie — / Între cîmpie / Și ciocîrlie / Te-așterni cu minunile tale — / Chimie".

Sînt prefaceri de mari dimensiuni, în sufletul poetului procesul istoric se răsfrînge cu aspră bucurie. Ca un leviathan de spaimă, trecutul exploatării s-a cufundat în talazurile cîmpiei transilvane: „Pămînt învelit de sori roditori, / Vegheat de tinere stele. / În talazul mărilor lui pietrificate / Am îngropat pe vecie, / Ca pe niște monștri marini, / Latifundii, palate, / Urile vechi, ațîțate, / Patimă, moarte". Cîntecul satului și al pămîntului nu e, la I. Brad, un ruralism domol. **Fratele meu** afirmă de altminteri deschis, cu un accent savuros, recunoștința poetului față de **„fratele"** său, muncitorul: „Din spița noastră veche, țărănească, / Lui i-a fost dat, întîiul, să privească, / Asemeni unui nuc pe deal săltat, / Mult mai departe, dincolo de sat". Poezia dezvoltă un înțeles simbolic; e o declarație lirică și nu o piesă de „anecdotică sătească", cum i se părea lui D. Micu, în cronica din **Scînteia Tineretului.** I. Brad se vădește tot mai mult un poet care atacă temele cu deciziune lirică, nu-l văd pîndit de pericolele anecdotismului. Și-mi place — de asemeni în dezacord cu D. Micu, care-o găsește „exterioară", — descripția din versurile intitulate **Constructorii.** Tonul e mai degrabă nud — dar ca și în alte piese, de pildă „natura moartă" intitulată **Ceasornicul feroviarilor** — descripția are inteligență, versurile stau pe niște idei poetice profunde. E vorba despre demolarea magherniților ce întristau Calea Griviței, despre începutul construcției pe noua magistrală. Și poetul gîndește frumos la „miinile-acestea de Sfarmă-Piatră, mari" ale muncitorilor, la palmele brăzdate „în care țin ctitoriile blocurilor / Ca domnitorii din imaginea vechilor iconari". Ruinele tristului hotel „Transit", pe care le desființează în acea noapte lucrătorii, dispar inexorabil în infernul trecutului, mogîldețe negre încărcate-n roabă, ca în barca bătrînului Charon.

Din peisajul urban, Brad se oprește asupra acestui fapt primordial, al **construcției.** Îl cîntă jubilant, cu fervoare, într-o infoiere fastuoasă de imagini. **„Iubesc aceste ore...",** spune el vibrant, evocînd ceasurile fericite cînd pereții blocurilor, cu miros încă înțepător de vopsele, sînt luați în stăpînire de noii locatari, cînd oamenii trec în balcoane să îmbrățișeze de-acolo cu privirea, pentru întîia dată, „orașul legănat de bulevarde". E o lumină fluidă în aceste versuri, blocurile înseși par niște vase imense care-ar voi să plece către viitor. Poetul contemplă extatic ivirea luminoasă a atîtor ziduri albe, ieșite ca niște lotuși pe apa văzduhurilor. Această bucurie fragedă a construcției, trebuie căutată în versurile citadine ale lui Brad. Într-o piesă programatică intitulată **Sentimentul marilor orașe** el arată că un atare sentiment nu-i monopolul cîtorva poeți trufași, ci e în primul rînd un bun al celor ce înalță efectiv orașele. Ideea este sănătoasă, chiar dacă poezia în cauză nu prea cîntă. Brad aduce orașul, în versurile sale, ca o expresie lirică a bucuriei, nu ca o atmosferă determinată, ireductibilă. „Există o atmosferă a lumii ceferiste care-i scapă poetului", scria Ov. S. Crohmălnicenau, referindu-se la ciclul intitulat **Basorelief la monumentul Griviței.** Dar, evident, — cum arată și acest titlu —, poetul nu vrea să facă monografia unui cartier, asemenea lui Cicerone Theodorescu. **Concretul** lui nu-i acela al unor **scene,** al unor episoade de observație realist familiară. Iar cînd încearcă degajarea cinematografică a **Secvențelor,** voința de notație în „proză" nu se acordă cu modul lui poetic, textul căpătînd atunci o dilatare bombastică. Imagistic, orașul său nu se opune satului, nu se opune **naturii,** care germinează exuberant în versurile lui „citadine". Brad nu se simte stînjenit de-a șopti un **cîntec de leagăn,** cu inflexiuni folclorice la **etajul 13.** Și rezultatul nu e de ordinul unor „dulcegării minore", cum i se pare, în cronica sa, lui Ov. S. Crohmălniceanu: „La etajul treisprezece / Azi te-alint și doru-mi trece / De tot ce visam cîndva / Și în vis doar rămînea / Atîrnînd de-un fir de stea. / Vezi, din cuibul casei noastre / Prins între pămînt și astre / De-ntind mîna pot să-ți fac / Din luceferi un hamac / Cu frînghiile de-oțel / Să te dai cu tata-n el".

Folcloricul și fabulosul folcloric apar tot mai bine folosite, fără crispare, în versurile lui Brad. Au dispărut construcțiile de mitologie cam dubioasă, trudită, care te întîmpinau uneori, în culegerile mai vechi, poezia se folclorizează inteligent, nu fără a ignora reușite moderne ca aceea a lui Lorca. **Luna pețitoare** sună și popular și modern, în alte părți — cum am văzut deja — amintirea basmului pătrunde neforțat, insinuant. Nu toate versurile de acest fel te mulțumesc, însă; **Orație în zi de lucru** e încărcată și incoerentă, o alegorie ca aceea căreia poetul îi zice „vulturul timpului" mi se pare neizbutită. În mai multe rînduri de altminteri, ai dori o expresie nițel limpezită de spuma învolburată a imaginilor. Ai vrea uneori să apuci foarfecele, ca să tai puțin din coada mirifică de metafore în care parcă se împiedică mersul poeziei. Bineînțeles, nu-i vorba să-i pretindem liricului un procentaj anumit de imagini; însă sub tremurul lor irizat se frînge uneori linia plină și aspră de care Brad e în stare (Ilustrațiile volumului, de Iulian Olariu, conduse pe **idee,** nu pe imagini, au căutat să reliefeze, la Brad, tocmai această energie).

Arbore foșnitor de imagini, dar păstrînd contururi nete, cam astfel mi se înfățișează poezia spre care e chemat talentul plin de sevă al lui Brad. Vagabondajul imaginilor, verbigerația fastuoasă (vezi **Către pămînt,** finalul) nu-i convin, pentru că — folosim termeni mai pedanți — tipul său de a compune e mai degrabă acela al unei tectonici închise. Și reușitele lui cele mai depline, de-a lungul anilor, (de pildă acea bucată de antologie intitulată **Mamei, dincolo)** sînt bucăți de lirism direct, cîteodată aproape nud. „Simplitatea e, pentru autor, totdeauna norocoasă", observa acad. G. Călinescu, atunci cînd comenta niște volume mai vechi ale lui I. Brad.

El poate îndrăzni mai des să fie **simplu,** fără pericolul sărăciei și al simplismului, pentru că scrisul său mărturisește o experiență puternică de viață, un suflet generos. Să nu ne înșele cele cîteva momente care, în acest volum, par să trădeze o anume nuanță de afectare (piesele **În Re major, Răsărit interior);** să nu ne înșele debitul cam sacadat mecanic din versurile intitulate **Instantaneu.** Ultimul volum al lui Brad este, incontestabil, o reușită, iar el un poet autentic, care nu coboară sub linia de orizont a poeziei chiar atunci cînd se amuză punînd în rimă vinul **Ottonel. (Din amfore de stele).** Capabil să gîndească soluții originale unor teme, să le trateze surprinzător dar mereu inteligibil, el este un liric bine fixat în solul realităților naționale; dar în același timp un poet bucuros să cînte, exploziv, destinele vaste ale omului cuceritor de Cosmos și trecerea Pămîntului în focarul lentilei care este universul. Îi aparține această splendidă formulare: „Pămîntul, capitala universului".

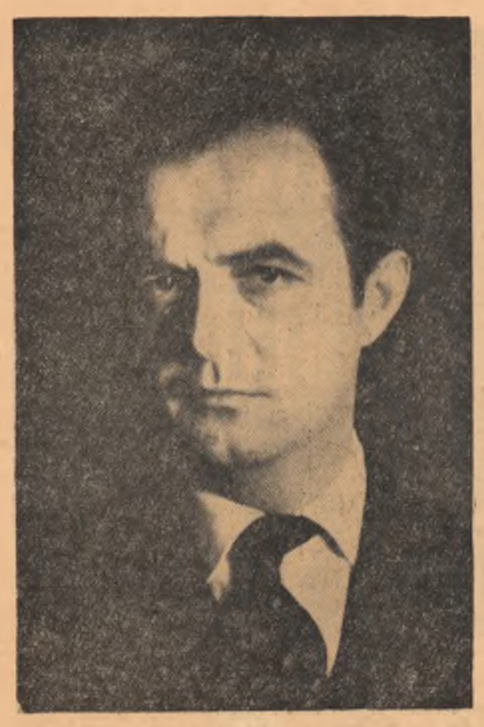

INTERVIU DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ CU

TITUS POPOVICI

Am considerat potrivit ca în acest număr să ne adresăm în interviul nostru tovarășului Titus Popovici, un scriitor tînăr, a cărui personalitate artistică s-a impus în literatura noastră realist-socialistă în anii de după 23 August 1944. Autorul romanelor „Străinul" și „Setea" s-a remarcat prin pasiunea cu care reliefează drumurile complexe către împlinirea morală a unor tineri din vremea noastră. În personajul principal din „Străinul" — adolescentul Andrei Sabin — cititorii au bănuit o oarecare notă autobiografică, mărturisită de altfel și de romancier. Pornind de aici, i-am pus următoarea întrebare :

Vă rugăm să ne spuneți ceva în legătură cu biografia dvs.

— Biografia mea spirituală nu este în esență deosebită de a multor tineri care au deschis ochii spre viață în momentul actului de la 23 August. Viața a silit atunci pe mulți dintre noi, încă în pantaloni scurți, să caute răspunsuri la problemele care nu mai „pluteau în aer", ci coborîseră în stradă, deveniseră integranta principală a vieții cotidiene. O alegere, alegerea unui drum în viață, nu este niciodată rodul întîmplării : alegi ceea ce răspunde căutărilor tale. Ideologia marxist-leninistă mi-a dat acest răspuns complex, asupra unei lumi complexe, un răspuns niciodată simplist, niciodată oferit „de-a gata", ci dimpotrivă — solicitînd cea mai mare încordare spirituală, **cucerirea** adevărului, o permanentă nemulțumire creatoare față de etapa în care ajunsesem. Cred că ceea ce trebuie să-l caracterizeze pe scriitorul pentru care rațiunea majoră a existenței sale este munca lui, este o permanentă căutare. Știind că nu poți ști totul (pentru că existența ta e limitată în timp) trebuie să vrei să știi totul. Mă emoționează destinul celor care, dîndu-și seama că nu pot atinge Everestul, mai cucereau cîțiva metri, cu ultimele eforturi. O serie de „ideologi" burghezi reproșează culturii noastre, socialiste, optimismul ei. (Nu mă refer la acei indivizi care generalizează una sau cinci opere slabe în care optimismul viril e înlocuit cu țipete de entuziasm pompieresc). E vorba de optimismul fundamental al celor care știu cît de greu, cu prețul cîtor sacrificii și eforturi, se construiește o lume nouă. În sensul acesta cred că numai ideologia marxist-leninistă îi oferă scriitorului contemporan deplina libertate de creație și aceasta mi se pare esențial, atunci cînd vorbim de formație intelectuală. Cealaltă latură, oarecum obișnuită, comună în discuție, a bagajului intelectual propriu-zis se integrează aici pentru că nu poți fi marxist incult, pentru că marxism-leninismul nu este nici decalog, nici colecție de dogme, ci sintetizarea experienței universale.

— Cînd și cum ați debutat ?

— Am început să scriu foarte devreme, de pe la 12 ani. Asta n-are nici o importanță, ca și sutele de pagini pe care le-am înnegrit atunci ; într-un sens — și strict în ceea ce mă privește — consider că e bine că a fost așa ; e preferabil să-l imiți pe Vasile Alecsandri la 14 ani, decît la 35 ; și pentru a se găsi pe sine, e bine ca scriitorul să-și imite înaintașii, să-i păstișeze chiar, cu condiția expresă să aibă conștiința imitației și pastișei și să-și țină respectivele producții pentru el.

Debutul meu literar a avut loc în anul 1950 : un ciclu de schițe scrise în colaborare cu Francisc Munteanu.

Cunoscînd spiritul de o mare mobilitate al interlocutorului nostru, pasiunea cu care caută să afle răspunsuri la cele mai diverse probleme ale fenomenului literar contemporan, i-am adresat, în continuare, întrebarea :

— Există o „concurență" reală pentru literatură din partea altor arte ? Dorim, așadar, să arătați care anume sînt condițiile scrisului contemporan.

— Termenul **concurență** ar trebui înlocuit cu **competiție.** E vorba de ritmul vieții. E un loc comun să spui că astăzi, într-un an se produc imense salturi — mă refer acum la cele pe plan spiritual, iar scriitorul trebuie să țină pasul, trebuie să răspundă noilor probleme ale contemporanilor săi (implicit deci, ale lui). Am spus competiție, pentru că sectoarele de artă se condiționează reciproc. Cinematograful obligă proza la concizie, la concordanța între timpul intern al acțiunii și respirația epică. Personal nu mai pot suporta descrierea pe cincisprezece pagini a unui apartament, oricît de bine ar fi făcută, ci vreau imaginea-șoc, nerepetabilă.

În același timp, obligă filmul la adîncime, la analiza psihologică, la abandonarea schematismului. (Schematism nu în sensul pejorativ cu care ștampilăm de obicei lucrările nereușite. Spunem de multe ori schematism, ca să nu spunem, din delicatețe, lipsă de talent). Schematice sînt de multe ori romane sau nuvele „ultramoderne", pentru că dilatează monstruos o singură trăsătură umană și de obicei cea mai neesențială.

Deci, corespondența între ritmul vremii și ritmul cărții, armonia tensiunilor.

— Ce relații considerați că se pot stabili între tradiție și inovație ? Dar între talent și cultură ?

— Personal, cred că nu se poate scrie despre omul de azi în stilul lui Ion Neculce. Sînt de asemenea convins că va scrie excelent despre omul de azi, acel scriitor care a pătruns universul lui Neculce, a descoperit savoarea și sensul cuvintelor care azi nu mai circulă, a intuit relațiile care azi nu mai există și modul cum aceste relații s-au reflectat în concepția despre lume a lui Neculce. Epigonii, fie ei ai lui Vasile Cîrlova sau ai lui Arthur Rimbaud, îmi produc un sentiment de jenă. Nu am pretenția să dau sau măcar să încerc să dau o definiție talentului ; pentru mine el înseamnă facultatea de a vedea, de a intui ceea ce există, dar nu se vede în mod obișnuit, de a face astfel pe oameni să se descopere pe ei înșiși. Că un talent lipsit de o profundă cultură poate face asta o dată sau de două ori, e îndiscutabil, sînt prea multe exemple. De aici încolo, însă, scriitorul există sau nu există, rămîne o frumoasă promisiune sau oferă o imagine unitară și în același timp diversă a modului cum înțelege el lumea și oamenii în dezvoltarea lor în timp. Iar acest lucru nu se poate obține fără o îndelungă meditație, fără o neobosită analiză a tot ceea ce a produs omenirea pe plan cultural. Altfel, sensul cărții, oricît de major ar fi el, plutește la un metru deasupra solului, în timp ce omul e ceva mai înalt, iar imaginea lui în cultura lumii e foarte înaltă.

A urmat o întrebare pe care am fi adresat-o cu mai multă liniște unui critic literar, dar, considerînd că și un prozator e dator să privească în jurul său, să aprecieze linia frontului din care face parte integrantă și să-l observe direcțiile spre care înaintează, i-am întrebat :

— Ce ne puteți spune în legătură cu tendințele actuale ale prozei noastre ? Care sînt cerințele ei cele mai acute ?

— Oglindirea lumii socialiste **dinăuntrul ei.** La noi, relațiile socialiste au învins : ele nu mai sînt idealuri depărtate, ci și-au pus amprenta pe modul de viață al oamenilor, pe felul lor de a gîndi, de a da răspunsuri, de a căuta răspunsuri, de a iubi sau de a urî. „Faza de apropiere" s-a terminat. Nu mă mai interesează o carte în care Cutare descoperă în 1962 că „socialismul e ceva interesant" și că ar fi cazul „să-l ia în considerație". Pe lîngă că e neinteresantă, o asemenea carte e și falsă. Pozițiile s-au clarificat, oamenii au ales.

Problema centrală acum mi se pare explorarea imensului univers sufletesc al oamenilor ale căror energii au fost descătușate de revoluție, al oamenilor care **creează.**

— Datorită impetuoasei dezvoltări științifice și tehnice la care sîntem martori, dezvoltare fără precedent în istoria umanității, e de presupus o trecere pe primul plan a literaturii de anticipație ?

— Nu cred. Viitorul trăiește totdeauna în prezent. Iar prezentul care este sursa noastră fundamentală de investigație, patria noastră comună în timp, este — practic — inepuizabil pentru literatură. Asistăm și vom asista la o mare înflorire a literaturii de anticipație, printre cititorii pasionați ai căreia mă număr și eu.

— Care dintre modalitățile stilistice asigură — după dvs. — o maximă longevitate prozei epice : stilul metaforic sau, dimpotrivă, stilul direct, sec ?

— Răspunsul meu este, în mod inevitabil, subiectiv. Pot începe printr-o butadă : metafora contemporană este de fapt o anti-metaforă (mă refer, bineînțeles, la proză : poezia este o livadă cu prea mulți spini).

Nu ne mai emoționează grandilocvențele. Concret : într-o carte despre Revoluția franceză poți găsi sute de fraze superbe și ele te lasă rece, deși **știi** că erau spuse în fața ghilotinei. Cartea lui Fucik este zguduitoare. Știi că autorul și eroul ei au murit și el știe că va muri și totul e scris cu cea mai mare simplitate, fără nici un fel de înflorătură.

Cititorul contemporan vrea să participe, să colaboreze cu imaginația. O singură frază „bine întoarsă", cadențată, sonoră (de o sonoritate bine calculată), îl trezește ca un duș rece. Iar o întreagă carte scrisă așa, mie personal îmi provoacă iritare. De altfel, e mult mai greu să scrii „ca un proces verbal", decît să rostogolești cuvinte, să creezi atmosferă **din cuvinte** și nu din elementele simple ale vieții. Eu nu-l cred pe scriitorul care-mi spune : „un minunat apus de soare, în care printre nouri ca niște spinări de balauri..." Vreau sunetul unic al corzii care a vibrat în el în clipa aceea ; atunci va vibra și în inima mea.

Recitind cele cîteva rînduri din „Război și Pace" în care Andrei Bolconski descoperă cerul, sau moartea și îngroparea Axiniei în „Donul liniștit", „dilema" apare ca o falsă dilemă. „Cuvîntul care exprimă adevărul" e totdeauna simplu. Sub el se ascund însă totdeauna furtuni, minciuni izgonite, erori îndreptate, căutări și neliniști.

— Activitatea publicistică este oare o îndepărtare de literatură, îl stingherește pe scriitor în activitatea sa de creație ? (Pun această întrebare pentru că sînt unii scriitori care evită activitatea publicistică).

— Într-un singur caz : cînd n-ai ce spune. Cînd scrii articolul de ziar, reportajul, ca să scapi de-o obligație, ca să „faci act de prezență". Atunci cînd simți nevoia să spui **tu** ceva, al tău personal despre experiențele americane din Pacific sau despre asasinarea lui Lumumba; sau simți **nerăbdarea** de a informa ce anume lucru nou ai găsit tu, ca scriitor, în gospodăria colectivă, bunăoară, în cazul acesta activitatea publicistică e un motor al creației tale literare propriu-zise.

Petru Vintilă

Pălăria asta trebuie să aibă efecte miraculoase. Pe cuvîntul meu ! Uite, după ce am stat așa cîteva minute cu fața sub cupola ei transparentă, de pai, prin care te poți uita la soare cît vrei, ca la lună, simt... cum să-ți spun ? Că devin — poftim ! — liric. Exact ca un arici care, șocat de cine știe ce priveliște prin buruieni, ar băga deodată de seamă că țepii încep să i se înmoaie... și că toată spinarea i se face lînă și linsă ca o frizură de licean. Hm ! Ce fel de pălărie mai e și asta a ta, domnișoară ? Cum stăm așa pe nisip (parcă sînt niște furnici fierbinți care au primit însărcinarea să ne facă un masaj discret, pe nervi, pentru relaxare) — cum stăm așa, te știu alături, privind și tu „luna", proaspătă, plină de farmec și de povești ca un manual de clasa I primară. Ce ne mai trebuie nouă acum ca să fim fericiți ? La picioarele noastre — Marea Neagră, în original. Ai zice că e un imens cer, care s-a vărsat pe pămînt și s-a făcut orizontal. Deasupra pălăria asta de soare... Iar în jur... Uite, eu nu văd plaja decît cu un ochi (celălalt e sub pălărie) dar pot să ți-o descriu amănunțit, pînă la ultimul cort care se amenajează acum la capătul celălalt, să-ți prezint plaja cu toate costumele ei de baie, de toate culorile scoicii (unele executate cu multă artă la „Cooperativa de producție" Avîntul îmbrăcămintei), cu mișcarea ideilor și sentimentelor. În general, plaja seamănă foarte bine cu o ciornă de ilustrație la povestea edenului, pe care un desenator fecund a umplut-o, dintr-un condei, cu o mie de Adami și cu o mie de Eve — ca să aibă de unde-și alege. (Mărul lui Adam trebuie să fie și el pe undeva pe aproape, pe lîngă vreun Aprozar). Sînt aici fel de fel de persoane pe care nu le-ai văzut niciodată și desigur nici n-o să le mai vezi. Bătrîni cuminți, intrați deja în faza abstractizării (materia în retragere) și copii gălăgioși și plini de viață, (materia în avînt) ; și mai ales tineri și tinere — corpuri viguroase, robuste, forme rotunde, împlinite, grațioase, create după o lungă și matură chibzuială. Iată ce siluetă perfectă, de statuie elină, are dumneaei care merge, luminîndu-și parcă drumul cu chipul și făcînd operă de artă din fiecare pas... Ce poate fi mai frumos pe lumea asta decît să stai așa în concediu, la țărmul mării și să te tot uiți la frumusețile naturii !

Plaja.. Unii intră în apă (răzînd, țipînd, făcînd mofturi — vai ce rece !) — alții ies azvîrlind perle lichide în dreapta și-n stînga. Unii vin, alții pleacă, se fotografiază, beau suc, se ung cu bronzol, cu mil, cu iaurt, citesc, caută alge și pietricele colorate, scobesc în nisip. Se deschid umbrele de soare, se bat țăruși, se fac coifuri din Urzica, în aer zboară mingi și pescărușii...

De ce crezi că s-a luminat deodată așa în partea aceea ? Mi-a zîmbit, dînd din cap cu șapte subînțelesuri și arătîndu-te cu degetu-i plinuț, prietena ta Carmen. Zîmbetul ei e așa de dulce ! Uite-o acum va intra în apă — și marea se va face sirop ! Celălalt, care-și aplică acum o frunză pe nas, e sculptorul... cutare, dar parcă e însăși statuia lui de bronz la care a lucrat șapte ani și pe care are de gînd s-o doneze în curînd Academiei. Iar persoana aceea de colo — aia care privește în toate părțile de parcă ar căuta pe cineva — poate fi eroina unei schițe care să înceapă așa : „La 33 de ani, Margareta Baciu, tehnician dentist, încă nu se măritase deși ținea foarte mult la acest lucru și mergea în fiecare vară pe litoral."

Cînd se întîmplă să plouă pe plajă nu e nimeni, ca la Siciliana (pusă în scenă la Teatrul de Stat din Constanța). Dar cele mai multe zile sînt „bune", adevărate zile estivale, cu soarele pe cer desenat mare, ca pentru copii. Atunci, aici e o aglomerație, de n-ai unde să-ți întorci ceasul, cum zicea ieri prietenul acela al nostru. Azi dimineață, la 5, am văzut sute de oameni stînd în fața mării : în picioare, drepți, nemișcați, cu brațele întinse, cu capul lăsat puțin pe spate, în așa fel încît să cuprindă tot cerul. Păreau niște cosmonauți căutîndu-și cu privirea bagajele uitate pe undeva prin Marte. Oamenii și marea...

Micile necazuri, neînțelegerile cu „șeful" de la servici, supărările domestice, grija toaletei de mîine, toate au rămas în urmă, o dată cu banii de tramvai pentru soț și cu instrucțiunile de întrebuințare a aragazului.

Aici poți să te recreezi după un an de muncă, să-ți refaci celulele și sistemul nervos, să scapi de reumatism, să visezi, sau pur și simplu să te plimbi. Ai la dispoziție un litoral de 245 de kilometri cu stațiuni de basm, parcă descoperite alaltăieri în fundul mării și scoase pe țărm cu toată frumusețea lor ciudată, cu toate palatele lor de sticlă și scoici. 245 kilometri de încîntare ! Dobrogea bolnavă de 2.000 de ani de insolație te primește acum bogată și

zîmbitoare, îmbiindu-te să-i guști murfatlarul. Iar cînd îți obosesc pasul și ochiul, te întinzi fără grijă aici pe plajă. Exact ca noi acuma. Să toarne pe noi soarele găleți de mil astral.

Deseară, la ora răsăritului de lună, cineva va grebla plaja, va șterge urmele pașilor noștri și ai tuturor celor care au hoinărit astăzi prin nisip. Ca și cînd ar aduna biletele dintr-o sală după terminarea unui spectacol De fapt, fiecare zi pe litoral e un film care rulează de undeva, din soare, pe acest imens (și imens de albastru, cum ar zice un poet) ecran lat... Mîine ce ne va mai arăta soarele ?

Dar tu, tu nu zici nimic ? Zi măcar un cuvînt să-l aud ridicîndu-se în aer ca un balon, sărat de sarea cu care briza ți-a pudrat buzele. Ori... Poftim ! De o jumătate de oră eu filfîi din aripile spiritului aici lîngă tine, și tu... Doarme, iat-o doarme — la propriu.

De-aia nu pot eu să fiu liric.

Marin Sorescu

ION HOREA

Sentimentul verii

S-o mai oprești o clipă ai vrea și nu te-nduri.
Închipuind un Bachus culcat peste păduri
Amurgul toarnă vinul în cupa care-o ții
Deasupra-acestei limpezi și mari împărății.
Aș spune despre multe dar ceasul o cernut
Și strins din cimp și-n iesle dat neamului cornut,
Și-n ape-l văd, cu peștii luminii cînd mă scald,
Și în acel miracol din bobul de smaraid
Cînd soarele coboară prin vii cu struguri plini,
Lăsîndu-și leneș lapții de foc peste ciorchini.
Sînt creanga încărcată, între pămînt și cer,
Vrînd să vă cer ce însumi de-o vreme pot să-mi cer
Și-aștept să urce toamna prin mine ca un rug,
În care să mă mistui, din care să nu fug.
Adu-ți aminte jocul de boabe și păstăi,

Oprește-te pe dealuri și către seară stăi
O clipă doar, cu nucul ce-ntoarce brațul strîmb
Privirilor uimite ce le rotești pe cîmp,
Ca să pricepi de cîte m-apropii și mă leg
Aprins în frumusețea hotarului întreg.
Din seceta mișcată de cumpeni și din ploi
Pămîntul îmi întoarce culorile-napoi
Și înmiit în toate, fărîmele de timp
Ale seminței, iarăși mi le aduce-n schimb.
Și totuși, numa-atîta de-ar fi, tot prea puțin
Ai înțelege gîndul la care acum revin
Și patima de care mă las purtat prea des,
Redat mereu tot altui și altui înțeles.

Ca niciodată, vara mă umple-acum de har,
De tot ce sînt, strigîndu-mi pe cîmp, să am habar :
Această-mpărăție pe care-o ai și-o vezi,
Cînd vei vedea-o toată cu vii și cu livezi,
Cînd vei vedea în jurul pe cît cuprinzi și-auzi
Cum toamna rătăcește-n păduri de cucuruzi,
Cînd vei vedea-n hotarul cu crumpeni de te-ntorci,
Pămîntul dus în rîturi de turmele de porci
Și-i rămînea cu fața uimit la jocul lui,
Chemat de piuitul pleiadelor de pui,
Cînd vei rămîne-n preajma cîrezilor de vaci,
Aromelor de lapte și ierburi să le placi,
Cînd te-i vedea tu însuți adus din depărtări
Și-ntors pe cîmp, de turme, în coarne și spinări,
Cînd vei simți pămîntul ca un ocol enorm
În care turme grele oftează-adînc și dorm,
Cînd va fi mulsă calea lactee din înalt
Și va porni-n cisterne pe drumuri de asfalt,
Din marginea comunei către oraș, s-o bei
Cu pofta-acestor boturi flămînde, de viței,
Cînd vara împlinită o vei vedea sub ploi
Cum își desface bluza să-și spele sînii goi
Și să-și ridice pruncul pămîntului la piept,
Din brațul stîng trecîndu-l ușor pe brațul drept,
Să spui în șoaptă vorba de început : iubim
Această contopire de viață și sublim,
Cînd ne vedem în toate din ce în ce mai des
Redați mereu tot altui și altui înțeles.

CRONICA LIMBII

Despre rimă

Într-o anchetă lingvistică pe care am făcut-o nu de mult, chestionînd peste 300 de intelectuali din București, cu scopul de a stabili tipul de pronunțare mai frecvent pentru anumite fenomene „litigioase" de limbă vorbită[1]*, am căutat, printre altele, să determinăm care este proporția celor care consideră satisfăcătoare anumite rime, mai mult sau mai puțin corecte din punctul de vedere a ceea ce se numește „rimă perfectă".*

Unul dintre cei anchetați consideră „drept rimă potrivirea ultimelor litere (sic!), începînd cu ultima vocală accentuată". Definiția nu este perfect formulată, dar cuprinde esențialul sau, mai bine zis, se poate înțelege destul de precis din conținutul ei ceea ce este important pentru stabilirea trăsăturilor distinctive ale rimei.

O definiție precisă și clară ne-o dă acad. Emil Petrovici într-un studiu special de lingvistică: „rima constă în identitatea completă a sunetelor (s.n.) de la sfîrșitul a cel puțin două versuri începînd cu ultima vocală accentuată"[2]*).*

Prin urmare, atît părerea unui cititor obișnuit cît și aceea a specialistului corespund în principiu.

După cîte se pare însă, majoritatea cititorilor nu țin seamă, cel puțin în unele cazuri, de regulile enunțate mai sus. Peste 60% dintre cei anchetați socotesc valabilă o rimă de tipul cerul, / adevărul *și peste 83% acceptă pe* singuri / crînguri. *Trebuie să presupunem deci că cei mai mulți cititori acceptă rima atunci cînd cel puțin ultimele trei sunete sînt identice, chiar dacă ultimele vocale accentuate ale versurilor diferă.*

Că accentul are un rol mai puțin important în conștiința cititorului, decît identitatea ultimelor trei sunete o dovedește și faptul că o asonanță de tipul tumbă / scumpă *sau clasica pereche* suris / vis *sînt acceptabile numai pentru 18% și, respectiv, pentru 12% dintre cititori.*

Același caz îl prezintă și tipul praz / gras *valabil ca rimă pentru 12% dintre cititori și* cred / încet, *acceptat numai de 4% dintre cei anchetați.*

Deoarece situația se prezintă în felul arătat mai sus, ne întrebăm dacă tinerii noștri poeți, în special, n-ar trebui să reflecteze mai adînc atunci cînd intenționează să întrebuințeze asonanța și, în general, ceea ce numim „rimă imperfectă", „rimă săracă", „rimă aproximativă" etc.

Să nu uităm că în cazurile în acest fel, Eminescu sau Arghezi încadrează asonanța într-un anumit context care comunică o anumită idee și versul capătă astfel o caracteristică ce nu numai că nu diminuează, ci, din contră, contribuie la muzicalitatea versului.

Sîntem departe deci de a ne opune întrebuințării asonanței atunci cînd contribuie prin particularitatea ei specifică la reliefarea unei anumite idei sau la crearea atmosferei poetice.

Bazîndu-ne cu toată rezerva, pe datele statistice pomenite mai sus, care totuși în fond reflectă o anumită opinie, pe care trebuie să o luăm mai mult sau mai puțin în considerație, vrem să atragem atenția poeților care, din cauza unui insuficient efort în creație, întrebuințează nu cu destulă circumspecție tipurile de rime citate și, în unele cazuri, chiar abuzează de ele. Mai îngrijorător este faptul că aceste tipuri de rime apar prea frecvent la multe dintre condeiele noastre tinere.

Pentru a ilustra fenomenul e suficient să cităm un singur număr din „Luceafărul" (5/1962), în care apar mai multe poezii semnate de autori tineri și care cuprind toate tipurile de rime socotite inacceptabile, conform datelor culese de noi, fără ca ideea și contextul poeziilor să justifice întru totul întrebuințarea lor.

La Ion Crînguleanu întîlnim rima căpăstru / nostru (Cîntec de miner) în care ultimele patru sunete sînt identice și ar corespunde deci cerințelor cititorilor, dar nu și definiției rimei. Perechea cărbune / tine *(ibidem) însă intră în categoria rimelor sărace sau aproximative și este inacceptabilă din toate punctele de vedere. În acest caz am putea vorbi de o* disonanță, *adică de o împerechere nearmonică a sunetelor, care sărăcește aproape total muzicalitatea versurilor.*

Constanța Buzea are o rimă: tîrhp / vating (Întoarcere în timp) *unde, deși se respectă principiul ultimei vocale accentuate, ultimele sunete nu sînt identice. Deși în acest caz putem mai degrabă vorbi de o asonanță, realizarea eufonică este îndoielnică și cu siguranță cititorii n-ar fi înclinați să accepte rima. În aceeași categorie ar intra și perechea* schimb / timp *(ibidem), unde ultimele sunete nu sînt identice, sau rima* vreme / pămîntene *la Ion Andreiță* (Porumbeii din Piața Roșie), *unde penultimele sunete diferă.*

O mențiune specială merită Adrian Păunescu care are o preferință deosebită, după cîte se pare, pentru asonanțe. Într-o singură pagină publică patru poezii (Saltul șantierului, Printre stele tinere, Măsura zborului, Sentiment cosmic), *din care una* (Saltul șantierului) *are, în cele cinci strofe, trei asonanțe:* iubită / aripă, întrerupînd / pămînt *și* distinct / scînteind, *iar celelalte trei cuprind fiecare cîte o asonanță:* înalt / cald, petrec / ne-ntreg *și* pămînt / ondulînd. *Predilecția poetului pentru o asonanță în care în general diferența între sunete să constea numai în ceea ce lingviștii numesc sonoritate este pozitivă și poate satisface anumite exigențe, însă abundența unor astfel de tipuri de rime la un tînăr creator trădează un oarecare manierism periculos. Aceasta poate duce și la alcătuirea unor rime, să le zicem hibride, ca* simplu / timpul (Saltul șantierului) *care nu pot fi acceptate de cititori, cu atît mai mult cu cît mulți dintre ei nu admit, după cum am văzut mai sus, nici unele rime considerate îndeobște valabile.*

Valeriu Șuteu

1. Rezultatele complete ale anchetei le am publicat în „Studii și cercetări lingvistice", 3, 1961, sub titlul **Observații asupra pronunțării limbii romîne.**

2. Vezi E. Petrovici, **Rimele romînești din punct de vedere fonologic**, extras din volumul „Limbă și literatură", 1955, p. 11—12.

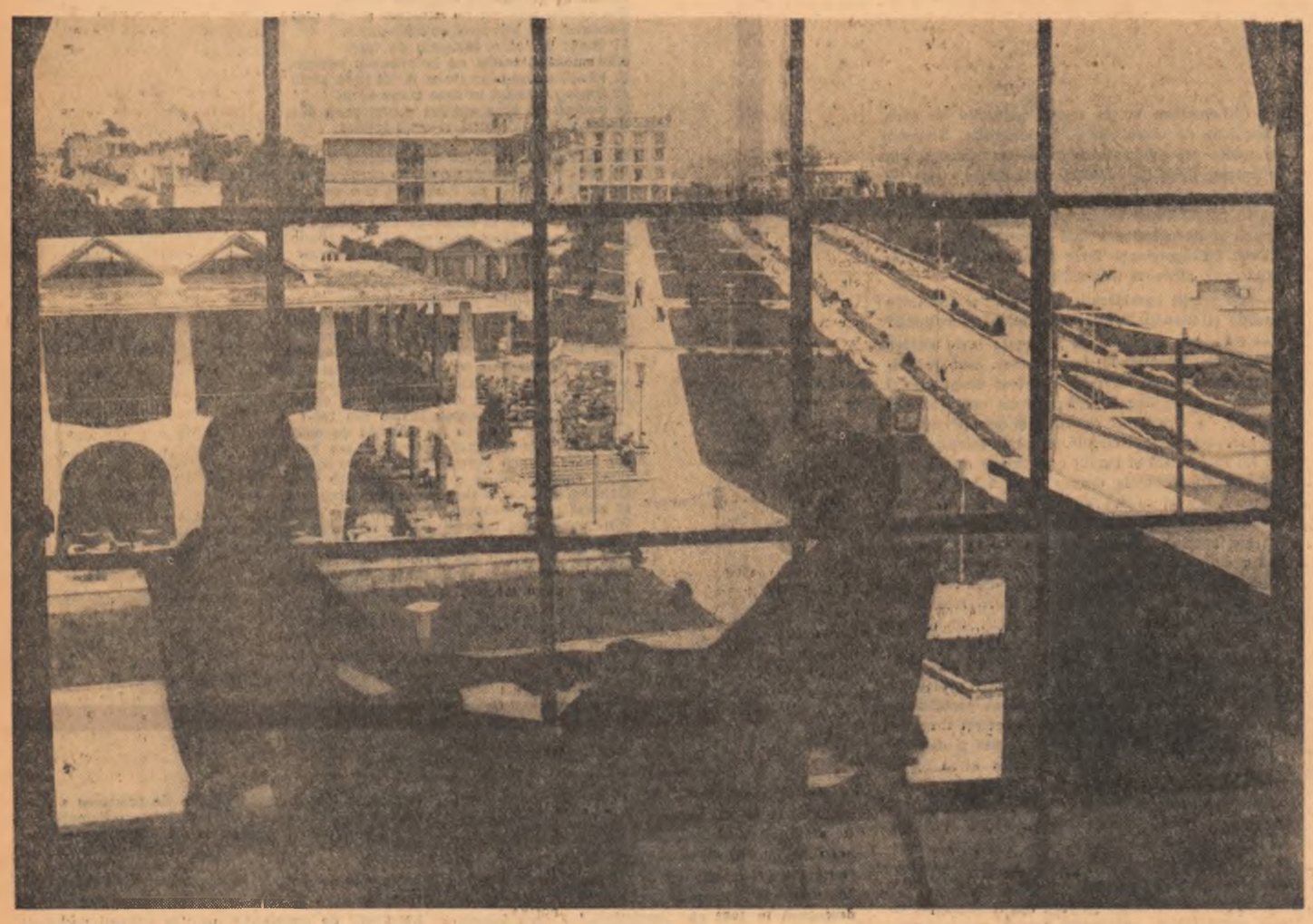

MANGALIA

Foto: Ion MICLE

„Prezentarea succintă a istoriei literaturii romîne"

Realizarea Tratatului de istorie a literaturii romîne — sarcină de bază a istoriografiei și criticii literare din țara noastră — presupune o serie de lucrări pregătitoare, cercetarea monografică a operei scriitorilor mai însemnați, caracterizarea ideologico-estetică a curentelor literare, sistematizarea și periodizarea materialului existent, dezbaterea într-un spirit științific și creator a problemelor încă neelucidate. Este vorba de o intensă activitate aflată, de altfel, în curs de desfășurare, cu participarea tuturor cercetătorilor mai bătrîni și mai tineri. Se-nțelege de la sine că în cadrul foarte cuprinzător al lucrărilor preliminare, un loc de prim ordin revine cercetărilor sintetice, celor care-și propun să traseze evoluția literaturii romîne, să scoată la lumină particularitățile dezvoltării sale, cu sublinierea apăsată a momentelor fundamentale, a operelor principale, a căilor specifice de trecere la realismul socialist în literatura română. O lucrare intitulată atît de pregnant: „Prezentare succintă a istoriei literaturii romîne" (apărută sub semnătura lui Emil Boldan în culegerea „Limbă și literatură" volumul V) nu poate rămîne, desigur, fără ecou. Face parte din categoria acelor cercetări de istorie literară ce se cuvin neîntîrziat comentate, luate în discuție, spre a se constata cu toată obiectivitatea progresul pe care-l reprezintă în raport cu ce se știa pînă în prezent. La interesul cu care sînt luate în considerație asemenea lucrări, contribuie fără îndoială și raritatea cercetărilor de sinteză asupra istoriei literare romînești. O astfel de „prezentare" nu este o apariție de toate zilele și autorul care s-a încumetat să porhească o acțiune atît de dificilă, merită toată considerația. Semnătura tov. Emil Boldan, cercetător și profesor cu o activitate științifică prețuită, a sporit interesul cu care ne-am apropiat de acest studiu, avînd un obiect atît de atrăgător, de pasionant. Trebuie spus însă, din capul locului, că rezultatele muncii tov. Emil Boldan nu sînt, în multe puncte ale cercetării, la înălțimea frumoasei meniri, nu justifică decît în slabă măsură curajosul titlu al expunerii, curajoasa intenție care a prezidat la cristalizarea „expunerii". Paginile de început consacrate primelor manifestări de literatură romînească se urmăresc fără obstacole apreciabile, sînt redactate într-un spirit de exactitate, în formulări limpezi, care se rețin. Dificultățile apar însă tot mai bine simțite pe parcurs, pe măsură ce se intră mai adînc în materie — și culminează, într-un fel regrettabil, în capitolele consacrate literaturii noastre noi, epocii literare postbelice.

Astfel de lucrări sînt pe deplin justificate atunci cînd satisfac, fie exigența unei mai limpezi expuneri, a dezvoltării istorice a literaturii (periodizare, momente de cotitură, evoluția curentelor literare etc.) fie exigența unei mai exacte, mai pregnante formulări a valorilor literare. Admițînd că aceste exigențe se pot satisface numai foarte rar și în condiții cu totul fericite — în *sinteza* lor, în fireasca și organica lor îngemănare, am fi pretins unei astfel de lucrări să răspundă mai din plin (chiar cu imperfecțiuni) fie celei dintîi, fie celei de a doua exigențe. Din păcate, lucrarea tov. Emil Boldan nu cîrespunde nici într-un caz, nici în celălalt. De multe ori nu izbutește să se ridice peste formularea plată, lipsită de sevă, nivelatoare (și uneori inexactă). Lucrul devine de-a dreptul supărător cînd tov. Emil Boldan își propune să formuleze meritul scriitorilor de primă mărime.

Despre Anton Pann — ca să începem seria exemplelor — aflăm că a dat „expresia experienței de veacuri a poporului și a urii lui contra apăsătorilor, față de care, neputîndu-se exprima fățiș, folosește gluma și farsa, cu o vervă spumoasă, nesecată." Această formulare este cel puțin simplificatoare, prin deducerea sa, în exclusivitate, din împrejurarea — reală, desigur — a neputinței de a se „manifesta fățiș". Eliade Rădulescu „una din figurile cele mai cuprinzătoare și mai contradictorii, în același timp, aflăm că a realizat — ca scriitor — doar unele poezii și poeme disparate, dintre care cea mai reușită e balada *Zburătorul*. Caracterizarea acestei capodopere (expresia cea mai reușită e mult prea săracă)... nu depășește pătrunderea școlărească: „fericită îmbinare a romantismului cu realismul, în care poetul caută motivul folcloric al zburătorului, o superstiție populară în legătură cu nașterea sentimentului de dragoste la tinerele fete". O altă capodoperă a poeziei romînești — „Anul 1840" este „concludentă pentru maturitatea artistică". Iarăși o formulare nepotrivită — mai ales dacă ne gîndim că, recent, academicianul G. Călinescu ne-a oferit un model de analiză literară strălucită tocmai pe marginea acestei poezii (v. monografia „Grigore Alexandrescu"). Evoluția realismului romînesc este urmărită în formulări neconcludente de tipul: „tendința de creare a unei literaturi realiste la un înalt nivel artistic dovedindu-se din ce în ce mai mult".

Despre C. Negruzzi aflăm că în nuvela „Alexandru Lăpușneanu" „povestește... domnia sîngeroasă a eroului" etc. Din nou, în legătură cu nuvela menționată întîlnim neconcludenta caracterizare: „Îmbinarea romantismului cu realismul" etc. Analiza operei lui Alecu Russo începe astfel: „Alecu Russo, autor al unei comedii pierdute..." iar cea a operei lui Filimon: „N. Filimon, admirator al muzicii italiene" ceea ce firește înlătură orice principiu de ierarhie în stabilirea meritelor unui scriitor. N. Bălcescu este „autor al mai multor lucrări istorice de o valoare considerabilă pentru romîni", același scriitor folosind „stilul fermecător". La Alecsandri găsim „optimism cuceritor" și tot el este „primul mare dramaturg al romînilor", tot el „a reușit (?!) să creeze o operă valoroasă". Expresia stereotipă e abundent reprezentată, după cum se vede. Caragiale „reușește" („aproape totdeauna") „să contureze rapid un caracter, o situație". Coșbuc a scris minunatele (iar — „minunatele") balade „Nunta Zamfirei" și „Moartea lui Fulger". Bacovia este trecut într-o listă de scriitori simboliști în imediata continuitate a lui Minulescu („G. Bacovia"...) Ion Agîrbiceanu, Gala Galaction, G. Topîrceanu — sînt integrați curentului poporanist — repede trecuți în revistă. Hortensia Papadat Bengescu este de asemenea expediată într-o listă de scriitori care „completează" „tabloul exploatării și mizeriei" etc. etc. În caracterizarea diverselor curente și cenacluri literare ale timpului lipsește, în genere, orice încercare de diferențiere, se pun mereu neconcludente semne de egalitate. Diversitatea școlilor literare i se pare tov. Boldan aparentă. Și mai puțin satisfăcătoare este prezentarea literaturii noastre de după 23 August 1944.

Cîteva citate vor fi, credem, deplin lămuritoare, pentru modul superficial și liniar în care ni se expune afirmarea realismului socialist. Platitudinea primează: „Aceste trăsături (ale literaturii actuale — n.n.) sînt orientarea spre realitatea multilaterală a vieții și modul de exprimare realist, împletirea dragostei de țară..." etc. Poeziile lui Mihai Beniuc „cuceresc prin intensitatea stărilor sufletești și, nu mai puțin, prin diversitatea lor". Sau: „Progresele artistice ca și ideologice ale Mariei Banuș sînt impresionante". Se citează, cînd e vorba de proza actuală, cîteva nume, cîteva opere (în formulări inexpresive, în genere) după care urmează o nouă listă: „Încă mulți alți prozatori, nuveliști și romancieri" (?!). Tabloul culminează (se poate spune) cu prezentarea criticii literare. Se citează o listă de critici și istorici literari care „analizează cu mai multă sau mai puțină competență tematică (?!) operelor literare, forma artistică (!) a acestor opere în corelația ei indisolubilă cu conținutul, se ocupă de problemele măiestriei artistice, critică cu severitate lozincăria deșartă în care mai alunecă unii scriitori, improprietatea și sărăcia limbii unora, neglijențele în versificație etc. etc." Greu de închipuit o expunere mai arbitrară, mai săracă și mai stîngace a problemelor literaturii noastre contemporane!

În ansamblu lucrarea *„Prezentare succintă a istoriei literaturii romîne"* nu poate fi considerată altfel decît nesatisfăcătoare, sub toate aspectele. Progresul cercetării științifice creatoare reclamă intervenții de un nivel cu mult mai înalt decît cel propus de tov. Emil Boldan. Asemenea „Prezentare succintă a istoriei literaturii romîne" nu face decît să compromită cele mai lăudabile intenții.

Lucian Raicu

Răspundem cititorilor

Manifestul „Vieții imediate"

Mai mulți cititori, printre care Vasile Gorneanu, student, București și Macovei Tudose, funcționar, Iași ne întreabă cum se explică trecerea, în perioada dintre cele două războaie, a unor scriitori de la curentele avangardiste la promovarea unei literaturi revoluționare.

Publicăm aici articolul tov. Eugen Simion care își propune să dezbată această problemă.

(Critica curentelor moderniste)

Curentele de avangardă au avut, la noi, ecouri mai puternice după 1924. Picto-poezia, Simultaneismul, Integralismul, **diverse variante ale suprarealismului (popularizate de reviste ca 75 H.P.** Integral, Alge, Urmuz) **se dezvoltă într-o perioadă de relativă stabilizare a capitalismului. Aceste curente de frondă tălmăcesc deruta, duplicitatea intelectualității mic-burgheze, care, exasperată de orînduirea capitalistă și de convenționalismul culturii oficiale, adopta o atitudine anarhică, de renunțare socială și, pe plan artistic, la orice metodă literară. În acest chip, de la negarea culturii trecutului („viciată", după ei, de realism și de rațiune) s-a ajuns la negarea realismului. Momentul crizei economice a radicalizat aceste păturí șovăitoare. Nu ne propunem în aceste pagini a urmări evoluția acestor curente în cadrul literaturii noastre. Vrem numai să semnalăm procesul destrămării lor, după 1930, sub influența unor fenomene sociale și ideologice deosebite. Cel mai important dintre ele este avîntul mișcării revoluționare a proletariatului, creșterea influenței ideologiei lui în diverse domenii ale culturii. Curentele de frondă avangardistă antrenaseră și o seamă de tineri artiști, care, orbiți de acest patos al negării, nu-și dădeau seama de ineficacitatea socială a acțiunilor lor de anarhism, de strania (și nociva) lor poziție în artă. Luptele proletariatului în anii crizei economice și mai ales, la noi, momentul acțiunilor de la Grivița, de la începutul anului 1933, au dezmeticit pe mulți dintre acești tineri; eroismul, tenacitatea și sacrificiul clasei muncitoare, imensele drame sociale care leșeau, acum, la suprafață, au făcut ridicole falsele revolte, individualismul agresiv și pesimismul vital (către care aspiraseră pînă atunci). Acest moment a fost decisiv pentru orientarea viitoare a cîtorva scriitori romîni. „Dar într-o zi — recunoaște, retrospectiv, unul dintre colaboratorii revistelor de avangardă: Geo Bogza — am auzit mugetul sirenei de la Grivița. Și tot atunci din inima Germaniei s-a ridicat cel mai sinistru urlet de lupi ce a răsunat vreodată în istoria lumii". Pericolul fascismului a fost, așadar, alt semnal de alarmă și alt prilej de meditație și de evadare dintr-o exasperantă rotire în jurul eului. Fenomenul este mai general. În Franța, acest proces de diferențiere s-a concentrat în jurul așa-numitului „caz Aragon".**

Și la noi, cîteva destine scriitoricești își datoresc împlinirea lor ruperii de mișcarea de avangardă și apropierii de ideologia clasei muncitoare. Exemplul lui Geo Bogza este, în acest sens, elocvent.

În 1931 Geo Bogza publică în revista Unu (nr. 33, februarie) **eseul:** Exasperarea creatoare, **interesant din mai multe considerente. Prezentînd gruparea la care a aderat, scriitorul observă că ceea ce o delimitează nu ține de o doctrină ideologică sau estetică, ci de temperament, de diferențieri „organice". O primă trăsătură este răzvrătirea („perpetua răzvrătire") față de conformabili și față de literatura conformabilului. Nu caută o lume nouă, ci evadarea din alta de nesuportat:** „Scrisul nostru nu e căutarea de a ajunge într-o lume pe care am năzuit-o, ci trebuința implacabilă de a evada din alta care ne exasperează". **Nu exasperarea împotriva unei categorii anumite, a unei lumi definite, ci o exasperare totală,** organică (...), cosmică. **În literatură vrem altceva decît subiectele ce variază între idilă și adulter: în general, încredințează scriitorul,** „este cu neputință să ne desconsiderăm tragedia existenței, să ne mulțumim cu paleative"... Vrem altceva, **conchide el, însă ce anume — nu precizează și, cu o atare viziune nici nu putea fi precizat. Lumea din afară este văzută ca un imens incendiu, lumea interioară: alt incendiu, iar între ele — luciditatea delirantă, neasservită. Scriitorul presimte adevăruri** „de acid sulfuric", **drame puternice, are revelația unor prefaceri uluitoare, însă exasperarea lui proiectată pe un plan cosmic nu dă o finalitate impulsurilor de răzvrătire. Apare, cu toate acestea, conștiința unei delimitări necesare, a unei restructurări de ordin estetic. Într-un** jurnal de chaise-long **același scriitor mărturisește că despre peisajul petrolifer va trebui să scrie** „și cu altă peniță". **Lumea de incendii a petrolului, recunoaște el, a contribuit la formarea spiritului și — s-ar putea adăuga — la orientarea literaturii sale.**

O contribuție importantă în combaterea modernismului au adus revistele și ziarele conduse sau influențate de Partidul Comunist (Viața imediată, Manifest, Era nouă, Dacia nouă, Reporter etc.). **Să semnalăm, dintru început, articolul lui Miron Radu Paraschivescu,** Poezia nouă, **în care ideea detașării de viziunea și procedeele modernismului este integrată într-un context estetic mai larg. Observația de început pe care o face eseistul se referă la faptul că literatura contemporană este în mod eronat asimilată modernismului. Literatura adevărată, precizează el, este** „un poem", **„literaturizarea realității și a viselor provocate de realitate". Este modernă** „în atîta măsură cît ține de zilele acestea. **Modernismul este, în înțelesul bunului simț, o vogă, o modă în artă, ca și moda vestimentară, „un bar automat" de aceea,** „trebuie definitiv exclusă literatura de modernism. **Poezia nouă pe care o preconizează Miron Radu Paraschivescu este imaginea unei stări de spirit,** „a unei mentalități dominante, a unei stări economice și — fatal — a consecințelor ei". **Scriitorul fixează, aici, condițiile de geneză a poeziei revoluționare, în primul rînd condițiile de ordin social-economic. El identifică poezia cu revoluția** („revoluție a ideilor precum și a formei"). **Această tendință reală de înnoire în lirică, Miron Radu Paraschivescu o pune în legătură cu un fenomen politic:** „tendințele politicii de comunitate și egalitate" **prin care trebuie să înțelegem mișcarea politică revoluționară a proletariatului.**

Același autor, într-un articol din revista Unu, reia polemica cu atitudinea iconoclastă în artă. Articolul său are titlul unui manifest: Schimbarea la față a cuvîntului, **și militează, în chipul cel mai hotărît, pentru întoarcerea artei la izvoarele ei reale de inspirație:** dinamica vieții sociale, **realitatea zguduită de „catastrofa** (...) **absenței pînă de toate zilele". Care este misiunea poemului contemporan? Situarea lui în dinamica vieții sociale, tangența cu viața multiplă, ca o „singură și imperativă condiție de viabilitate".**

...La 1 decembrie 1933, apare, sub direcția lui Geo Bogza, revista: Viața imediată, **al cărei program:** Poezia pe care vrem să o facem **constituie un manifest împotriva ermetismului în artă și a falsei avangarde. Este un document „de generație" și, într-un anumit sens, „de epocă". Marchează o etapă nouă în drumul zigzagat al unei generații de scriitori care, orbiți de orgoliul lor nelimitat, după rătăciri spectaculoase pe culmile subiectivismului, regăsesc calea realismului și a adevăratei revoluții. Frămîntările și procesul de diferențiere care urmează contactului cu o realitate prin esența ei revoluționară ating, în acest manifest, un punct al finalității lor. Sînt denunțate: intelectualismul, poezia absconsă, de cabinet, dezumanizarea artei moderniste, izolarea de dramele umanității. Geo Bogza, J. Perahim și ceilalți semnatari ai manifestului cer o artă care să comunice cu „viața imediată", să înregistreze tragediile timpului, să-și lărgească sfera accesibilității, prin renunțarea la abstractism și ermetism, prin îmbogățirea conținutului ei.**

Autorii manifestului cer artei: o limpezire a expresiei, gravitate și hotărîre, un profetism social și năzuința de a descifra, în configurația obscură a timpului, formele (înțeles: forțele) care indică un progres: Vrem să facem o poezie a timpului nostru care nu mai e timpul nevrozei colective (...) S-a terminat de mult cu poezia de vis, cu poezia pură, cu poezia hermetică (...) Tragedia eului, drama individului ca intelectual, drama de introspecție și de psihologie nu mai există... față de ceea ce se petrece acum pe pămînt îi este rușine să se arate...

Poezia moare de prea multă „poezie", precizează autorii, fixîndu-și poziția anti-„calofilă" în artă. O tradiție de frumusețea stearpă în poezie, de suavități căutate, intră în conflict cu frumusețea adesea brutală, totdeauna reală și viguroasă, a vieții de fiecare zi. Viața cunoaște un proces de dramatizare. Străină de acest proces, poezia ermetică n-a putut capta nici o emoție. Destinul ei este hotărît: va trebui să piară, prin propria ei inutilitate, pentru că „a fost prea egoistă — **încredințează autorii manifestului — prea s-a complăcut numai în speculații abstracte... pe cînd viața a bătut de atîtea ori la porțile ei mereu închise". Excesul de calofilie a sterilizat-o.** Viața imediată **vrea o poezie fertilizată de viață, rupînd cu atitudinea hedonistă în artă.**

Condiția unui progres în această direcție de dezermetizare a poeziei este, după cei ce semnează manifestul, smulgerea ei din cercul inițiaților, sporirea accesibilității. Concepția despre o artă rezervată în exclusivitate rafinaților este un semn al neputinței, „blazonul rîios" al poeților contemporani. În contrast cu aspirațiile autonomiste ale ermeticilor, grupul Vieții imediate aspiră la o poezie pe care s-o înțeleagă largile mase de oameni simpli. Epoca impune un proces fundamental: întoarcerea poeziei la viață. Aceasta presupune nu scăderea nivelului artistic, ci efortul de a apropia arta de estetica elementară a vieții.

Geo Bogza a realizat acest program în reportaj. Perahim în grafică.

În această perioadă Bogza a scris reportajele sale incandescente despre lumea petrolului, despre tăbăcari și lumea periferiei, reportajele despre Spania, despre banalitățile exasperante ale vieții etc. În reportaj, gen publicistic, sensibil ca un seismograf, scriitorul descoperă „cel mai bun corectiv al esteticii turnului de fildeș", un instrument temut care va ajuta „viitoarele mari prefaceri ale lumii", cum remarcă el, într-o introducere la reportaj, în 1934. Această hotărîre de a se plasa în miezul fierbinte al faptelor, reporterul nu a dezmințit-o. Creațiile din această epocă, grupate mai tîrziu în volumul Anii împotrivirii **și în alte volume din seria „Scrierilor în proză", exprimă poziția fermă a artistului care, cutremurat de adîncimea dramelor sociale (expresia aparține, dacă nu ne înșelăm, lui Geo Bogza) refuză să mai dea atenție oricărei „estetici" echivoce, individualiste și se îndreaptă cu tot sufletul către noua literatură a maselor: literatura realismului socialist.**

Eugen Simion

anul XVIII

Cîndva, poetul exclama: „Aștept anul unu". „Anul unu" — Eliberarea a venit. Au trecut de-atunci optsprezece ani. O generație nouă s-a ridicat. Cum muncește, ce simte și gîndește această generație născută o dată cu primul an al noii noastre istorii?
Dăm cuvîntul generației celor optsprezece ani.

— Cînd te-ai născut, tovarășe Marian?
— La 23 August 1944.
— E o figură de stil?
— Nu.
— Implinești, deci, optsprezece ani o dată cu țara.
Tînărul de lîngă mine surîde, iar fața lui nearătoasă, prelungă, se rotunjește subit.
— N-am nici un merit în asta...
Lipesc arătătorul pe geamul care ne desparte de sala strungurilor.
— Dar, aici, în uzină, ai merite?
— Știu și eu?! Abia am ieșit de la profesională. Sînt venit de-o lună. Dacă se poate socoti drept merit faptul că n-am întîrziat niciodată, că n-am dat rebut, că maistrul nu m-a muștruluit încă și nu m-am certat în atelier, pînă astăzi, cu nimeni, atunci am merite. Altfel...
— Altfel ce?
— Nimic. Ziceam doar așa... Sînt un tînăr ca toți tinerii: îmi place sportul, dansul, filmul, cartea...
— Citești mult?
— Nu destul.
— N-ai timp.
— Și asta. Și nu numai asta. La vîrsta noastră, cred eu, altceva te împiedică să citești serios.
— Tinerețea?
— Știu și eu... E mai degrabă un fel de spaimă. Ca și cînd ți-ai zice să ajungi în vîrful muntelui. Cu cît sui, sui, cu atît ți se pare drumul mai lung, vîrful mai îndepărtat, mai înalt. Și-atunci, te întrebi: mai izbutești să ajungi vreodată acolo, sus?
Încremenește, clipind apoi cu delicatețe, după care bate din picior.
— Există o singură ieșire: cititul pe ruptelea!
— Alpinism faci?
Pare surprins de întrebare. Înțelege însă ușor asociația de idei și arborează același zîmbet contradictoriu, sfielnic și isteț.
— Fac! dă afirmativ din cap, ca un elev care caută să cîștige timp de gîndire. Gestul îi sporește aerul de băiețandru. — Și abia am să fac. Dar asta explic la urmă... Deocamdată, sportul meu preferat este tenisul de masă.
— Îți place „țăcăneala"?
— Nu. Am joc combativ.
— Ai vreun titlu mai însemnat?
— Pe 1961, campion regional la juniori.
— Ești combativ numai la masa de joc?
— Știu și eu?!.. Pentru mine, lozinca „Primii în producție, primii în sport", nu-i o lozincă oarecare. Fiindcă fac sport, munca nu mă obosește și invers, fiindcă muncesc, îmi păstrez condiția fizică.
Marian rîde atît de tare, încît acoperă zgomotul mașinilor de dincolo de peretele de sticlă.
— Dialectic, nu? Și vorba lui Maiakovski: N-am învățat noi dialectica de la Hegel.
— Citești poezie?
— Și poezie. Pe Maiacovski mai ales. Știu și pe derost versuri din el.
Mă aștept să-l văd sărind în picioare, urcînd pe bancă, strigînd, dar el își sprijină doar capul în palmă și recită fără pic de emfază, cu emoție reținută:

— „Eu sînt agitator...
Auzi,
posteritate,
glasul lozincilor sub care te vei bate!...
Pentru voi
care sînteți
voioși, sănătoși,
poetu-a șters
cu limbă de-afișe și placarde,
cu limbă
ce usucă și ce arde,
urma scuipaților tuberculoși..."

Deși de spus „în gura mare", poemul sună bine și așa, recitat cu voce joasă.
— Pînă și la joc mi-amintesc de versurile astea. Poate te întrebi: ce are sportul cu poezia?
— Are?
— La mine are. Eu sînt sportiv de tip nou. La mine intră în joc nu numai fizicul, ci și moralul. Eu joc și mi-aduc aminte: sînt calificat, absolvent de școală profesională, viitor elev la seral și student. Joc și mi-amintesc: tata a muncit ca un rob în tinerețe și-a murit încă tînăr, tuberculos, mama a intrat imediat în fabrică... Gîndurile astea îmi trec prin minte cu viteza luminii, cît zboară o minge dintr-o parte într-alta a mesei. Mă simt atunci în stare să-l înving și pe Iun Kuo-tan...
Zîmbește propriei sale îndrăzneli, făcînd să i se vadă dinții albi.
— Nu fumezi.
— Nu. Asta împiedică jocul.
Nu-i întind pachetul de țigări. El înalță capul:
— Sînt sever cu mine însumi.
Marian suspină (nu-i ușor să fi sever cu tine însuți la optsprezece ani!).
— Dar despre sportivitate ce poți spune?
— Multe. Prin sportivitate înțeleg tot: cum te porți în atelier, pe stradă, acasă. Eu nu fac box, dar știu să mă port cu mănuși cînd trebuie.
— De pildă?
Se oprește puțin; își freacă nasul cu un deget.
— Cînd cunosc o fată.
Simte privirea oprită asupra lui. Întoarce capul.
— Spuneai să-ți place dansul. Ai cunoscut vreodată o fată la dans?
Tușește încurcat.
— Cunoscut.
— Ați intrat în vorbă...
— Nu, n-am intrat în vorbă. Am întrebat-o numai dacă dansează.
— Dansa.
— Dansa bine. Am dansat, fără să vorbim. Pe urmă l-am rugat pe un prieten care-o cunoștea să mă prezinte. I-am strîns mîna. Ea a zîmbit.
— Apoi mai mult ați discutat, decît ați dansat.
— E exact! începe să povestească de-a valma. Cînd să plece, m-am înclinat și-am întrebat-o: „V-ar face plăcere să vă conduc?". Ea a zis că-i face. Era în zori, răcoare, și nici unul n-a mai simțit oboseala. Tot drumul am discutat: ce filme am văzut, dacă a citit „Bătrînul și marea", fără să-i spun că ochii ei mi-au amintit marea... În fața casei m-am înclinat din nou, i-am urat „noapte bună". Am rîs amîndoi. Era duminică. În duminica aceea m-am socotit un om norocos. Luni însă, nu. I-am povestit totul unui prieten. M-a batjocorit: „Blegule! Nici n-ai sărutat-o".
El își încrucișează brațele și nu îndrăznește să întrebe: „Dumneata ce crezi? Are dreptate?". Trece degetele prin păr, și-l ciufulește.
— Ce părere ai: există o problemă a prieteniei băieți-fete?
— Nici o problemă! E firesc să fim prieteni.
— Ce înțelegi prin prietenie?
— În primul rînd respect, unul față de celălalt. Din păcate mai sînt și tineri care nu se iau în serios, care nu se respectă nici pe ei înșiși...
— Cum vine asta?
— Cunosc eu unul din vedere. Știu că-l cheamă Jean, bate seară de seară strada Republicii, e strungar la „Gaz-Metan" și elev la seral. „Băiat de viață" cred unii... Într-o seară, se plimba cu servieta de vinilin la subsuoară. A trecut o fată și el s-a luat după ea: „Tovărășică, sînteți singură sau cu mama?". Făcea haz...
— Pun prinsoare c-ai reacționat. Ai reflexe.
— După mine, exista o singură întrebare: „Dacă vrei să intri în vorbă cu fata, de ce te porți grosolan? Iar dacă nu vrei să intri în vorbă, de ce n-o lași în pace?".
— Tot calm, cum pari...
— Tot. Calmul ăsta al meu îmi joacă multe feste. Unii zic că-s moliu, alții că-s „domnișoară"...
— Confundă calmul cu slăbiciunea...
— Eu știu destui băieți, nici unul nu se poartă ca *domnul* Jean. Cît mă privește, e drept că mai roșesc eu uneori, că nu găsesc întotdeauna replica tăioasă... Dar să fie asta lipsă de bărbăție? De maturitate?
Se întristează o clipă, cuprins de-o ușoară îndoială și bate iarăși din picior, încăpățînat.
— Am făgăduit că vorbesc și despre alpinism...
— Visezi să cucerești Everestul?
— Nu rîde! Într-un fel, da. Îmi place natura. Și tatălui meu i-a plăcut, ea a însemnat pentru el sănătate. Iubesc munții, stîncile. Plănuiesc de mult să urmez geologia. De mic adun tot felul de pietre. Pentru mine, geologia este Everestul.
— Pasiune veche.
— Eu cred că pasiunile adevărate nu se învechesc niciodată. Niciodată n-am să renunț la tenis de masă, la lectură, la geologie... Iar dacă am să găsesc cîndva, fie și la bătrînețe, piatra fierbinte...
— Gaidar?
— Da, Gaidar. El vorbește despre piatra fierbinte în stare să te reîntinerească. Dacă dau de ea, am să pot să spun și eu, ca eroul lui: viața mea, tinerețea, mi-au fost bogate. E rîndul altora la tinerețe.

★

— Da, tovarășe, eu sînt Micu. Ca și Marian, abia venit. Colegi. Împreună am încasat prima chenzină. Împreună sărbătorim și optsprezece ani. Dar uzina eu o cunosc mai bine. Tata muncește aici de 25 de ani. A apucat alte timpuri. Nu s-a calificat. Pe-atunci stăpîneau aici acționari străini. Mult le păsa lor că un om rămîne fără meserie!... Fabricau avioane, nu mii de tractoare pe an. Eu sînt primul calificat din familie. Chiar așa: frezor! Puțin lucru? N-am să uit cît oi trăi, ba am să povestesc și copiilor mei, de ziua în care mama ne-a pregătit de mîncare, mie și tatei. Plecam amîndoi, pentru prima oară, o dată, în schimb. Ce mai, limpede că mie mi-a făcut pachetul mai mare: pîine cu slănină, roșii... Ne-a dus pînă-n poartă. N-a zis nimic. Și-a netezit numai părul. M-așteptam să ofteze. N-a oftat. Ce, puțin lucru să vezi, dintr-o aruncătură de ochi, cîtă distanță e de la o tinerețe la alta?... Nu... Am încercat doar să simt ce-a simțit ea. Îmi place să înțeleg totul, să știu. Nu, zău, n-aveți dreptate, nu-s prea plin de mine... Și dac-aș fi, poate-aș avea pe ce... Parcă-i un făcut, dar pe toate le aflu. Nu pentru că aș fi curios din fire. Și c-ați vorbit cu Marian am aflat. De la el, se înțelege: „Un tovarăș de la presă...". Eu citesc presa. Fără presă mă simt jumătate de om. Sînt și abonat. Uite, mi-a căzut în mînă o revistă cu un articol: ce vor să aibă muncitorii tineri din țările capitaliste? Ascultați? Vor întîi să aibă asigurată securitatea muncii lor. Ei o vor, noi o avem! Doi: vor concedii egale cu muncitorii în vîrstă. Ei le vor, noi le avem! Trei: vor să fie siguri că-i angajează după ce-s calificați. Ei vor, noi, ce să mai vorbim, ne vedeți doar la lucru. Patru: vor ca orice tînăr să se poată califica. Ei vor, la noi se califică. Cinci: vor învățămînt seral. Ei vor, la noi există! Șase: vor să se vîndă ziare, cărți, la locul de muncă. Ei vor, la noi se vînd, și încă în rate cărțile. Șapte: vor club, teatru de amatori... Ei vor, noi avem! Opt: vor terenuri de sport. Ei vor, noi avem! Nouă: vor locuințe pentru tinerii muncitori căsătoriți. Ei vor, la noi se tot construiesc! Aș mai putea îndoi și-al zecelea deget, și încă o dată peatîtea, pentru cîte cer acești tineri. Și tot ceea ce ei cer, noi avem. Dar tot, absolut tot! Toate drepturile! Oare numai drepturi? Nu zîmbiți? Cîteodată mă întreb și-mi răspund singur... Avem și datorii. Aș zice chiar: la fiecare drept, cel puțin o datorie. Pe mine nu mă înspăimîntă asta. Vreau să fiu bun și la freza mea, și față de tovarășii de muncă, și în organizația de U.T.M., și la învățătură... Ce vă uitați așa la mine? N-o să mă acuzați iar că-s prea sigur de mine, fiindcă zic așa: sînt eu mic după nume, și după statură, dar sufletul... încap în el multe. Mă doare că sînt încă pe lume tinereți ca ale tatălui meu. Asta în secolul XX, într-un secol care se mișcă altfel... Pentru ca omul să fie fericit! Eu sînt fericit. Azi sînt frezor. Și mîine am să fiu fericit: încep seralul. Dar poimîine? Tehnica, știința, fac pași mari. Ce-am învățat eu azi sau voi învăța mîine, va fi destul poimîine? Nici gînd! O meserie învățată nu-ți mai ajunge, ca altădată, pentru o viață întreagă. Ori ții pasul, ori rămîi de căruță. N-aș putea să jur c-am să fac așa sau așa, dar pasul am să-l țin. Nu pierd nici o clipă. Cum ies din schimb, fiindcă nu-s mulțumit cum stau cu matematicile, învăț. Timpul meu pare măsurat cu rigla de calcul. Vă supărați că plec? Nu? Oricum, mi-a părut foarte bine.

★

Am înaintea mea un tînăr voinic, cu obraz osos, dur, perfect echilibrat. Învîrte în mînă o bască înnegrită de ulei. O tot răsucește și răsucește, pînă o pune de-o parte, pe bancă. Stăm alături într-o bancă de școală, la „Colțul Roșu". Încăperea e aproape de capătul benzii de montaj.
Ne înțelegem prin semne.
— Ce-ai strigat? strig.
— Optsprezece! strigă.
— De ce mai strigăm? Nu mai e nevoie... Născut deci în '44...
— Da, 1944. Deși pot să spun că am amintiri și de dinainte de 1944.
— Ciudate amintiri...
— Nici o ciudățenie. Prima mea amintire e războiul.
— Din fericire ai prins numai sfîrșitul războiului.
— Așa s-ar zice. Dar războiul m-a însemnat pe viață.
Își plimbă privirea prin încăpere.
— Știți că sînt copil din flori?
— Nu știam. Și ce-i cu asta?
— Este. Nu port numele tatălui meu. Berceanu îl chema pe primul bărbat al mamei. Mama a primit vestea c-a murit pe front și după o vreme s-a căsătorit cu tatăl meu. Era tot război. N-au mai trecut pe la primărie, să-și facă acte. Eu încă nu mă născusem, cînd tatăl meu a plecat cu trenul. Trenul a fost bombardat. Tatăl meu a murit, ca și omul al cărui nume îl port. Nu mi-a rămas de la tatăl meu nimic, nici un lucru, nici măcar o fotografie. Mă mint și-mi zic c-o fi semănat cu mine. Mama zice la fel. Dar poți să știi? Poate numai ca să mă împace... Sînt în drept să spun că am două răni din război? Și amintiri.
— Firește. Dar poate c-ar fi vremea să depășești vîrsta acestui fel de amintiri.
— Da și nu... Am auzit nu de mult despre un film: „O zi din viața unui tînăr", alcătuit din șase părți. Există într-însul o parte în care se arată cum doi tineri japonezi petrec o zi pe plaja oceanului. Ei se bucură, rîd, pare că pe lume nu există altceva decît apa, nisipul, dragostea lor. Dar la un moment dat, aparatul se apropie fulgerător de ei. Pe fața fetei descoperi o cicatrice înspăimîntătoare: urma exploziei atomice de la Hiroșima...
În ochii lui albaștri și vii, puțin sfredelitori, stăruie o lumină hotărîtă. Aerul preocupat îi dă o expresie matură care se schimbă ușor, devenind cînd luminoasă, cînd întunecată.
— Ce planuri de viitor ai?
— Vreau să devin inginer electrotehnic. Electrotehnic, pentru că electrotehnica tinde să se concentreze, să fie cît mai riguroasă. Or, eu sînt destul de migălos de felul meu, ca să-mi placă asta. În uzină lucrez la controlul de calitate.
— Ca mulți alți tineri de astăzi, te simți mai atras de tehnică, de știință, decît de artă?
— Da. Tehnica mă atrage mai mult pentru că e mai pasionantă. Mă atrag mașinile automate... Nu știu cum să-ți explic... dar un plan de avion cu reacție mă atrage mai mult decît un film, o carte. Visul meu neîmplinit e să zbor.
— Visezi să devii cosmonaut?
— Sînt cu picioarele mai pe pămînt decît par. Deocamdată să stau bine pe picioare aici. După aceea, mai vedem. N-are rost să visezi așa, prostește. Unii își închipuie că se culcă seara fără să știe cum se rezolvă o ecuație, iar a doua zi dimineață se trezesc cosmonauți, gata îmbrăcați în costum spațial. Pînă acolo e drum lung. Poate mai lung decît de la pămînt la lună.
— Ai dreptate. Totuși, omenirea are primii săi cosmonauți. Dacă ni-i luăm drept exemplu, vedem că și ei s-au simțit atrași, de mici, spre tehnică, dar n-au nesocotit niciodată arta. Cei patru cosmonauți sovietici sînt tineri armonios dezvoltați, culți, multilaterali. Un inginer fără cultură, un aviator fără cultură, un cosmonaut fără cultură ar arăta ca o vioară fără cutie de rezonanță, numai cu strune. Ce ecou ar avea toate descoperirile pe care le faci, dacă n-au nici o rezonanță înăuntrul tău?... Apropo, cînți la vreun instrument?
— Ghitară. Muzica populară îmi place. Am de gînd să intru ca solist în orchestra de muzică populară a uzinei. Știu de-acasă multe cîntece.
— Așadar, nu numai tehnică?...
— Am spus că nu știu să explic. E doar o impresie?... Mi se pare că știința, tehnica îți dau astăzi mai multe posibilități de visare.
— Și muzica nu? Cînd știi s-o asculți, s-o înțelegi? Și literatura?
— Da, dar altfel de visuri, mai puțin reale, realizabile.
— De unde! Gîndește-te la Jules Verne. Tot ce-a imaginat el cu un secol înainte, e acum realizat.
— Adevărat, literatura, arta care se împletește într-un fel cu tehnica și știința îmi spune mai mult. La urma urmei, nici nu se poate ca arta să nu țină seamă de progresele științei, tehnicii, dacă vrea să nu rămînă în urmă. Un scriitor care știe, în zilele noastre, mai puțină fizică ori matematică decît absolventul de profesională, ar trebui să cadă pe gînduri.
Cad pe gînduri și lui Berceanu Eugen îi scapă un surîs ironic, de adolescent.
— Văd că ești adept înfocat al științei și tehnicii. Atunci ce ai de spus despre misticism?
— N-aș rosti vorbe mari, dar tare ne-am mai bucura cu toții dacă n-ar exista pe lume decît lucruri precise, clare, curate ca un mecanism de ceasornic... Avem în uzină un utemist, nu-i dau numele, doar inițialele: G. A. E utemist, dar umblă cu crucea la gît. Muncește, e disciplinat, însă oricît ai încerca să-l lămurești, el tot cu crucea. E liber s-o facă, bine, dar pe mine mă scoate din sărite. E un lucru prostesc. De ce să fie în urmă cu știința un tînăr de-al nostru? Deși nu-i decît unul la trei mii de utemiști, cît are uzina, eu îl socotesc ca o pată pe un obraz curat. E în joc obrazul generației. Noi știm și de ce se învîrte pămîntul, și de ce se produc fulgerele, și ce se ascunde în „cer"...
Se uită fix la mîinile lui negre, lucioase, și tace. Mai rămînem o vreme împreună.

★

— Și dumneavoastră, tovarășe Trandafirescu?!
— Și eu! rîde sănătos bărbatul trecut de prima tinerețe, iar ochii săi prietenoși joacă neobosiți. M-am născut și eu, într-un fel, în 1944. Atunci am scăpat din închisoare. Fusesem închis pentru activitate ilegală. Împlinindu-se acum, și pentru mine, optsprezece ani de la cea de-a doua mea naștere, răspund la anchetă în calitate de... tînăr.
— Veșnic tînăr...
— Noi, cei maturi, putem fi tineri, tot așa cum și ei, cei tineri, pot fi maturi. Exista pe vremuri o zicală: „Tinerețe, minte crudă". La adăpostul ei se făceau multe nedreptăți. N-am crezut în ea atunci, cu atît mai puțin cred astăzi.
Rostește aceste cuvinte și rîde iarăși.
— N-ați vrea să ne spuneți ce înțelegeți prin tinerețe matură?
— Este înțelepciunea, gravitatea, recunoștința care li se cer lor, tinerilor din ziua de azi. Ei n-au cunoscut de-a dreptul pe piele cum s-au cîștigat toate cîte le au acum și înclină uneori să nu le prețuiască așa cum se cuvine. Par să creadă că sînt așa, pentru că așa trebuie să fie... Că-s picate poate din cer...
— În ce împrejurări ați devenit ateu?
— M-am lepădat de religie exact la vîrsta lor, la 18 ani. Numai că asta se întîmpla cu peste treizeci de ani în urmă. Pe-atunci era greu să-ți faci o educație științifică. Trebuia să te ferești ca de foc. Se și spunea: „Cine știe prea multe, moare!". Și-apoi tata, dacă nu mă duceam duminica la biserică, nu mă mai lăsa să ies din casă. Mă duceam, dar pînă la urmă tot de pomană. Devenisem utecist chiar din anul întîi de profesională. Asta se întîmpla la Ploiești. Țin minte și-acum prima mea sarcină de organizație. Trebuia să împart manifeste. Căpătasem un teanc întreg, primisem instrucțiuni, dar eu eram încă crud, n-aveam pic de experiență. Am pus teancul în bancă. Profesorul a mirosit ceva și m-a trimis după catalog. Cînd mă întorc, în clasă e o tăcere de moarte. Înțeleg numaidecît: profesorul îmi controlase banca. Totuși, în oră, nu s-a întîmplat nimic. După aceea, profesorul m-a chemat la el, era bătrîn, și mi-a spus: „Măi băiete! Astea-s lucruri de ascuns în bancă? Pe astea să le pui, de cum ieși din școală, colo sub gard, sub lipan sau urzici. Auzi?" Așa am făcut, pînă le-am distribuit. Ce mai papară am mîncat apoi pentru lipsa mea de pricepere și grijă. Un tovarăș m-a instruit din nou, pentru viitor. Iar profesorul n-a suflat o vorbă. Era om tare de treabă. Rămînea cu noi după ore și ne lămurea: cum e universul, ne vorbea despre mecanica cerească... Dar noi nu ne mulțumeam cu atît. Îl citeam într-ascuns pe astronomul Camille Flammarion, ori studiam „Socialismul științific" cu dicționarul în mînă, pentru că întîlneam prea multe cuvinte grele, necunoscute nouă. Exista la Ploiești, în pădure, lîngă pompele de apă care alimentau orașul, un crîng numit crîngul lui Bod. Acolo era și un poligon de trageri al armatei. Duminica, fiindcă nu trăgea nimeni, jucam noi fotbal. De fapt nu de joc ne ardea nouă. Ne împărțeam în două echipe, nu ca să alergăm după minge. Altceva urmăream: cît juca o echipă pe teren, alta se ascundea în pădure și citea, discuta ori asculta conferințe științifice. Așa, în pădurea de la marginea Ploieștiului, au învățat atunci mulți muncitori tineri principiul lui Lavoisier, de pildă: „Nimic nu se pierde, totul se transformă"... Mda, iar astăzi sînt tineri care dau bir cu fugiții de la citit, deși biblioteci există cu duiumul, ori trag chiulul de la ore, la seral. Eu, ce să zic. Nu mă dau bătut nici la vîrsta mea. Deși sînt trecut de cincizeci... Sigur, s-ar putea spune că unele cunoștințe de-ale mele, învățate atunci, nu mai sînt chiar „la zi": Flammarion e depășit, Lavoisier, mă rog... Dar tot m-am pus la punct. Am absolvit, nu de mult, o facultate.
— Facultatea de mecanizare a agriculturii.
— Exact. Fabricăm mașini agricole, trebuie să ne și pricepem, nu? Nimic mai firesc. Dar ce-ar zice domnii acționari de altă dată, dac-ar vedea schimbarea: un fost turnător, ajuns inginer...
— Ba aș adăuga: Erou al Muncii Socialiste.
— Lor nu li s-ar părea firesc... Lor li se părea firesc ca, de pildă, în iarna anului 1944, eu și alți tovarăși de-ai mei să fim închiși pentru că luptam împotriva unui război nedrept. Țin minte și astăzi: în noaptea de anul nou, puțin înaintea orei douăsprezece, a sosit sus, pe „Cetățuie", un transport cu 500 de deținuți. Ce fel de deținuți? 500 de ostași romîni care dezertaseră de la Bug, fiindcă nu voiau să lupte împotriva armatei sovietice. Cum închisoarea era ticsită, ne-au mutat pe noi de sus, de pe „Cetățuie", tocmai la oraș, la închisoarea civilă. Drumul l-am făcut pe jos. Am străbătut întreaga stradă poreclită Șirul Hoților. Acolo își clădiseră vile elegante bogătașii Brașovului... În case se chefuia, iar noi, în lanțuri, grăbeam pasul. Nu-mi mai amintesc dacă era frig sau nu. Știu doar că, o dată ajunși jos, am fost azvîrliți într-o celulă întunecoasă, unde o voce a strigat, socotind c-a bătut miezul nopții: „La mulți ani, prieteni"!.
— Ați apreciat, în mod deosebit, vreun răspuns dat la ancheta noastră?
— Puteți să-i spuneți lui Marian Ion că sînt întru totul de acord cu pretenția ca tinerii să se ia mai în serios. „Mult mai mult respect față de tine însuți!", iată o chemare pe care noi, vechea generație, o adresăm tineretului de azi. Pentru că și noi, la vremea noastră, îmi îngădui să cred că ne-am luat în serios. Nu vreau să par moralizator, dar să-și amintească toți absolvenții de la profesională, că modelele de uscare ale primului tractor romînesc au fost făcute sub cerul liber... Uzina încă nu era clădită. Noi nu simțeam nici frigul, nici vîntul, nici ploaia... Să ne amintim munca tineretului, pe marile șantiere ale țării: Agnita-Botorca, Bumbești-Livezeni... Tineretul de azi poartă pe umeri o mare răspundere: construirea comunismului. El va construi comunismul. El va ajunge să trăiască în comunism. Pentru că tineretul acestei generații are fericirea ca vîrsta lui să se măsoare cu vîrsta țării.

Mihai Stoian

Alexandru Andrițoiu

Cu fruntea către August

Sînt pulsul liric al acestor clipe,
Unghi tînăr între cosmos și pămînt
E gestul meu. Și cu prea dulci risipe
Mă dăruiesc în tot ceea ce cînt.

S-au petrecut în mine revoluții,
Prin mine veacul a trecut sonor,
Stîrnind acumulări și evoluții
În salt de aur, către viitor.

Sînt cel ce a văzut cu ochii vidul
Și înnecîndu-se, s-a îngrozit.
Sînt cel pe care l-a numit partidul
Ostaș de gardă-n punctul din zenit.

E-o zi, e-o zi, hotar de nemurire,
Chenar de-azur și calendar suprem
Și limită de foc în amintire.
E-o zi, e-o zi ce-n slavă o rechem.

Azi liniștea prin toate se răsfrînge,
Ratalele sînt jocuri lungi de flori, —
De parcă pacea a ivit din sînge
Parabole de zori, de aurori.

Sînt pulsul tînăr al acestei ere,
Cu fruntea către August mă rotesc,
Sînt pulsul miilor de șantiere,
Puls neasemuit de tineresc.

Iar cînd socialismul se arată,
Deplin și matur pe acest pămînt,
Eu cînt, vă cînt din inima mea toată.
Cînt! Și e datoria mea să cînt!

Violeta Zamfirescu

Împlinire

În ramul ce se leagănă cu pasărea deodată,
Rostogolindu-și fructele prin soare și prin lună,
E armonia vremii de noi purificată,
E ploaia frunții mele și dragostea-mi nebună.

Rîvneam să fiu ca jnepii, cu-nfiptă rădăcină
În roca sfredelită prin aspră osteneală,
De vînturi răscolită, de cețuri, de lumină,
Să-mi merit frumusețea prin zbatere totală.

Eu am trezit în intimile-i seve minereul
Și aripile turnurilor albe zburătoare?
Eu am cîntat pe trunchiuri de fagi cu fierăstrăul
Și-am descîntat cu mîna a spicelor dogoare?

E zi de august și-mplinirea mea prelung vibrează,
Nemuritoare-n spații cînd amiaza-i deplină,
Trec soră cu argintul viu, cu fiecare rază.
Trec zugrăvită pe azur cu pensuli de lumină

Ilustrații de **SABIN BĂLAȘA**

ION LĂNCRĂNJAN

PRELUDIU ÎN ASFINȚIT

Nemții au poposit în sat, în zori, înainte de-a răsări soarele. Apoi, pe la amiază, Isac s-a pomenit cu ei la poartă. Erau vreo cinci, — o patrulă — și-n urma lor și cam pe delături venea Radu, primarul. Isac a înțeles ce-i și cum, îndată ce i-a văzut. A început adică să înțeleagă ce s-a întîmplat și ce-l așteaptă de-acuma încolo, dar de speriat, nu s-a speriat prea tare. Le-a deschis și-a așteptat să vadă ce vor. „Poate c-or fi venit după altceva !“ S-a mai socotit el în grabă, ca să nu se despartă cu totul de ultimele-i nădejdi. „După de-ale gurii... C-așa-i în război...“ Nemții nici nu s-au sinchisit de el, dintr-un-ntîi. Au intrat în curte, pe rînd, și-au început să-i cerceteze gospodăria, cu de-amănuntul. Unul, mărunțel și gras, le-a arătat celorlalți stelele și luna de pe frontonul casei, colțul acela de cer, pe care i-l făcuse Sonu, postașul, mai demult, și pe care el începuse să-l îngrijească după aceea, împrospătîndu-l de fiecare dată, cînd își zugrăvea casa, scriind apoi dedesubt, cu litere mari și strîmbe : „Doamne, ai grijă de casa asta !“.... Și-acuma ăștia făceau haz, pe întrecutele, parcă de-aceea ar fi venit acolo.

— Dumnealor, i-a spus Radu, dintr-o parte, or venit la tine !... Vor să-ți povestească ceva !... Or auzit ce fel de om ești tu și ce isprăvi ai săvîrșit tu, cum te-ai vitejit tu de la o vreme !...

Isac se uită lung la primar și i se păru că-l vede pentru prima oară. Vroi să-l întrebe de unde și pînă unde au aflat nemții ce fel de om îi el, ce-a făcut și ce-a zis el. Renunță însă, înainte de-a deschide gura. „De unde să știe de altundeva, dacă nu de la Radu !“ spuse el, cu un dispreț pe care nu-l nutrise niciodată, pînă atunci, față de primar. „Că ăsta, Radu ăsta, o fost un mișel fără seamăn... Întotdeauna și nu numai acuma !... Și eu unu...“

— Degeaba te uiți așa ! mai spuse primarul. Trebuia să cești ochii mai devreme !... Acuma-i tîrziu !... Frontul s-o dus pe Mureș la vale, fără lupte !...

„S-o dus fiindcă nu erau trupe destule, la graniță !.... Cine s-ar fi gîndit la una ca asta ?!... Și poate că chiar tu, măi Radule !“...

— Asta-i, continuă primarul, mai încet și mai apăsat, că armistițiul ăla o fost un fel de hai să fie !... O încurcat lucrurile, numai !... Și-acuma, dumnealor !...

Nemții se întoarseră către ei, și-ndată ce-și dădură seama că bătrînul ăsta netemător și liniștit e omul după care veniseră, se schimbară pe loc. Lăsară stelele și luna de pe frontonul casei și vorbiră ceva între ei, în pripă. Pe urmă se aliniară în flanc cîte unul, repede, parcă ar fi trecut cineva o sfoară prin ei. În curte răsună o comandă aspră și scurtă — „Vorwärts march !“ [1]) — și Isac o execută și el, automat, ieșind în ulița înaintea nemților, parc-ar fi mers la paradă. Îi păru rău, după aceea, fiindcă nu se stăpînise și nu se înfrînase la timp. „Și asta cînd? se întrebă el cu asprime, mustrător. Tocmai acuma, cînd s-ar fi cuvenit să fiu și eu mai altfel!... Nu ?!“.... Uită apoi și de asta. Se împiedică ușor, de-o piatră, și-abia atunci luă seama la colbul de pe drum. Și-i veni nu știu cum, parcă-i părea rău și după colb, fiindcă rămînea în urmă. Se bucură în schimb pentru Sofia, pentru muiere, că nu era acasă. „Poate că ar fi fost mai bine dac-aș fi plecat și eu ! socoti el. Eram dincolo, la adăpost !... Și poate că după aia !“... Gîndurile nu-i erau chiar așa de limpezi și el încă nu se obișnuise cu ele, cu gîndurile astea noi. Starea prin care trecea, — starea asta de foială și de lîncezeală — era cu totul și cu totul neobișnuită pentru el, care fusese întotdeauna un om hotărît și semeț. Așa se socotise, cel puțin, că-i hotărît și semeț. Și drept, în toate judecățile și-n toate părerile lui. Și poate că de-aceea ajunsese atît de departe cu părerile și cu judecățile. „În privința ăstora, recunoscu el, fără să tresară, am greșit urît de tot !... Fiindcă ăștia — dumnealor, cum ar zice lingăul ăsta de Radu — n-or fost niciodată așa cum i-am văzut eu !... Și-acuma, că-s greu și la strîmtoare, și-or dat arama pe față !... Unii or venit din jos, alții din sus, dimpreună cu ungurii lui Horthy !.. Și-apoi și-or dat drumul“...

Într-o curte, în dreapta, lătra și scheuna un cîine. Isac își dădu seama, fără să se mai uite a cui e casa aceea, că stăpînii cîinelui plecaseră în refugiu. Satul lor se afla în apropierea graniței care tăiase un timp Ardealul în două și-ndată ce s-a încheiat armistițiul, după 23 August, numaidecît, la ei acolo domnise oarecare zăpăceală. În primele zile nu s-a petrecut nimic mai de seamă, în afara înfruntării lui cu primarul, cu Radu, și cu ceilalți dregători, în afara pasului pe care îl făcuse el, Isac Onilă, mai devreme decît s-ar fi cuvenit, ori poate că mai tîrziu decît ar fi trebuit. Pe urmă, însă, situația s-a înrăutățit. La graniță au început luptele. Două zile nici nu s-a știut de cine ține satul lor și pe unde trece frontul. A venit apoi o coloană de motorizate, din jos, de pe Mureș, la vale, în grabă, cu mitralierele puse pe capotele mașinilor. Așa a trecut coloana prin sat, mitraliind și răvășind totul, lăsînd în urma ei vuiet și spaimă. Apoi, peste noapte, oamenii au plecat în pribegie, ori s-au ascuns. El, Isac Onilă, a rămas locului, cu toate că nevastă-sa, Sofia, se rugase de el ca de-un dumnezeu, să plece, să nu rămînă acolo. „Acuma te-ai găsit și tu, mă omule, mă, după ce te-ai pus rău cu Radu și cu popa Roșu ! îi spusese ea. N-ai putut sta la locul tău !... N-ai putut tăcea ?... Te-o fi găsit și pe tine vitejia !... Chiar acuma !.... Înainte te-ai voinicit într-un fel și-acum ai luat-o altfel !... Parcă n-ai fi putut să-ți ții gura ?!...“ Dacă nu i-ar fi amintit de vitejie și de voinicie, poate că ar fi plecat și el. Dar așa, nici n-a vrut să mai audă și nici nu s-a dus de-acasă. La urma urmei, el nu se simțea vinovat față de nimeni. Avusese anumite păreri, într-o vreme, la începutul războiului și chiar mai înainte, dar de profitat nu profitase nicicum de pe urma lor. Dimpotrivă, pierduse, și încă mult de tot. Își pierduse în primul rînd liniștea, cumpăna judecăților pe care se sprijinise el, o viață. Și feciorii și-i pierduse. Se despărțise, adică, de ei, și-acum nu mai știa precis pe unde erau, ce făceau. Niculae era prizonier la ruși și el nu știa mai multe despre el și nici nu vroia să afle. Îl socotea, — încă îl mai socotea și-l mai judeca așa, chiar și-acum, cu toate că mergea înaintea nemților, sub escortă — un om de nimica. Asta fiindcă dezertase, fiindcă trecuse de bună voie frontul și fiindcă îl mințise pe el, trimițîndu-i scrisori false, făcîndu-l de rîs, față de sat, față de toată lumea. „Ilie, măcar, nu s-o amestecat niciodată, în nimica !... Nici nu m-o aprobat, da' nici nu s-o-ncontrat cu mine !... Pe cînd ăsta, Niculae ăsta !... Și mucosul ălălalt, Gheorghiuț !... Să mă mintă pe mine !... Să-și bată joc de bătrînețile mele !... Să nu-mi spună o vorbă, măcar !... Așa, ca unui părinte !...“

Isac se sfădea, în gînd, cu feciorii săi. Și cu Sofia, cu muiere-sa, se sfădea. Încerca, de fapt, să găsească un vinovat, — dincolo de el și-n afara lui — și cum nu găsea, se simțea din ce în ce mai tulburat și mai pornit. Din partea nemților nu se temea de nimica. Era convins, — încă mai era — că ei nu au și nici nu pot avea nimic cu dînsul. „Ce să aibă? se întrebă el, în cele din urmă. Ce le-am făcut eu ?... Nimica !... Contra lor n-am zis o vorbă !...“ Se gîndi și se socoti că arestarea asta a lui e legată numai și numai de cearta lui cu Radu și cu popa Roșu și cu ceilalți dregători din comună, de aceea ce le spusese el în ziua cînd auzise de armistițiu, la 24 august. „Gata cu voi, mă ! le spusese el atunci, la toți deodată, fiindcă erau toți acolo, în cancelarie. Ați buctat !... Ați căcat ruda !... Și-acuma să vedem ce mai faceți ?... Și pe unde-mi scoateți voi cămașa, mă ?... Cu mareșalul vostru cu tot !...“ Asta se petrecuse cu vreo cîteva zile mai înainte și-acuma lui i se părea că toată povestea se desfășurase mai demult, cine știe cînd, și că nu el, Isac Onilă, spusese vorbele astea, ci un altul, pe care el îl cunoștea numai și cu care nu se avea, încă, chiar așa de bine. „Asta-i, că omul îi nărod de multe ori ! spuse el, fără să-și lege vorbele de fapta asta din urmă, dimpotrivă, azvîrlindu-le undeva mai încolo, dincolo de ea. Nărod și prost !... Măcar dacă te minte altul, e altfel !... Dar așa...“

În urma lui, nemții vorbeau ceva și el înțelese abia într-un tîrziu cîteva cuvinte și-l auzi, și-l simți pe Radu, cum le dădea tîrcoale. Auzi numele unor oameni pe care el, Isac, îi cunoștea bine și-și dădu seama că oamenii aceia au plecat în refugiu, ori s-au ascuns pe undeva și că Radu, primarul, nu le putea spune nemților lucrurile astea, clar și limpede, ca să înțeleagă și ei. El ar fi putut face asta, — știa atîta nemțească, din armată și din celălalt război — dar de rostit n-ar fi rostit o vorbă de-a lor, atunci, pentru nimica în lume.

Se întreba cum de s-a putut întîmpla ca el, Isac Onilă, un om cumpănit și cinstit de altfel, să se uite cu ochi buni la ei, să-i vorbească de bine pentru apucăturile lor militărești, să-i socotească de neînvins. Îi simțea și-i auzea pe nemți, în spatele său, cum veneau după el, cum îl duceau. „Ăștia, spuse el brusc și în vrăjmășie — dumnealor, adică, or amețit și-or zăpăcit multă lume !... Cu larma lor și cu tobele lor !... În unii or băgat groaza, iar pe alții i-or amețit și i-or prostit !... Și-acuma, oamenii !...“ Isac era convins că nu-i singurul care s-a scuturat de anumite păreri și că în clipele acelea și alți oameni gîndesc și judecă așa cum judeca el. Și-i părea bine, într-un fel. Convingerea asta îi dădea curaj și-l ajuta să nu bată în retragere, față de pasul pe care îl făcuse cu vreo cîteva zile mai înainte. Dar îl și stînjenea, îl ustura și-l ardea, ca o cenușă fierbinte. Aici nu mai zise nimic un timp. Se uită în pămînt, — la colbul de pe drum, prin care șerpuiau ogășiile cărălor, în fel și chip — și încercă să se agațe din nou de ficiori, de Niculae, în primul rînd. I se păru însă nepotrivit. „Niculae, măcar... — bîigui el. O rupt-o într-un fel... La timp... Mai devreme, oricum... Pe cînd eu...“ Vroi apoi să se întoarcă spre Radu — „Îl iau de guler, fiindcă el o clănțănit !“ — să-l întrebe de ce l-o pirît. Nu făcu însă nici lucrul ăsta. „Da' tu mai ești convins și-acum, mă Isac, mă — se întrebă el — că dumnealor n-au nici un amestec ?... Crezi că ăștia cu crucea în sîn ?... Mai crezi adică asta și-acuma, mă Isac, mă ?...“ Tăcu apoi și ridică ochii din pămînt și se uită înainte, cu atenție.

Din susul uliței venea la vale, înotînd prin lumina aceea nelămurită, a soarelui, Sonu, poștașul, prietenul și adversarul lui dintotdeauna. Isac îl recunoscu numaidecît și tresări, și se chirci în sinea sa, de necaz și de mînie. „Acuma, ăsta, Sonu ăsta, o să-mi rîdă în față !... Și-o să-mi zică !... Și-o să-mi amintească de încontrările noastre !... Și de scrisori !... O să triumfe, ce mai !... Chiar dacă n-o să zică nimica, dar de triumfat, tot o să triumfe !...“ Dar Sonu nu zise nimica și nici nu rîse și nici nu triumfă. Se feri din drum și-i ocoli pe departe, și Isac abia atunci își dădu seama că omul e necăjit din cale afară, de parcă ar fi mers el înaintea nemților, sub escortă. „Da' de ce i-o fi teamă? se întrebă Isac, cu părere de rău și cu milă. — Fiindcă el îi liber, oricum !... Poate să umble de colo pînă colo... Să-și facă slujba....“

— Ei, ce-ai făcut, mă ? îl întrebă primarul pe poștaș, pe Sonu. — Ai fost ?... I-ai găsit ?... Le-ai spus ?...

— Am fost, da' de găsit n-am mai găsit pe nimeni !... Oamenii s-or dus... Ori s-or ascuns !... Nu știu !

— Mă, tu i-ai anunțat'!... Le-ai dat de știre !... Le-ai spus să fugă !... Da ?!

— Nu le-am spus, că nu i-am găsit !... Și chiar dacă i-aș fi găsit, nu le-aș fi spus-o, la ăștia, la care m-ai trimis dumneata !... Da' lui Isac, prietenului Isac, i-aș fi spus-o, dacă chiar vrei să știi !...

Isac tresări, se ciuci puțin și iuți o leacă pasul. Părerea aceea de rău, de mai înainte, mila care îl cuprinsese față de Sonu, se duse și-n locul ei veni o mînie neliniștitoare și fierbinte. Lui Isac nu-i era de fel la îndemînă. Și asta numai și numai din pricina lui Sonu. El nu se certase niciodată cu Sonu, dar de bătut își bătuse joc de el, ca nimeni altul, mai ales în anii din urmă. Sonu era poștașul și dobașul satului și-avea cinci fete. În afară de asta, — de aici se trăgea, de fapt, deosebirea principală, pricina tuturor batjocurilor — în celălalt război el nu trăsese un singur foc și-și petrecuse timpul pe la bucătăria unui regiment. Fusese ajutor de bucătar și-apoi bucătar prim. Împărțise zeamă cu polonicul și mai ciupise cîte-un deț de rom din porția ostașilor. Atîta ispravă făcuse Sonu, în tot războiul. Pe cînd el, Isac Onilă, a luptat în linia întîia, în Tirol și-n Galiția, și-odată a ieșit singur dintr-o încercuire căzăcească. Și dacă nu s-ar fi terminat războiul așa cum s-a terminat, el s-ar fi reangajat în armata împăratului. Sfîrșitul războiului, însă, și destrămarea imperiului l-au îndepărtat de planurile astea ale lui, dar nu l-au despărțit cu totul de deprinderile cu care se obișnuise în cei opt ani de militărie. Omul s-a întors acasă, și-a întemeiat o gospodărie destul de bunicică și-a trăit alături de ceilalți, povestind, la cîte-un chef, cîte-o pățanie și cîte-o bravură de-a lui, de pe front. Față de copii, în special, nu era zgîrcit de fel în istorisiri de astea și poate că mai punea adeseori și de la el cîte ceva, nu pentru că ar fi vrut să pară mai viteaz decît fusese, ci pentru că vroia să trezească în ei setea de vitejie, dorința de-a săvîrși lucruri deosebite. „Fără grad să nu vă întoarceți acasă, mă ! le spusese el feciorilor, cînd plecaseră în armată. Măcar caporali să-mi veniți !...“ Și-apoi, cînd au plecat ei pe front, le-a spus numai atîta : „Să nu mă faceți de rîs, mă !...“ Și feciorii, — Niculae, Ilie și Gheorghiuț — „nu l-au făcut de rîs“. Nici nu se știa încă limpede ce-i cu războiul pe care îl pornise Antonescu în răsărit. Pe vremea aceea, Isac primea des scrisori. Se ducea zilnic pe la Sonu, pe la poștaș, — uneori mergea și de cîte două ori pe zi și-l întreba dacă n-are ceva. Și-și bătea joc de el, de Sonu, de sus și cu oarecare îngăduință. Îl întreba ce părere mai are el de război și de mersul operațiunilor. Și Sonu îi dădea zor, fără să se supere, cu aceleași și-aceleași vorbe : „Urma alege, măi frate Isac !... Urma alege !...“ Pe el îl umfla rîsul cînd îl auzea pe Sonu, cum vorbea și cum o cobea mereu. „Îmi place, c-o ții oblu-nainte ! îi spunea el. Da' tot ar fi mai bine dacă ai face ce ți-am spus eu mai demult : să dai cioarecii jos și să-ți pui un șorț de muiere dinainte !... Că tu, măi Sonule, mă, n-ai suflet în tine nici cît o găină !...“ „O fi, da' de judecat, judec și eu, măi Isac, mă !... Și-mi dau seama că nu-i a bine cu războiul ăsta !... Ce caută ai noștri în Rusia, mă ?... Și nemții ce caută acolo, și-aicea, și-n alte țări ?...“ „Războiu-i război, mă !... Dacă-l pornești, trebuie să-l duci pînă la capăt !... Nu te poți opri cînd vrei ! Nu-i ca la bucătărie, să stingi focul cînd vrei !...“ „Poate că-i așa, zicea Sonu, fără să se tulbure, da' de ce să-l pornești ?... Ca să-i iei altuia pita de pe masă ?... Eu înțeleg, mă, cu toate c-am stat la polonic, că războiul e un lucru pe care trebuie să-l faci, dacă n-ai încotro, dacă trebuie să te bați pentru ce-i al tău !... Da' nici așa, să dai năvală peste alții, și să-i prigonești, așa cum or făcut nemții ăștia ai tăi !...“ Nemții nu erau ai lui, dar Isac îi apăra și-i lăuda, pentru spiritul lor de disciplină, pentru organizarea lor, pentru firea lor războinică. „Eu, îi spunea el lui Sonu, cînd se opintea în discuție, nu m-am înșirat cu legionarii, ca Radu și ca alții, și dacă zic ce zic, e fiindcă lucrurile stau așa, întocmai !... Eu îi cunosc bine și-i știu ca nimeni altul !... La ei, ordinul e ordin și disciplina-i disciplină !... Și-n război, asta-i principalul !... Tu nu vezi că ei or bătut toată Europa ?...“ Sonu zîmbea uneori, cu părere de rău, parcă, și cu milă. Îi dădea scrisorile și-l petrecea pînă la poartă, ca pe-un prieten. Și-adeseori, lui îi venea să-l ia de guler și să-l zgîlțîie nițel, fiindcă o făcea pe atotștiutorul, pe omul care-i convins de dreptatea lui. „Mîine îți aduc un șorț de la nevastă-mea ! îi spunea el de obicei, de fiecare dată aproape, ca să rămînă tot el deasupra. Și-un polonic îți aduc !...“ Se ducea apoi prin sat Isac, pe la popa Roșu și pe la Radu, pe la primar. Și domnii ăștia, — popa Roșu, Radu, primarul, notărașul și-un fecior de-al lui Pahonțu — îl lăudau și-i spuneau vorbe de bine pentru felul cum își îndrumase feciorii în viață, pentru că îi deprinsese cu curajul și cu disciplina de mici, pentru că „făcuse oameni din ei“. Și el asculta și se umfla în pene, adunînd și repetînd toate laudele astea cu o plăcere deosebită. Și dacă o vedea pe Sofia, pe nevastă-sa, văitîndu-se și tînguindu-se, tremurînd pentru băieții ei, ori vorbind de alții, cărora nu li se întorsese decît numele în sat, o bruftuluia și-o suduia, în grabă și cu mînie. „Războiul e război ! spunea el cu convingere. Și-i un fel de examen !... Altfel n-ar mai știi nimeni de ce-i în stare fiecare om, cîtu-i de curajos și de brav !...“ O singură dată a tresărit și s-a zdruncinat în vremea asta, — în primii ani de război, în primele luni de fapt. I se întorsese un fecior acasă — Niculae, nădejdea și mîndria lui — într-o permisie, după ce ieșise din spital, și el l-a condus la gară, să-și ieie rămas bun. Și cum era cam amețit, — se cinstise cu feciorul, acasă, înainte de plecare — nici nu și-a dat seama ce se petrecea în jurul său, în gară. I-a spus ceva băiatului, l-a povățuit adică s-o țină tot așa, cu cumințenia și cu vitejia, și să-i scrie și de-aicea încolo, cît mai des. „O să-ți scriu, tată ! îi spusese feciorul, după ce se cățărase pe treptele unui vagon. Îți scriu, n-ai grijă !...“ Trenul se pusese apoi în mișcare și-mprejur toate au început să huruie și să scrîșnească, — șinele, roțile, vagoanele, și traversele, și pietrele dintre linii — vuind și hohotind surd. Pleca un regiment pe front, — al cîtelea era, oare ? — și gara era plină de lume, — mulieri, copii, fete și feciori, țîngăi, adică, fel de fel — și-acum începuseră toți să strige și să plîngă — „Gheorghe hăi !... Ioane dragă !... Copilul meu !... Nu-i lăsați să plece !... Tulai doamne !... Nu-i lăsați !“ — care mai de care, așa cum strigă și cum plîng oamenii cîteodată, cînd sînt răvășiți prea tare. Și lui, lui Isac, nu i-a fost deloc la îndemînă, parcă l-ar fi zgîlțîit cineva prea tare, și prea așa, nu știu cum, pe neașteptate. Nici nu s-a mai uitat după tren și nici n-a mai zăbovit acolo, în gară. A plecat numaidecît către casă, bodogănind și suduind. Și-un timp așa a și umblat, mohorît și nemulțumit. Pe urmă, însă, după cîteva zile, ori după cîteva săptămini, — n-ar fi putut spune acum, cu precizie, după cît timp s-a întîmplat asta — s-a întors din nou la încrederea și la mîndria lui, la scrisori și la laude. Și la batjocurile cu care îl blagoslovea pe Sonu, pe poștaș, ori de cîte ori se ducea pe la el. „Asta-i, că omul e nărod de tot, cîteodată !“ spuse el din nou, cu mai multă tărie, legîndu-și de data asta vorbele de felul cum se purtase el cu Sonu, într-o anumită vreme, de părerile și de ideile care i se foiseră în cap. „Nărod și prost !... Măcar dacă te minte și te înșeală altul !...“

La primărie, nemții se opriră îndată ce intrară în curte. Isac însă mai merse puțin înainte și-apoi, după ce auzi o comandă, — „Halt !“ [2]) — se opri, și tresări, și se mustră din nou, în silă și cu mînie : „Acuma chiar că ești prost, mă ! spuse el. Prost și nărod !...“ De întors însă nu se întoarse. Stătu locului un timp și se uită lung la un ciopor mare de furnici, care venea de undeva și se ducea încotrova, fără să se știe de unde vine și-ncotro se duce. Și-n clipa cînd se simți strîns de braț, se smuci și se uită în stînga. Îl văzu pe Sonu, pe poștaș, cu ochii plini de lacrimi, năucit. Și-i veni să-l plesnească. „Pîrțîitul dracului ! spuse el. Că ăsta, Sonu ăsta, așa o fost mereu !... Și-acuma !“ Se pomeni împins din spate și-o luă înainte, fără să se uite pe unde trece și încotro se duce. Și-abia după ce auzi o ușă deschizîndu-se și închizîndu-se în urma lui, se uită în jur și-și dădu seama că se află într-o pivniță în care mai erau niște oameni. Văzu o țigancă bătrînă, cum ședea și cum fuma, într-un colț, cu nepăsare. Îi văzu, la lumina iscată de țigară, un colț de gură, și-și dădu seama că muierea era bătrînă și țanțoșă. Altceva nu mai reuși să deslușească. Lumina din pivniță era pămîntie și umedă. Numai într-o parte, lîngă fereastra care da spre curte, era mai limpede. Iar dincoace, unde stătea el, era mai grea și mai apăsătoare. Și parcă și pivnița era mai adîncă în partea aceea, unde sta el. „Da' a cui o fi fost pivnița asta înainte vreme ? se întrebă Isac, parcă de aceea ar fi fost adus el acolo. A' popii ori a cui ?...“ Își aduse aminte apoi că pivnița și casele în care era primăria acum fuseseră ale unui învățător care le vînduse comunei, cînd plecase din sat. Nu reuși să-și amintească și de numele învățătorului, și-i păru rău, și se supără. „Da' oamenii ăștia de ce-or fi fost aduși aicea ? se întrebă el, brusc. Și de pe unde-or fi ?...“ Se sprijini apoi de perete și oftă, fără voie. Și se miră pe urmă de propriul său oftat. „Cine știe ce-o fi cu ei ? adăugă el. Poate că s-or mîniat și ei !... Prea devreme !... Ori prea tîrziu !... Așa cum or făcut și alții !... Fir-ar să fie !“ Ar fi vrut să afle povestea fiecăruia, să vadă și să audă ce-au pățit și prin ce-au trecut alții, în anii ăștia din urmă. I se părea că trăise strîmtorat și înghesuit. Cutreierase Europa, cînd făcuse armata, și după aceea, în timpul războiului. Văzuse multe și trecuse prin multe, dar de reținut nu reținuse tot ce-ar fi trebuit ori poate că nu reținuse ceea ce era mai de seamă, pentru el și pentru ai lui. „Acuma, batăr, se mai socoti și se mai gîndi el — ar trebui să-i întreb pe oamenii ăștia de unde sînt și de ce-or fost băgați aicea !...“ Dar de urnit nu se urni din loc. Se temea și se ferea, — încă se mai temea și se mai ferea —, nu vroia să privească lucrurile în față, de-a dreptul, mai nădăjduia că toate o să iasă bine, pînă la urmă. „N-or să se agațe ei chiar de mine ! spuse el. Fiindcă nici eu, la urma urmei, nu m-am agățat de ei, de dumnealor !... Ba, dimpotrivă !...“

Pe-afară, nemții se agitau și strigau, și-năuntru, în pivniță, se stîrnise, ca un fel de ecou al agitației din curtea primăriei, — o foială prelungă. Un om se duse la fereastră și se uită în curte.

— Ce-i ? întrebă careva, de jos, din spatele lui.

— A mai adus unul !... Cu motocicleta !... Îi legat !...

Isac repetă vorbele omului, — „Cu motocicleta !... Îi legat !“ — și se întrebă apoi de ce l-or fi legat nemții pe arestatul acela. Se gîndi să se ducă și el la fereastră, să se uite, să vadă cine mai fusese ridicat, dar de clintit nu se clinti nici de data asta. „Cine știe cine-o fi omul acela !... Și de ce-o fi fost luat !... Dacă-i legat fedeleș, înseamnă că-i periculos !... Sînt și de ăștia !... Așa că au și ei dreptate, într-un fel !“... „Da' de căutat ce caută ei aicea, mă ? se întrebă Isac pe neașteptate. Și de ce adună oamenii ?... Or golit satul de vite și-acuma se agață și de oameni !... Păi, asta, dacă stai și te gîndești bine, măi Isac, mă, nu prea seamănă a dreptate !... Ori cum ai lua-o tu !...“

Ușa pivniței se deschise apoi, brusc, și-năuntru căzu, rostogolindu-se, un om. „Dar de ce-l împing așa ? se întrebă Isac, desprinzîndu-se de perete, dînd să se apropie de cel căzut. Omul e legat !“

— Ajunge ! îi spuse el neamțului care îl mai împinse o dată pe arestat, cu cizma. Ți rușine... Es ist eine Schade !...[3]). Armata germană, voi !...

Neamțul îl izbi în piept, cu patul armei, și-l împinse cît colo, fără să se uite la el. Apoi, după ce ieși și după ce închise ușa în urma lui, îi spuse altuia, care îl aștepta afară, că în pivniță este un țigan care știe nemțește. Celălalt îi spuse că nu-i așa și că omul acela, adică el, Isac Onilă, nu-i țigan, dar e un răzvrătit, un nesupus.

— Dieses Biest hat sich der Himmel auf's Haus gemalt !... Ist ausserst gefährlich !...“ [4]).

Isac înțelese ceva din spusele lor, deduse mai mult înțelesul vorbelor și-și dădu seama abia acum, după ani și ani de zile, că nemțeasca pe care o știa el era destul de săracă și se limita la cîteva noțiuni militare, la ordine și la comenzi. „Va să zică eu nu sînt țigan, conchise el, dar sînt periculos !... Și de ce oare ?... Ce le-am făcut eu lor ?... Așa se poartă ei, la o adică ?...“

În apropiere, în stînga, se auzi un geamăt surd. Arestatul care fusese aruncat în mijlocul pivniței încerca să-și rupă legăturile, opintindu-se din greu, pe tăcutele.

— Stăi că te-ajut eu ! spuse Isac, apropiindu-se. Te dezleg eu !

Omul tăcu, și Isac, de asemeni, tăcu și el, îndată ce puse mîna pe arestat. Își dădu seama că-i vorba de-un băiețandru și-l cuprinse mila.

— Da' tu de-al cui ești, măi băiete ? îl întrebă el, în vreme ce-i căuta nodurile sîrmei cu care îl legaseră nemții. — Și de ce-ai fost legat ?...

— Asta n-o mai știu ! spuse băiatul. Asta pot s-o spună ei, tîlharii ăștia, hitleriștii ăștia !...

— Bine, bine, măi băiete, da de unde ești și de-al cui ești tu ?

— Eu ?! Sînt de-aici, din Lacrima, și-s băiatul lui Șanta, a lui Simion !...

— Tu ești, măi Jenule ?! făcu Isac. Și ce-or vrut ăștia cu tine ?...

— Ei or venit după tata !...

— Și atunci de ce nu l-or legat pe el ?

— De ce ?! Pentru că tata-i dus, măi, tete ! De-o săptămînă-i dus, cu locomotivă cu tot !...

— Da ?!

— Da !

Băiatul se scutură de sîrmele pe care i le desfăcuse Isac și-apoi, după ce-l văzu și recunoscu, se dădu mai la o parte.

— Da' dumneatale ești chiar tetea Isac, nu ? făcu el, fără să vreie.

— Da, măi Jenule, chiar eu sînt !... M-or luat și pe mine !...

— Da' cum de te-or luat ?... Tata-mi spunea mereu că dumneatale !...

Băiatul se opri și lui Isac îi păru bine că se oprise. I-ar fi fost greu, față de ceilalți oameni, cu toate că nu-i cunoștea, dacă băiatul ar fi repetat vorbele pe care i le spusese taică-său, dacă i-ar fi zis-o, de la obraz, că el, Isac Onilă, a ținut cu nemții, i-a lăudat și i-a vorbit de bine, mai abitir decît unul care ar fi fost plătit pentru asta. „Asta-i, recunoscu el cu și mai multă tărie, că eu, Isac Onilă, am mers cam departe cu anumite lucruri !... Prea mi-am luat avînt și-am crezut, și-am zis !... Și-acum, ăștia !..." Își pipăi locul unde fusese lovit și i se păru că abia acuma îl cuprinde durerea, — tot așa, cu întîrziere — și-i veni să se ducă la ușă ori la fereastră și să strige la nemți, să le spună de la obraz ce ar fi trebuit să-i spună alții lui. „Ori poate c-ar fi bine să-i povestesc la feciorașul ăsta ce s-o-ntîmplat cu mine !... Să nu rămînă el cu ce știe !... Cu ce i-o spus taică-său, fiindcă taică-său i-o fi spus, de bună seamă, că eu, Isac Onilă, sînt cam năbădăios și cam milităros !... Și-s de-al lor, de-al nemților !... Adică am fost !..." Nu se opri aici cu socotelile și cu planurile și nici nu se întoarse către băiat, să-i spună ceea ce-i stătea pe inimă. I se păru nepotrivit să se înșire la vorbă cu el, cu Jenu, mai cu seamă acuma.

— Te dor mîinile ? îl întrebă el pe băiat, într-un tîrziu.

— Nu mă dor, da' mă ustură și mă furnică, pe dinăuntru !...

— N-are nimica, nu-ți fie teamă, pătrunde sîngele în ele !...

— Da' nici nu mi-i teamă !

— Nu ?!

— Nu !

Tăcură apoi din nou și-un timp nu se mai auzi nici o vorbă în toată pivnița.

— De-ar veni o dată rușii ăia! spuse apoi careva, dintr-un colț. Și-ai noștri de-ar veni o dată !... Că altfel o să fie rău ! Ăștia ne mănîncă fripți !...

— Asta-i sfînt ! adăugă țiganca, din colțul ei. Eu ți-i știu ca nimeni altul !. Am văzut ce fac ei cu oamenii !... Așa zic că n-au pricină decît cu ovreii și cu noi, cu țiganii, da' cînd îi la o adică nu mai țin seama și-i nimicesc pe toți, fără alegere !... Rusalinu meu, săracu' !...

Isac se trase mai la o parte, — nu-i era la îndemînă să steie acolo, lîngă Jenu, lîngă băiatul lui Șanta — și ascultă și luă seama la tot ce se vorbea, la tot ce începuseră oamenii să vorbească și să povestească, pe îndelete, parcă nici nu s-ar fi referit la ei și la întîmplările prin care trecuseră. Unele lucruri le mai auzise și altădată Isac, dar nu pusese seama pe ele, le socotise false. „Așa-i la război, spusese el, ca la vînătoare : se mai adaugă cîte ceva pe urmă !..." După cîte se vedea însă, războiul ăsta fusese mai altfel decît cel pe care îl făcuse el. Și-ntîmplările prin care trecuseră oamenii fuseseră parcă, mai aspre și mai cumplite

— În unele locuri or fost arși oamenii de vii ! spunea un bătrîn. Ori or fost spînzurați !... Și pe la noi, o fost cum o fost, pînă acuma, da' de-acuma încolo o să fie vai și-amar, dac-o să rămînă ăștia pe capul nostru !...

— „Transmisia" și Ucraina și Rusia toată, pînă-n Caucaz, îi plină de gropi de-alea comune !... de șanțuri și de morți !... Și-acuma, nemții ăștia, hitleriștii ăștia, ai lui Hitler !...

— Noi, spuse o nevastă, am fost duși la tranșee, acuma două săptămîni, la săpat !... Și-am fugit și-am fost prinși !... Și-or vrut să ne puște, pe loc, da' o venit un comandant și-o zis să nu ne puște, acolo !... O dat ordin să ne strîngă pe mai mulți, să facă economie la muniție !...

— Atunci, spuse un altul, înseamnă că de-aia ne-or adunat aicea ?...

— De-aia, vezi bine ! Da' ce, dumneatale ai crezut că ne-or băgat aici ca să ne ospătezo pe urmă ?...

Isac ascultă îndelung, cîntărind fiecare vorbă, punînd ceea ce afla acum lîngă ceea ce aflase mai înainte, tresărind în răstimpuri, parc-ar fi fost vinovat și el, cu ceva, față de oamenii cu care se afla în pivniță — și față de ceilalți oameni, care pieriseră împușcați ori arși de vii, cine știe pe unde, și cine știe de ce. „Se vede treaba că s-or schimbat și ei — ei erau nemții — fiindcă eu nu știam chiar așa!... Ori poate că n-am băgat eu de seamă.. Poate c-am avut orbul găinii, atunci ori mai tîrziu !..." Se opri, fiindcă își dădu seama că-i de prisos și-i în zadar să se mai judece și să se mustre singur. „N-are nici un rost, acuma, a treia zi după scripturi!... Trebuia să casc ochii bine, la timp !... Și copiilor ar fi trebuit să le atrag atenția... Să-i îndrum altfel... Ei, măcar"

— Dar ce-i cu dumneatale, tete Isac ? îl întrebă Jenu, apropiindu-se de el. Ai zis ceva?...

— Nu! spuse Isac, repede, ca să astupe cît mai iute golul dintre ei. Nici vorbă!... Da' de ce întrebi ?...

— Așa... Mi s-o părut... Poate că ești necăjit... Nu știu cum să zic eu... Da' tata...

— Ei, ce-i cu tată-tău, mă Jenule, mă, că și el îi ocoș mare?...

— Apoi, să știi că tata îi un om cum nici nu te gîndești !...

— Bine, mă, da' ce-o fi zis el — c-asta ai vrut tu să spui ?

— Că dumneatale, — așa mi-o spus el odată — ești rătăcit, și nu ești conștient la tot ce vorbești !... Nu-ți dai seama, adică !...

— Așa o zis el ?

— Așa, zău ! Și-odată mi-o spus...

Băiatul ar fi vrut să-i mai povestească ceva, dar el îl prinse de mînă și-l opri. Își dădu seama că mîna băiatului îi altfel acuma, după ce o încălzise și-o înviorase sîngele. Și-i păru bine, pentru mînă și pentru băiat, dar de lăsat nu-l lăsă să vorbească. „Chiar că n-are nici un rost, zău! Să mă sfătuiesc și să mă spovedesc nu știu cui !..."

Vorbele din pivniță se mai răriră și se mai potoliră, și lui îi păru rău cînd își dădu seama de asta. Rămase neclintit o vreme, apoi, după ce auzi un plînset lin și stăpînit, de femeie, tresări și se sprijini cu ceafa de peretele pivniței.

— Omul meu — spuse femeia, printre lacrimi — o fost pușcat de-ai noștri, de-ai lui adică, de căpării lui Antonescu, fiindcă n-o vrut să meargă la atac !... Și eu nici nu primesc ajutor după el, și-odată șeful de post o strigat la mine și-o zis că-s muiere de bolșevic ; — că-n ziua de azi așa merge : dacă zici ceva, ești bolșevic, dacă ceri ce ți se cuvine, ești bolșevic, dacă iei apărarea unuia, tot bolșevic ești !... Și-atuncea... înseamnă că-i bine și că trebuie să fii bolșevic !

Isac se mișcă și se foi pe loc, ca să îndepărteze de el o anumită aducere aminte, de care ar fi vrut să se ferească. Nu reuși, însă, și nici nu stărui prea mult. Se lăsă în voia gîndurilor și i se păru din nou, — senzația asta fu și mai acută, și mai puternică decît atunci cînd se întîlnise cu femeia aceea, prin sat — că stă lîngă o rîpă și-n apropierea lui, și-n jurul lui toate se clatină și se destramă. Asta se petrecuse mai tîrziu puțin, la vreun an și ceva după ce-și petrecuse feciorul la tren, după ce se izbise pentru prima dată de plînsetul acela scrîșnit și prelung. Era într-o dimineață, de vreme, și el se întorcea de undeva, — fusese cu vitele la ciurdă, ori dusese laptele la Radu, la fabrica de unt — și cum mergea agale către casă, auzi deodată un vaiet și-un plînset. Din susul uliței venea o muiere care-și plîngea omul, bărbatul ei. „O murit !... S-o prăpădit !... Omul meu ! M-o lăsat singură și pustie !... Mi l-or mîncat și mi l-o păpat, nu le-ajute dumnezeu sfîntul, cu războiul lor cu tot !..." — spunea femeia mereu și mereu. Și-naintea ei și-n urma ei, mai ales în urmă, se iscase freamăt și tulburare. Lui, măcar, i s-o părut, — fără să-și dea seama de ce și cum — că scrîșnetul acela prelung și aspru, plînsetul pe care îl auzise el în gară, s-a mutat și s-a statornicit și-aicea, în sat, pentru totdeauna. Nici n-a mai luat în seamă la femeie, să vadă a cui îi și cu cine a fost măritată. I-a reținut numai înfățișarea, obrazul acela ars de soare și de vînturi și ochii arși și-nvăpăiați și-a crezut, pentr-o clipă, c-o vede pe Sofie, pe nevastă-sa. Apoi i s-a părut că le vede și pe altele, surori ori mame, alături ori mai în urmă, năucite de suferințe și de necazuri. De data asta chiar că nu și-a mai găsit locul și starea o vreme. S-a dus acasă, dar de liniștit tot nu s-a liniștit, nici în ziua aceea și nici în zilele următoare. Mult timp a stat așa, parc-ar fi înotat în ouă clocite, parc-ar fi băut ouă clocite și parcă ar fi avut săpun în cap, în loc de creieri. E drept că tot cam pe-atunci s-au oprit și scrisorile pe care le primea el de la Niculae și la care se uita cam ponciș de la o vreme, fiindcă semănau toate. Și-n afară de asta, Ilie fusese dat dispărut și el rămăsese numai cu Gheorghiuț și asta nu-l bucura de fel, fiindcă Gheorghiuț ăsta nu-l ascultase niciodată. Și-atunci, cînd îi fusese lui mai greu, îi trimesese o scrisoare în care îl mustra, — „Știi dumneatale de ce !" îi spusese — și-i făgăduia c-o să-i mai spună și alte lucruri, cînd s-o întoarce acasă. „Și-așa o și făcut ! recunoscu Isac acum, fără să se mînie, cu indiferență chiar. — Numai că poveștile alea ale lui nu-și mai aveau rostul, erau de prisos !..."

— Tete Isac, îl întrebă Jenu cu răsuflarea tăiată — auzi cum trag ai noștri ?

Isac se scutură și se depărtă de aducerile aminte și de regretele acelea tîrzii și aspre și încercă să înțeleagă ce vrea să spună băiatul. Auzi niște bubuituri de tun și-și dădu seama că și ceilalți, — toți oamenii din pivniță — ascultau și așteptau, cu sufletul la gură. Se mai învioră și el și se sumeți nițel, s-audă mai bine. „Ei, dacă s-aud, înseamnă că nu-s așa departe și c-or să vină-n curînd !... Și-atuncea, dacă vin ei și dacă ne scăpăm de ăștia !..." Se suci către băiat, către Jenu, și-l trase el de mînecă de data asta.

— Ce zici, măi Jenule, îl întrebă el, nu-i așa c-o să fie bine, dacă vin ai noștri ?

— O să fie ! Altfel, ăștia ne omoară pe toți !...

— Păi, cam așa, dară, da' ce zici tu, n-am putea fugi noi de-aicea ?

— Nu știu, tete Isac, că și eu stau și mă tot gîndesc la asta !...

Se mai amestecară vreo cîțiva în discuția lor, fără să se mai codească și fără să se mai întrebe de unde sînt și cum de-au ajuns acolo. Vorbiră așa cum vorbesc oamenii, cînd au un singur gînd și-un singur scop. Cercetară pereții pivniței, cu de-amănuntul, și-și dădură seama, cu părere de rău, că pereții erau de beton și că ei n-au ce le face, cu mîinile și cu niște custuri vechi. Se agățară și de gratiile de la fereastră și de ușă. Pe urmă se mai liniștiră puțin, dar de sfătuit tot se mai sfătuiră un timp, pe îndelete.

— Rusalinu meu, le spuse țiganca aceea bătrînă — o fost închis o dată într-o școală, cu niște prinși, și-o ieșit prin coperiș !... Și-acuma, noi de ce să nu putem ?!... Că dacă se duce frontu-nainte, e rău de noi, iar dacă vine îndărăpt, e și mai rău !... Ăștia ne mănîncă fripți !...

— Asta-i cam așa, da' ce-ar trebui să facem noi ?

— Ce-am putea face, adică ?...

— Fiindcă sîntem zăvoriți aicea !...

— Sub planșeul și sub grinzile astea !...

— În pămînt !...

Lucrurile se lămuriră apoi, cu totul altfel, — mult mai bine pentru unii dintre ei, pentru cei mai mulți, și mai rău pentru vreo cîțiva, pentru doi inși de fapt. Se auziră deodată pași pe trepte după ce se opriseră niște camioane în curtea primăriei. Ușa pivniței se deschise și-năuntru năvăli un neamț, cu arma într-o mînă și cu lanterna într-alta.

— Heraus ! Heraus ! [5]).

Isac, și poate că nu numai el, își dădu seama că nemții au nevoie de mînă de lucru, la tranșee. Și-i păru bine, — „Înseamnă că scăpăm ! spuse el. Înseamnă că-i gata !... Dacă ieșim de-aicea !" Îl căută pe Jenu și-i șopti ceva. Pe urmă, după ce ieșiră afară, în lumina aceea moale și alinătoare, a după amiezii, se mai domoli. Îl văzu pe unul dintre nemții care fusese la el în curte, pe lungan, și-l cercetă cu asprime. Îl văzu și-l auzi cum îi spuse ceva altui neamț, după ce îi arătă pe el și pe Jenu — „Die beiden bleiben hier" [6]) — și-i veni să sară la ei, să-i zgîlțîie și să-i ieie la rost. Se pomeni că-i împins din nou și-o porni încet pe trepte la vale. Se opri apoi, jos, înainte de-a intra, și-l prinse pe Jenu în brațe, să nu cadă, și-l opri, ca să nu meargă înapoi, pe trepte la deal, să se ieie în piept cu nemții. Băiatul era înfierbîntat și el nici nu știa ce să zică și ce să facă, să-l domolească ori să-l zădărască.

— Taci, Jenule ! îl sfătui el apoi. Taci și dă-le pace !... Lasă-i dracului !...

Intrară apoi și nici nu se mai uitară în urmă, la cel care închisese ușa după ei. Ascultară cum se depărtară ceilalți și cum se porniră și ieșiră din curtea primăriei cîteva camioane.

— N-ai o țigară ? îl întrebă băiatul pe Isac, după ce nu se mai auzi nimic. C-așa-s fuma !...

— Țigară n-am, da' am tutun, pacă!...

— Nu-i nimica, dă-mi tutun !...

Se așezară apoi, într-un colț, pe-un butuc și-și răsuciră cîte-o țigară ; de fapt, Isac le răsuci pe-amîndouă. Și-ncepură să fumeze pe urmă, în liniște, ca doi prieteni.

— 'Om scăpa noi și din asta, măi Jenule, mă ! spuse Isac într-un tîrziu. Nu se poate !... Și dacă n-om scăpa amîndoi, unul dintre noi tot o scăpa !... Tu cum ai vrea ?

— Eu ?! făcu băiatul, după ce tuși și după ce înlătură fumul din jurul lui. Aș vrea să scăpăm amîndoi !

— Da' dacă n-o să se poată nici cum, — dac-o fi să se întîmple ceva !, atunci tu ce-ai vrea să li se spună la ai tăi, măi Jenule, mă ?

— Eu ? întrebă repede băiatul. Aș vrea multe... Da' mai întîi și mai întîi aș vrea să-i spui tatii că-n zadar s-o tot ferit el de mine, că eu tot am ghicit cu ce se ocupa el, cînd nu era în tură !... Ori cînd era !... Asta aș vrea să i-o spui !... Și că eu unul mă socotesc deopotrivă cu el, de vreun an de zile !...

Se lăsară duși amîndoi de discuția asta neașteptată și ispititoare și-și mărturisiră, — băiatul vorbi mai mult, ce-i drept, mai ales la început — ultimele lor dorințe, gîndurile pe care ar fi vrut să le transmită mai departe și să le lase în urma lor. Băiatului, în special, nu-i displăcu discuția asta, cu toate că el era convins că va scăpa și nu va muri, ori ce-ar fi și ori ce s-ar întîmpla.

— Da' dumneatale ce-ai vrea să li se spună la ai dumitale ? îl întrebă el pe Isac, după ce vorbi și de surorile lui și de mamă și de-o verișoară din Vinerea, pe care o chema Floare și față de care el nutrea anumite sentimente, discrete, nemărturisite încă nimănui. — Ce-ai vrea să li se spună ficiorilor, de pildă ?...

— Aș vrea eu multe, măi băiete, — spuse Isac moale — da' poate că n-are nici un rost !...

— Da' de ce să n-aibă ? se împotrivi băiatul. Doar ei sînt ficiorii dumneatale !

Bătrînul se mai ferî și se mai fofilă un timp — „N-are nici un rost ! își spuse el. Băiatu-i crud și neștiutor !"... — apoi se apucă și-i spuse băiatului cum a dat el greș în viață, cu anumite lucruri, cum s-a păcălit el, singur și de bună voie. Se opri și șovăi de vreo cîteva ori, — „Să mai vorbesc, ori să tac dracului ?" — apoi își dădu drumul și mai tare și-i spuse băiatului să le povestească ceiorilor săi, dacă va scăpa și dacă vor veni și ei acasă, cum au stat ei amîndoi în pivnița primăriei, cum au povestit și cum s-au sfătuit.

— Lui Niculae, mai ales, celui mai mare, aș vrea să-i spui că n-ar fi trebuit să mă mintă pe mine, cu scrisorile alea, — știe el de ce scrisori îi vorba ! — iar lui Ilie, dacă va veni cumva, să-i spui că se poate însura cu fata lui Sonu, măcar că Sonu e un simplu dobaș în sat și că n-o fost decît bucătar în armată !... Și lui Gheorghiuț !... Da' cîte n-ar fi de spus și poate că n-or fi ele, ceasurile astea, ceasurile noastre de pe urmă !...

— Drept să-ți spun, tete Isac, eu unul nici nu mă gîndesc la asta, — nu pot să mă gîndesc, acuma ! — că tata mi-o spus că de-abia de-acuma încolo o să-nceapă viața cea adevărată !...

— Da' el unde-i acuma ?

— Îi plecat, ți-am spus !... Îi dus cu locomotiva !... Îi în tură !... Mama așa știe !... Da' eu știu că el o pus mîna pe armă !...

— Da ?! Și-mpotriva cui s-o ridicat el, măi Jenule ?

— Împotriva nemților, a hitleriștilor ăstora care-or cotropit lumea !...

Trecură apoi la altele, — la satul lor și la cei care pieriseră pe front — și-n clipa cînd veniră nemții, — spre seară, tîrziu — să-i scoată de-acolo, ei încă nu isprăviseră cu povestitul. Se ridicară însă și ieșiră împreună, fără să se sinchisească de nemți.

— Să nu-ți fie frică ! îi șopti Isac băiatului, în vreme ce suiau treptele. Auzi ?

— Aud și nu mi-i frică, tete Isac !...

În gura gîrliciului se opriră și așteptară puțin, neștiind încotro s-o pornească. În fața lui Isac se opri un soldat mărunțel și grăsun și el se întrebă unde îl mai văzuse și de unde îl cunoștea. Își aminti apoi că soldatul acela fusese la el acasă și se uită și la ceilalți. „Sînt aceiași! își spuse el, în vreme ce se suci, ca să fie legat de mîini. Și lunganul și ceilalți... Toți..." Se uită apoi lung la băiat și-l mustră, din ochi, fiindcă se smucea și nu stătea locului. Își dădu seama pe urmă, după ce văzu sîrma cu care-l legaseră nemții pe băiat, de ce s-a tulburat el așa de tare. Și-i fu milă și-l cuprinse totodată mînia, o mînie mare și cumplită, de parcă băiatul ar fi fost al lui, iar nemții i-ar fi fost dușmani de moarte. „Îi prea de tot ! vorbi el în gînd, dar mai altfel decît altădată, mai apăsat și mai tare. Să hărțuiască așa !" Ascultă apoi comanda pe care o dădu un ofițer, de undeva din dreapta, de pe coridor, — „Recht weit vom Dorf !" [7]) — pe urmă se urni și-o luă înainte pe-o cărare care tăia grădina primăriei în două și care se cățăra apoi pe deal, pînă sus în Zapodia. Mai apucă să-l vadă pe Sonu, cum sta în ușa unei magazii, încremenit și năucit, prostit, parcă, și-l certă în treacăt, fără mînie. „Nici așa, măi Sonule, mă ! îi spuse el adversarului și prietenului său. Să te pierzi de tot cu firea !..." Se uită apoi peste sat, după ce ieși dintre pruni, și-ncercă să-și amintească în ce zi și-n ce an a mai văzut el satul așa, înfundat în liniște, dus. „Parcă era primăvară ! se socoti el. Și parcă erau toate grădinile în floare !... Și eu parcă stăteam pe undeva !..." Își aminti apoi de avioane, de bornăitul lor și de bubuiturile stîrnite de bombardament și nu mai zise nimica. Amintirea scăpără și explodă singură în mintea sa și-n sufletul său și lui i se păru din nou că vuiesc toate și că în jur, peste sat și peste țară, plouă cu pămînt și cu cenușă. În ziua aceea, — asta se petrecuse cu vreo cîteva luni mai înainte, în primăvară, de paști, — el stătea și se hodinea în grădină. Se uita la cer de fapt și era așa de petrecut cu firea, încît nici n-a pus seama pe avioane, la început. Abia după ce s-au depărtat, s-a ridicat și-a așteptat. Și-n clipa cînd a auzit bubuiturile exploziilor, ori ecourile stîrnite de ele, i s-a părut, — de data asta a fost o părere, de fapt — că vuietul și plînsetul acela aspru și greu, de care se izbise și-aicea, în sat la el, s-a întins peste tot și-a pătruns adînc în trupul întregii țări. Dacă l-ar fi întrebat cineva, atunci, ce simte și ce se petrece cu el, n-ar fi putut spune cu exactitate. Dar de recunoscut ar fi recunoscut că se petrece ceva cu el. N-ar fi vrut, însă, să vorbească oricui despre lucrurile astea. „Ia spune-mi, ce-ai vrut tu să-mi povestești?" l-a întrebat el pe Gheorghiuț, pe cel mai mic dintre feciori, cînd a venit acasă. „Ce-ai tot zis în scrisori ! " Gheorghiuț a bolmojit-o, apoi, dacă a văzut că n-are încotro, i-a spus ceva ce avea să-i spună. I-a vorbit de război și de nemți și i-a spus ce-i cu scrisorile lui Niculae. „El o trecut frontul de-acuma-s doi ani !... Și scrisorile alea pe care le-ai primit dumneatale pînă nu de mult or fost scrise deodată și-or fost lăsate pe la niște prieteni !..." „Și de ce-o făcut el una ca asta ? întrebase Isac cu naivitate. — De ce m-o mințit el pe mine ?"„ Ce știu eu ? ! spuse Gheorghiuț. Poate pentru că l-ai mințit și dumneatale pe el! Și nu numai pe el!" Gheorghiuț plecase pe urmă și el nici nu știa măcar dacă se dusese înapoi, pe front, ori o luase către munți, cu armă cu tot. N-a mai întrebat nimica și nu s-a mai amestecat cu nimeni după aceea. Și-ntr-un tîrziu abia, cînd a aflat, de la Sonu, că-i gata cu toate și că s-a încheiat armistițiu, s-a scuturat și el de nemulțumirile care îl năpădiseră și s-a dus la primărie. „Gata cu dumneavoastră, le-a spus el dregătorilor, ați băgat-o pe Canalul Mînecii !... O să trebuiască să dați socoteală și voi !..." L-a luat apoi pe Antonescu de pe perete și l-a trîntit de pămînt și l-a călcat în picioare după aceea. L-a căutat și pe Hitler dar nu l-a găsit. La primărie și la cancelarie nu mai era nici un Hitler. Fuseseră dosiți toți de către domnul Pahonțu, de notăraș, și-apoi iarăși fuseseră scoși la iveală. „Asta-i, le spuse el domnilor, la urmă, parcă n-ar fi fost unul și-același cu cel pe care îl bătuseră ei pe umăr, de-atîtea și atîtea ori. Pregătiți-vă pentru judecată!..." Întrecuse orișice măsură și depășise cu mult ceea ce vroise el să facă. Se purtase ca unul care-i pe punctul de a se lepăda de o convingere și care încă nu s-a fixat într-alta, nouă și trainică. Poate că tocmai de-asta nu se mîndrise numaidecît cu fapta pe care o săvîrșise. Acuma, însă, îi părea bine și se făloșase față de sine însuși, ca nimeni altul. „Ar fi trebuit să-i spun și băiatului ! se socoti el. Ori dacă nu, să-l fi întrebat, dacă o fi aflat cumva !..."

Poteca suia, pieptiș, și Isac se gîndi să amîne întrebarea, pînă ce ajung în Zapodia, deasupra. Iuți o leacă pasul și-apoi, cînd dădu să se întoarcă, după ce ieșiseră la loc oblu, auzi bodogăneli și foșnete, în urmă. Se uită după băiat, dar nu-l mai văzu și-i păru nespus de bine. „O luat-o la fugă ! spuse el. Foarte bine o făcut !..." Un neamț rămase lîngă el și-l împinse cu arma către mijlocul miriștei, dar el nici nu luă seama la asta. Se uită după băiat și-i dori din toată inima izbîndă deplină. „Numai să nu ieși la larg ! spunea el mereu. — Numai să nu ieși în bătaia puștii !... Auzi, măi Jenule, mă ?... Să nu care cumva !" Dar băiatul tocmai așa făcu, cum n-ar fi trebuit. Ieșise din cucuruz și-o luase de-a curmezișul coastei, să coboare înapoi în sat, ori să treacă dunga și să se piardă printre cucuruzi. „Tii, da' prost ai mai fost! îl mustră Isac. Cum de nu ți-ai dat seama ! Trebuia s-o ții la vale !... Chiar dacă se țineau după tine !... Chiar dacă te încolțeau !..."

Nemții care se luaseră după Jenu începuseră să tragă după el. Isac nu-i vedea, fiindcă ei erau de cealaltă parte a cucuruzului, dar de auzit, auzea fiecare salvă, și-l certa, și-l sfătuia pe băiat să alerge în salturi, să se culce și să se ridice și s-o ieie mai la dreapta și mai la vale, să nu iasă în pieptul dealului, dacă vrea să scape. „Auzi, măi Jenule, mă ?... Fă mă, cum zic eu !... Măi băiete, mă !..." Înainte, de-a ieși pe culme, băiatul căzu la pămînt. Isac închise un ochi, fără să vra, și-așteptă puțin, tremurînd aproape, de încordare. Se destinse apoi și răsuflă ușurat, după ce-l văzu pe Jenu tîrîndu-se la deal. „Poate că s-o-mpiedecat ! își spuse el. Ori poate că l-or rănit numai !... Ori cum, o scăpat !... S-o dus !... O scăpat !..."

Împușcăturile încetaseră apoi și nemții care se luaseră după Jenu se întorseseră de grabă înapoi, în mirişte, vorbind și bodogănind, repede și-n vrăjmășie. Isac își dădu seama că-s mînioși toți și se așteptă să fie înjurat ori bătut. Dar nemții nu-i făcură nimica, atunci numaidecît. Îi arătară, — doi inși veniră la el — locul unde trebuie să steie și-i spuseră să se uite la cucuruz. Dar el se prefăcu că nu înțelege și rămase cu fața către ei, uitîndu-se cum se pregătesc ei să-l lichideze. „Ăștia omoară omul fără să clipească ! spuse Isac în vrăjmășie și cu mînie. — Așa-l nimicesc !... Cum ai merge la lucru !... Înseamnă că ei !... S-or specializat !.. Adineauri !"..

Închizătoarele clănțăniră, în același ritm, deodată toate, Isac tresări și se lăsă în jos. Îl arse deodată o tăietură rece, de-a latul spinării. Și-i păru rău pentru că nu se putuse stăpîni. Dar n-avu ce face. Se foi, pe loc, și se mai uită încă o dată la nemți. „Asta-i, că ei, dumnealor, cum le-o zis și cum le zice Radu, — sînt așa cum sînt : mai răi decît hohorii !..." Tăcu apoi și se sumeți și se înălță din șale și se miră cînd îi văzu pe nemți vorbind. Mai auzi încă o comandă : — „Anlegen ! Feuer !" [8]) — și-i veni să rîdă fiind că își dădu seama că nemții vor să se joace un pic cu el, ca să-l sperie.

— Degeaba vă-nchipuiți voi, mă, că-ngroziți și sperieți lumea ! le spuse el tare, cu o mînie aspră, de care nu s-ar mai fi despărțit niciodată, dac-ar fi rămas în viață. Degeaba vă voiniciți !... Hohorilor și mișeilor !... Hitleriștilor !...

Vorba asta din urmă n-o mai spusese niciodată pînă atunci și nici n-o avea limpede în minte. Dar de dibuit începuse să-i dibuiască înțelesul și-n mintea lui, și-n sufletul lui, vorba asta era una și-aceeași cu tot ce putea să fie mai rău și mai urît în lume, cu mîrșăvia cea mai cumplită.

— Ați auzit, mă ? repetă el mai încet și mai apăsat. Măi hohorilor și măi hitleriștilor !...

Altceva nu mai apucă să mai spună. Îl săgetă deodată o pală fierbinte. Vroi să se prindă cu mîinile de pîntece, dar nu mai reuși. În capul lui se răvășiră toate și el nu mai văzu decît un copac singuratic, undeva pe-o culme. Pe urmă nu mai văzu și nu mai auzi nimica. Căzu întîi în genunchi, apoi se culcă încet la pămînt, la marginea cucuruzului, lîngă o tufă de mohor, care începuse să se scuture de sămînță.

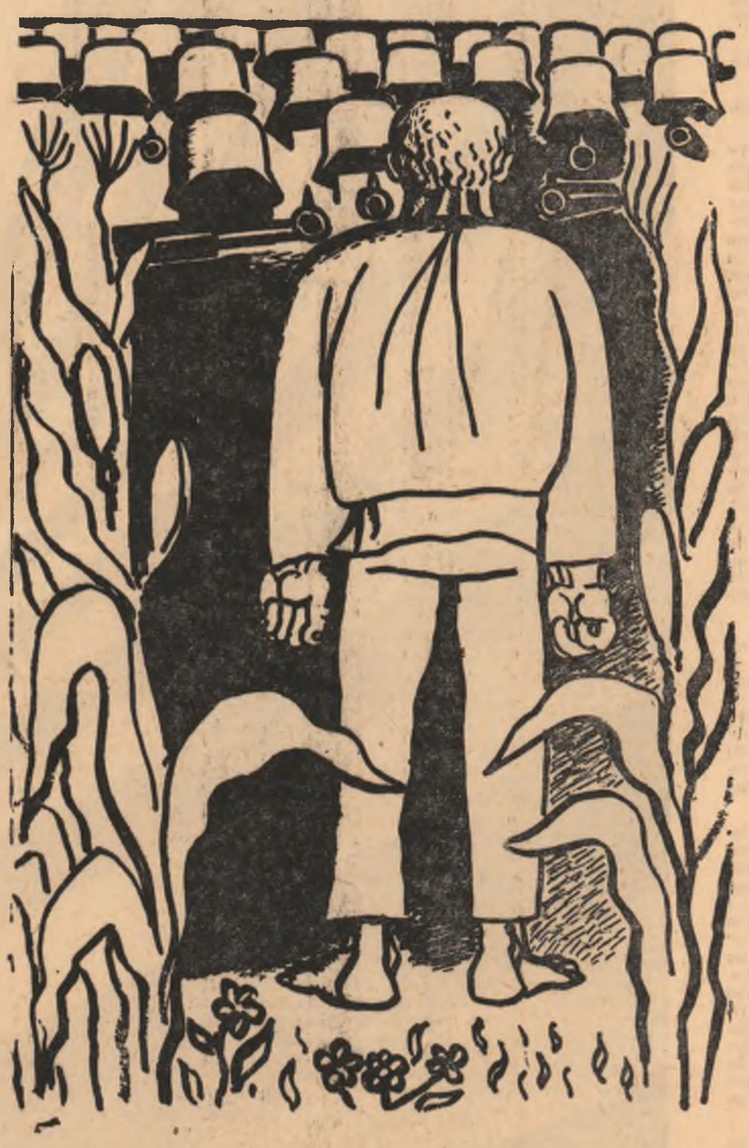

[5]) Înainte marș !
[6]) Stai !
[7]) E rușine.
[8]) Individul acesta și-a pictat cerul pe casă !... Este foarte periculos.
[5]) Afară ! Afară !
[6]) Ăștia doi rămîn aici !
[7]) Cît mai departe de sat !
[8]) Atenție ! Foc !

Nadina Cordun

De-o vîrstă

În noaptea asta-mi pare că pot să mă privesc
cu propria-mi privire răsfrîntă dintre stele,
întoarsă mai matură din drum,
ca să-ntîlnesc
cristalul limpezirii
din gîndurile mele.

Am optsprezece ani
și m-am născut în noaptea asta,
în cîntecul de leagăn al Katiușii.
Chem anii lîngă mine.
Își volbură lumina,
tulburător de albi, ca pescărușii...

De mă-nconjoară liniști și pot visa acum,
din frumuseți mărunte
de-mi țes azi bucuria,
de știu iubi
și, iarăși,
de pot un drum să cresc,
firesc îmi pare totul că e așa,
firesc.

N-am cunoscut rotirea de păsări ucigașe,
în vaietul sirenei prelins pe străzi,
ca smoala,
nici case-ngenuncheate, cătîndu-se-n ruine,
pe-orbita amintirii lăsînd umbre strivite.

Mi-e întim doar peisajul pădurilor de schele,
în creșteri verticale,
cu tinerețea-mi gemene,
și stolul de antene,
— păsări ce aduc cu ele cîntul
pe cîtadina frunte —
Mi-s nopțile senine de-adolescente vise,
și-n ochii mi se-oglindește
și cerul, și pămîntul.

Iar anii mei crescură, cum grîul după ploi,
mi-au arămit obrazul ninsorile de soare,
pornesc acum să caut luminii rosturi noi,
mareele de creșteri în mine purtătoare.

Dumitran Frunză

La gura Solcii

Diminețile încep din apa Sucevei
și de pe umerii văilor, goi;
aerul lor e tare și limpede
ca prin munți, un șuvoi.

Pe ogorul colectivei, aproape de zare,
rudarii-au ajuns desfășurați în lanț,
încît par a fi
un plic din oștirea lui Ștefan cel Mare.

Scripca a rămas atîrnată-n grindei,
ca o piele de vulpe roșcată,
fiindcă multă vreme tînguirile ei,
le-au amăgit rudarilor viața toată.

Acum, diminețile-i brodează pe cer,
aplecați peste cîmpul răscolit de tractoare,
ca să adune prin rădăcinile holdelor
aurul căzut din lună și soare

Ioana Bantaș

În fiecare dimineață

În fiecare dimineață
Trec peste cîmpul deschis
Și-i spun țărînii: E pace
Ridică-te în frunze!

Arunc lasoul de aur al privirii
Peste nebănuite întinderi
Și, proptindu-mi călcîiele în pămînt,
Trag către mine vîrsta visatei
Maturități.
Cercul privirilor mele
Are cea mai întinsă rază
Și nici un ochi de pasăre n-atinge
Hotarele închipuirii.

În fiecare dimineață,
Ridicînd brațul meu deasupra pămîntului,
Îl trec
Peste fața îngrijorată a lumii
Și strig:
E pace-n văzduh, și-n pămînt, și pe ape.
Ridicați ancora! E pace! E pace!

În fiecare dimineață
Înalț pe umeri ziua
Și soarelui, ce răsărind întreg la chemarea mea,
Îmi atinge cu fruntea genunchiul
Îi spun: Ridică-te! E pace!
Îți veghez somnul și mersul.

Platon Pardău

Mîini

Știi, cînd se desprind fagurii schelelor,
Mîinile visează în aerul înalt,
După ce au atins varul, nisipul, apa și fierul,
Nervurile albe și roșii ale instalației electrice,
Transformîndu-le în pereți, în ferestre și acoperișuri,
În impulsuri de lumini latente;
Și totuși, mîinile nu se apleacă
Obosite de înălțimi, ci visează și zboară mai departe,
Rămînînd aici, în pereți, în ferestre, în acoperișuri superbe,
Mîini multe care veghează lîngă noi,

PRIMUL SALARIU

Am foaia de salariu aici, în buzunarul de la piept: Am atîtea zeci de ore lucrate, categoria cincea! Am și cartela de pontaj fără nici o întîrziere, sînt în regulă. S-ar putea să nu fie azi în zece? Nu se poate, asta ar ii prea de tot. Azi, am să iau primul meu salariu.

Cînd oi avea în mînă sutele albastre și noi-nouțe? În definitiv, poate să fie și de 25, dar mai frumos e să le ai, acolo, sutarele, să le numeri ca la casierie.

Ei și, parcă n-am mai văzut eu sute, ce mare lucru... Cît o fi ceasul? Două și un sfert. Uf! Mai am una, două, patru bolțuri de șlefuit și gata. Azi parcă e mai greu de terminat, și tocmai acum, cînd n-a mai rămas cine știe ce. Și bate și universalul puțin, ieri parcă nu bătea, sau m-o fi apucat lenea!

Gata, mai am un bolț și s-a dus norma pe o zi. Fac strungul lună și... o fi coadă la bani? Ce mă tot gîndesc la bani, ei fir-ar să fie, de i-aș lua o dată!...

E clar: va să zică, întîi un cadou mamei. Ce să-i iau? Că vreau să-i placă de ce cap am avut și ce băiat de ispravă are ea. Lucrător calificat, strungar cu diplomă de școală profesională. Să-i iau ciorapi? De care, că ea nu prea poartă de nylon. O bluză de silon? Una cum poartă mama lui Pamfil, verde?... Sau mai bine îi dau bani să-și cumpere singură. Dar nu face. Cum să-i pun, așa, banii în mînă: „ia-i, mamă, și cumpără-ți", unde mai e frumsețea? Așa putea foarte bine să-și cumpere și ea din pensie, că doar îi ajunge. Dar parcă face ea așa ceva! Dacă îi dau banii, îi pune de-o parte și-mi ia tot mie ceva. E clar, dar ce să-i iau?

În fine, o să văd, dar ce fac cu restul de bani?

O pereche de pantofi, un pantalon de gabardină, o cravată, și o să-mi rămînă și ceva de buzunar...

Hait, face prea mult. Nu, renunț la cravată! Îmi iau o lanternă, că de cînd îmi doream una nouă, și un stilou din acela bun.

...Nici așa nu merge. Și stilou, și pantofi, și gabardină, și cadou mamei. Stai, băiete! Pe toate deodată? Mă rezum. Scurt, deci: Îmi iau întîi un lucru mai mare și pe urmă om vedea! Am uitat, phii, cum am uitat! Undiță! Undița aia grozavă din vitrină de la „Foto-Sport-Muzică". Cu o asemenea undiță pescuiești și balene. Are mîner de plută, se poate desface în bucăți ca să mergi cu ea în tramvai... Ar fi grozav!

...Dar n-are rost să mă iau așa, după copilării. Poate c-ar fi bine să-i strîng la C.E.C.! O să-mi cumpăr de toate: și ceas, cu calendar, poate și bicicletă. Ce bicicletă!? Dai din picioare de te omori, și nu poți lua pe cineva la spate, că scoți limba de-un cot.

Motocicletă... Așa ceva, da! Aș zbura cu o sută pe oră, s-ar uita și îngîmiata aia de Petruța după mine, că și așa îi zboară ochii după motociclești. Nici n-aș lua-o în seamă! Să se uite la mine doar că am motocicletă? Nu-i vorbă, că se uită ea și așa, dar nu vrea să arate. Ce-ar fi... Sigur, nu încape îndoială, cum nu mi-a trecut prin cap, trebuie să iau ceva și pentru ea. Oare ce? Silon! (Al dracului mă mai obsedează silonul ăsta!) Nu merge, ce, să creadă că i-am luat silon pentru că n-are ce îmbrăca? Fudulă cum e, te pomenești că m-ar refuza și mă mai încurc cu lucrul cumpărat.

Îi iau un carton de prăjituri. Ba nu, prăjituri îi iau mamei. Un carton mare. Hm, nu merge nici asta. O să guste și ea una, și restul o să le pună bine, să le mănînc tot eu, că așa face de obicei.

Ce să-i iau Petruței? Mi-am găsit beleaua. Mai are un an și termină liceul. Ea se pricepe la mode, mi-a atras atenția la onomastica verișoarei ei, că „de ce port cravată verde la cămașă în carouri?" Ce, nu merge verde cu galben? Ei și, bine că se pricepe ea la mode!

...Va să zică, motocicletă... Aia-e. Opt mii. Dar de unde atîția bani? Hai sa zic că mi-aș lua un C.Z. de 9.000 de lei. Păi cîte lefuri mi-ar trebui ca să strîng atîția bani? Nu, încă nu-mi iau motocicletă. De abia am 17 ani, nici carnet de conducere nu pot obține.

...Ce să cumpăr oare? Ia uite, cîtă bătaie de cap, am ajuns acasă, și n-am cumpărat nimic.

— Sărut mîna, mamă. Știi ce... uite, ăăă, am luat azi prima leafă. Ține mata, sînt patru, dar ține-le și nu te mai uita așa la mine, să... de-acum sînt și eu lucrător. Mi-am oprit restul, pînă la cît scrie pe plic, pentru astă seară.

Mă duc cu Petru... ăăă, mă duc cu un prieten la cinema și pe urmă îl invit la cofetărie!

Toma Dumitru
— matriițer la Uzinele „23 August" —

POȘTA REDACȚIEI

Constantin Bojian: Dragostea nu este totuna cu poezia de dragoste. Dacă lipsește poetul, sentimentul cel mai intens și mai pur se poate transforma într-o mărturisire plată sau chiar cu nedorite accente de parodie, ca în versurile: „Te iubesc copilă simplă, ca pe demonul din vis / Îți iubesc a tale mimici, raze ochiului deschis. / Îți iubesc înfățișarea, Afrodit' al dimineții / Îți iubesc gurița dulce, farmecu-n a tale fețe. / Porți breton pe a ta frunte și cu coadele pe spate / Cu sprîncene arcuite și cu ochi de mure coapte. / Și cu văzul mult străluce, ca o rază pe oglindă / Cu amor în a ta față, vrînd iubirea să te prindă" etc. N-am înțeles de ce Afrodita trebuie să-și schimbe genul. Cît despre oamenii cu mai multe fețe, este mai bine să te ferești de ei.

Eva Groza: Tematica este bună, dar, deocamdată, d-ta nu faci decît să versifici locuri comune, iar cînd vrei să exprimi sentimente intime (ca în „Dragostea mea"), stîngăciile sînt prea numeroase pentru a mai rămîne măcar o aparență de corectitudine: „Iubesc, și dacă astăzi sînt / Atît de fericită, / Dece-aș ascunde să nu spun / Că sînt îndrăgostită"? / Poate vă spune-ți (sic!) ce-i cu asta, / Doar sînt mii și mii la fel, / Și poate nici nu mă veți crede, / Dar de crezut, mă crede „el" etc. Cititorul nu crede decît prin mijlocirea unor imagini convingătoare.

Eugen Onu: Nu este lipsită de sinceritate, dar totul este scris prea monoton, prea prozaic. Pare abea o ciornă de poezie.

Gh. Popescu: În orice caz, trebuie să renunți la transcrierea brută a unor discuții de specialitate: „Aici, tovarășe-i fixat sectorul zootehnic, / vom crește numai vite de rasă productivă, / Cuvintele sînt forme care-ncheagă / în ele hotărîre, mîndrie, perspectivă". În poezie, acestea sună altfel decît în vorbirea de toate zilele, cu atît mai mult cu cît d-ta le plasezi lîngă frumoasa imagine a unor tractoare „mînate de voinici în două schimburi / pe sub cornul fraged al lunii, sau pe soare".

Georgeta Pintilie: Influența lui Alecsandri este prea vizibilă: „Ai tot privit, ai ascultat ce spune, / ai cîntărit cu ochi ne-ncrezător; / steluța-ntr-una crește — nu apune / și tot crescînd s-a prefăcut în dor". În altă parte vorbești despre „lumina dulce-a sufletului meu" etc. De la bardul din Mircești avem multe de învățat, dar nu mai este cazul să-i imităm versurile.

Ion Durac: De acord cu ideea, dar versurile n-au o bază poetică.

Vasile Kristovici: Genul pe care l-ați ales este extrem de dificil, poate tocmai pentru că pare nepretențios. Fabulele d-tale nu sînt lipsite de miez, dar sînt scrise într-un ton de prea ușoară cronică rimată. Te sfătuim să recitești cu atenție pe maeștrii genului.

I. M. Neagu: Același răspuns ca pentru tov. C. Bojian. De altfel și versurile sînt asemănătoare: „Tu ești o fată delicată, / Frumoasă și distinsă fată, / Ai ochi căprui și gura mică, / Și părul ce pe tîmple-ți pică / În bucle negre ordonate" etc.

G. Drăgănescu: Nu depășesc o oarecare corectitudine.

Vasile Hossu: Interesante, dar cu unele neclarități. Te rugăm să treci pe la redacție.

Augustin Macavei: În general, locuri comune: „Face-ți (sic!) liniște, copilul să se culce. / Vorbiți în șoapte. / Dormi copile, somn dulce. / Nu-ți fie teamă c-afară-i noapte. / Mîine, zorii iar veni-vor / Și iar ne vom duce la plimbare. / Dormi copile, somnul să-ți fie ușor / Ca un cînt în nopți solidare". Poate că este, ca și în primul vers, numai o greșeală de transcriere, dar ultimul cuvînt se scrie, în cazul dat, cu „t".

Andrei Didi: Judecînd după versurile trimise, nu prea vedem șanse de realizare lucrărilor de mare anvergură pe care ni le anunți. Prelucrările după operele marilor clasici cer o cunoaștere desăvîrșită a fondului și formei, dar și o mare doză de auto-control. D-ta poți fi îndrăgostit de poezia lui Eminescu, ca atîtea sute de mii de cititori, dar prelucrarea respectivă este, de fapt, o vulgarizare fără rost.

V. Raicev: Unele încercări par a avea o logică, altele ne-au pus, însă, numai semne de întrebare, ca, de exemplu, „Trăiți... și voi!" care se rezumă la această enigmă: „Ce-ți tăinuiește viața / om sfios, / de treci prin dînsa / lunecos? / De plîngi sau rîzi / la întîmplare, / de viermuiești / fără cărare??!!" Cărui om te adresezi? În nici un caz oamenilor în mijlocul cărora trăim noi, adică și d-ta.

Andrei Florin Ionescu: Există material poetic, dar încă neorganizat. Nu este vorba despre versuri albe sau clasice, ci de pregnanța imaginei. La d-ta sînt imagini în stare incipientă: „Tovarăși, hai să-l chemăm / pe cel mai îndrăzneț sculptor, / pe cel mai inspirat; / să-i dăm un bloc de marmură albă, / să dăltuiască-n ea / Constructorul. / Așa cum îl vede el, / așa cum îl vedem noi: un Om, / un om obișnuit și totuși / parcă altfel: un comunist". Expunerea este încă amorfă, nu are un sunet poetic.

I. Plugaru: Sînt doar imitații coșbucene: „Și chip n-a fost, nu-i de glumit / C-atîta timp au zăbovit / Cătînd o trecere prin grîu Că înserarea curse rîu, / Și ei tot n-au aflat" etc. Versurile de dragoste sînt de asemeni întru totul tributare „idilelor": „Ea zîmbi și mîna-ntinse / Ca să prindă secera, / Ea zîmbi de parcă-alaiul /, De la nuntă-o aștepta" etc. Citiți-l pe Coșbuc, dar și pe ceilalți mari poeți, clasici și contemporani.

Alexandru Dudu: Afirmația că „tema dragostei este învechită și fără conținut" nu poate fi făcută decît de cei care nu cunosc poezia noastră. Dacă astfel ar sta lucrurile în poezie ar însemna că și în viață ar exista aceeași situație. Se pare însă că viața nu renunță la dragoste, pentru simplul motiv că o consideră, pe drept cuvînt, drept unul dintre elementele ei esențiale. Nu încerca să faci asemenea despărțiri și categorisiri artificiale, deoarece poți avea surprize neplăcute nu numai în poezie.

Versurile trimise nu sînt, deocamdată, decît imitații stîngace.

Gheorghe Pocreanu: Versificație corectă, pe teme și imagini cunoscute.

Const. Constantinescu: Treptele maiakovskiene nu înseamnă împărțirea arbitrară sau mecanică a versului. D-ta frîngi rîndurile fără nici o justificare: „Ați luptat / pîn'la sînge-n / trecute / decenii" etc. De ce trebuie ca „decenii" să stea separat? Are vreo semnificație anume? Maiakovski împărțea versurile în trepte, pentru a sublinia intonația. Cum sună, însă, spus separat, acest „sînge-n"? Măcar dacă ar fi fost „sînge / în trecute" etc. Forma aleasă de d-ta nu corespunde, însă, nici-unei intenții. Sonetul despre Prometeu nu respectă legile elementare ale sonetului: „Titane dîrz, greu, în lanț încătușat, / Tu zaci pe cea mai colțuroasă stîncă, / Sub tine e prăpastie adîncă, / Ți-e deasupra firmamentul înstelat". Primul vers conține o silabă silnică, în plus („greu") care oprește respirația, cel de al patrulea începe cu o silabă prea accentuată și are, dealtfel, două silabe în plus. Se poate, desigur, inova și în materie de sonet, dar pentru început este mai bine să încerci a stăpîni forma clasică. Imaginea, în loc să fie grandioasă, devine cam culinară: „Cu fruntea sus, privit-ai cum mănîncă / a lui Zeus vultur, zilnic din ficat". Ferește-te de combinații ca „vioiu-ți foc", care sună scrîșnit.

I. Cioclei: Poezia „Hoții de apă" are versuri frumoase („Luna se ridicase pe cer de două staturi de om / Și-i lînsese ca un cîine cu limba uscată; / Și-acum stătea agățată ca merele-n pom / În toamnele tîrzii, în grădina brumată".) dar nu i-am înțeles finalitatea. Este descrierea unui fapt mai ciudat, și atît. Nu este vorba să-i adaugi o morală, dar versurile trebuie să conțină un sens mai precis. Celelalte sînt și mai slabe.

Traian Dîrlea: Imaginile sînt baroce: „Iubito, aruncă-mi sus pe schele un singur zîmbet / și între-al (!) zîmbetelor schele / clădirile le voi împleti / cu chipul tău divin. / Cînd cu mistria în mînă / coafez al fericirii viitor, / iubirea o așez în palate, / în oameni, / și în inima ta". Pe lîngă aceasta, „chipul tău divin" prea sună a tango de proastă calitate, iar „coafatul" este total neserios, în acest cadru. În „Zadarnicul spulberat" sînt versuri bune pentru un concurs rebusist: „În a 44 oră (?) a secolului Renașterii a Soarelui-răsare, / Razele mastodoanei stele biruitoare / Deasupra noastră a răsărit / Și ca din senin Erinii / În reacții reale au izbucnit". N-am înțeles nimic. De ce nu încerci să scrii aceeași limbă pe care o vorbești?

Nicolae Macavei: În „Arhiect" există versuri simple și grăitoare, pe care le transcriem: „De-un vis s-a împlinit, nu-s mai sărac, / Nici mai bogat, dar poate mai ușor, / În haina alba-a zorilor mă-mbrac / Și-orașe zugrăvesc mai visător". Mai trimite.

Mihu Dragomir

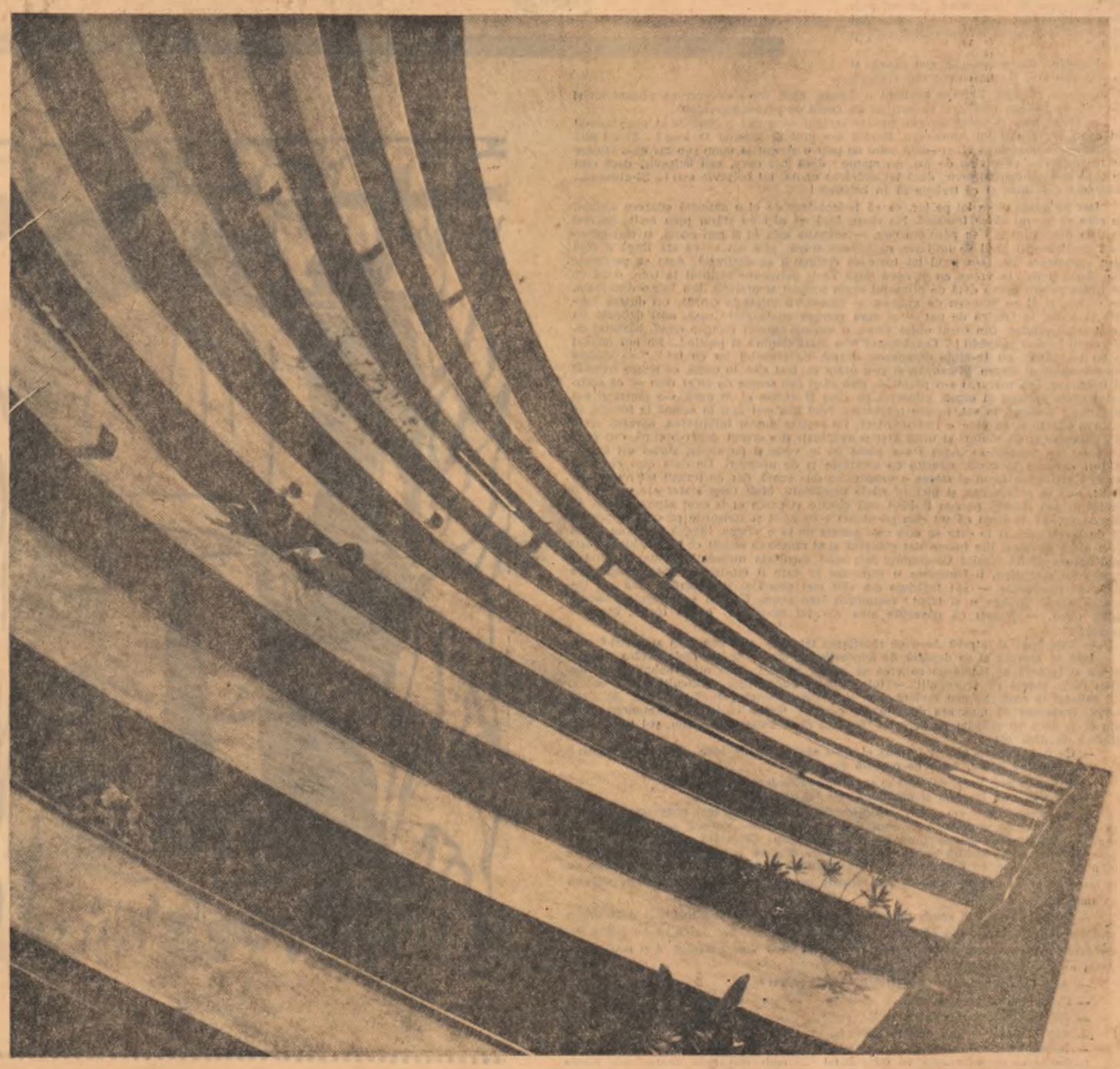

EVANTAI

Foto: GH. ȘERBAN

Zări necuprinse

de NIKOLAI VIRTA

pe scena Teatrului de Stat din Constanța

Și-au făcut apariția în literatura sovietică a acestor ani eroi de o mare frumusețe spirituală, înzestrați cu nobile trăsături de caracter, îndrăgiți de către cititori pentru înalta lor conduită, pentru puritatea gîndurilor și sentimentelor lor, în numele cărora luptă cu abnegația specifică patriotismului nostru socialist. Ei nu întruchipează perfecțiunea, chipul lor moral nu are nimic din rigiditatea falsă a unor scheme didactico-moralizatoare, sînt vii în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, sînt, înainte de toate oameni, trăiesc. Frumusețea și puterea lor de convingere și de impresionare în direcția exemplului, a modelului demn de urmat, se află tocmai în disponibilitatea, în capacitatea lor de a se îmbogăți continuu sufletește, de-a lungul și în cadrul unui complex proces de creștere, de maturizare cetățenească, proces urmărit de scriitori în toată amploarea lui.

Acestea sînt și trăsăturile care definesc creația din ultima vreme a unuia din cei mai înzestrați prozatori sovietici, Nikolai Virta, cunoscut cititorilor noștri. Ultimul său roman, apărut și la noi nu de mult sub titlul **Stepă cît vezi cu ochii**, deschide în fața cititorului romîn perspectiva vastului șantier al construcției comuniste desfășurată azi în patria Marii Revoluții.

Pornind de la acest roman care s-a bucurat încă de la început de o binemeritată prețuire. Nikolai Virta a scris, sub titlul **Zări necuprinse**, una din cele mai valoroase lucrări dramatice jucate în ultimele stagiuni pe scenele sovietice.

Piesa a văzut lumina rampei în 1957, la Teatrul Mossoviet din Moscova, într-o distribuție care a entuziasmat și publicul nostru, doi ani mai tîrziu, cu prilejul turneului în Romînia al reputatului colectiv artistic moscovit.

Virta aduce în scenă, supunînd judecății spectatorului, o puternică dramă personală, cu largi implicații sociale, generată de conflictul dintre vechi și nou în cadrul luptei pentru lichidarea urmărilor cultului personalității. Este vorba de drama inginerului Hijneakov, un înzestrat agronom, a cărui viață personală cunoaște o fericită evoluție, drept rezultat al acțiunii pozitive pe care o exercită asupra sa climatul etic superior determinat de cadrul moral al lumii comuniste.

Hijneakov este un bun specialist în agricultură, meritele lui din acest punct de vedere sînt de necontestat. Dar viața lui personală este încă departe de a fi la înălțimea aprecierilor pozitive ale opiniei publice. O căsătorie neizbutită, cu o femeie al cărei caracter este viciat de sentimente meschine, egoiste, l-a împins spre băutură. Un anume dezechilibru interior și-a făcut pe încetul locul și minează întreaga lui viață.

Dar Hijneakov nu este un om rău, și încrederea care i se acordă prin trimiterea lui într-un colhoz cu sarcina de a contribui la ridicarea acestuia la nivelul celor mai înaintate gospodării ale regiunii, trezește și pune în mișcare toate resursele sale spirituale, capabile să-i reechilibreze viața și să-l facă demn de contemporanii săi.

„Omul comunismului — scrie V. Ozerov într-un interesant articol despre „maturizarea eroului" — nu se naște de-a gata. El se formează încetul cu încetul, în muncă, în aprofundarea treptată a obligațiilor sale sociale, în perfecționarea calităților morale."

Este, pe de-a-ntregul, cazul inginerului Hijneakov. Contactul cu realitatea dintr-un colhoz în care vechea conducere, alcătuită din oameni nedemni, care au abuzat de sarcinile lor în interese strict personale, ariviste și afaceriste, declanșează un nou conflict și îl pune pe Hijneakov într-o situație deosebit de complexă. El are de luptat pe de o parte cu propriile sale slăbiciuni, dar în același timp cu greutățile create de atmosfera nesănătoasă pe care o întîlnește în colhozul în care e trimis și pe care are datoria să o transforme. Cele două conflicte se întrepătrund, dau naștere la situații dintre cele mai ascuțite, de rezolvarea cărora depinde acum nu numai soarta unui om. Și astfel asistăm la o dramă complexă, dar o dramă luminoasă, pentru că evoluția ei se desfășoară în direcția luptei pentru fericirea omului, pentru deplina lui maturizare spirituală și cetățenească. Sprijinit de comuniști, Hijneakov se dedică cu trup și suflet noii sale sarcini, recîștigă încrederea oamenilor în colhoz, izbutește să pună în valoare toate energiile lor, dar drumul acesta nu e simplu. Inițiativele lui, succesele obținute de el în consolidarea economiei colhozului, duc în mod inerent la demascarea tuturor acelora care, ani de zile, au furat colhozul, sau au acoperit aceste furturi, sau s-au complăcut în a se face că nu văd sau nu cunosc gravele abateri comise aici, au mințit, au falsificat realitatea, și-au întemeiat viața pe intrigi și calomnii.

Conflictul cu ei nu e nici el simplu. Hijneakov iese învingător, pentru că viața este de partea lui, pentru că activitatea lui se întemeiază pe înalte principii, principiile morale ale lumii comuniste.

O dată cu portretul inginerului Hijneakov, Virta creionează, uneori în schițe sumare, dar de o remarcabilă autenticitate, chipurile unor înaintați oameni sovietici, cum sînt secretarul comitetului regional, Strukov, secretara comitetului raional, Rakitina, Optimistul, etc., al căror sprijin este hotărîtor pentru izbînda lui Hijneakov și care izbutesc să insufle spectatorului admirație.

Bine și autentic zugrăvite, în toată goliciunea și micimea lor sufletească, sînt portretele unor Luka Nikitovici Astahov, Valeria Borisovna, Președintele colhozului, Matreona Feodorovna Kosaceova, oameni infrăiți, care și-au pierdut dreptul la respect, dovedindu-se nedemni atît pe plan personal cît și social.

Desfășurarea acțiunii consemnează, cu argumente zdrobitoare, declinul lor moral, prăbușirea lor, respectiv a unei mentalități retrograde, viciate de o optică diformată, în ultimă instanță inumană.

Drumul parcurs de Hijneakov în sensul împlinirii, îmbogățirii, înobilării lui sufletești și sociale, atestă ceea ce criticul Ozerov numea „un proces în care totul este în mișcare, în care există succese dar și eșecuri, dar în care direcția de bază a dezvoltării eroului contemporan al literaturii sovietice s-a cristalizat cît se poate de limpede. El nu mai este un pseudoerou de panoramă, ci „un om obișnuit", un om al noii epoci, convins pînă-n măduva oaselor că cinstea și principialitatea se afirmă nu prin simple declarații, ci prin fapte, printr-o activitate cetățenească susținută."

Ultima noastră stagiune teatrală a înregistrat premiera piesei lui Nikolai Virta pe scena Teatrului de Stat din Constanța, în direcția de scenă a lui Constantin Dinischiotu.

Spectacolul ilustrează o bună și judicioasă înțelegere a mesajului de prețioase idei, cuprins în această dramă luminoasă, optimistă, și este meritul regizorului de a fi gîndit acest spectacol ca pe o pasionantă pledoarie. Acest sentiment se transmite direct spectatorului și, în ciuda unor evidente inegalități privind unitatea de atmosferă și mai ales de interpretare, are darul să asigure piesei o bună întruchipare scenică. Se remarcă îndeosebi autenticitatea unor scene colective, prin realizarea diferențiată a numeroase tipuri de colhoznici, apoi judicioasa gradare a evoluției conflictului, izbutind să suscite sporit, de la un tablou la altul, atenția publicului.

Distribuția, alcătuită în general cu grijă, augmentează și ea rodnica muncă desfășurată de regizor.

Protagonistul piesei, inginerul Hijneakov și-a aflat în interpretarea actorului Jean Ionescu, un corespondent destul de potrivit, deși rolul oferea încă numeroase posibilități de afirmare artistică ce n-au fost pe deplin exploatate.

Cred că actorul își poate îmbogăți rolul, pe linia unei mai accentuate interiorizări, care să lumineze și mai profund frămîntările, complexitatea procesului pe care îl are de străbătut.

De o adecvată interpretare se bucură și rolurile secretarului comitetului regional Strukov și al Anei Pavlovna Rakitina — încredințate respectiv actorilor Emil Sassu și Marcela Sassu. Cei doi interpreți au reușit să găsească, cu excepția unor momente de nefirească rigiditate, pe care neapărat trebuie să o evite, formula corespunzătoare reliefării unor caractere luminoase, pozitive, dar de loc liniare, schematice, ci, dimpotrivă — cum e de pildă cazul Rakitinei, al dramei ei personale, — deosebit de complexe. Aici, îndeosebi, interpreta Rakitinei s-a dovedit la înălțimea rolului.

Mircea Constantinescu-Govora și Aref Pozdneakov — în Pesimistul și respectiv Optimistul și-au adus o prețioasă contribuție la reușita spectacolului. Demnă de relevat este și prezența în scenă a actorilor Ileana Ploscaru (Nastea), Mania Antonova (Matreona Feodorovna Kosaceova). De altfel, întreaga distribuție s-a achitat meritoriu de sarcinile încredințate în spectacol.

În mod deosebit ținem să remarcăm interpretarea artistului emerit Constantin Morțun în rolul Luka Nikitovici Astahov. Cu binecunoscuta sa experiență artistică, C. Morțun a realizat o compoziție demnă de laudă, zugrăvind chipul unui om completamente decăzut, intrigant și laș, perfid, un individ care și-a pierdut orice urmă de demnitate, pe care viața îl aruncă, pe merit, ca pe o epavă.

Tot timpul spectacolului ne-a indispus însă, interpretarea fadă, seacă, lipsită de cea mai elementară înțelegere a textului, pe care o dă actorul Vasile Prisăcaru rolului Autorul. „Comentariul" său este sub orice discuție.

Decorurile semnate de Alexandru Brătășanu contribuie efectiv la ținuta spectacolului.

Dinu Săraru

Foto: *DAN GRIGORESCU*

Umbre.

In memoria lui George Enescu

La 19 august se împlinesc 81 de ani de la nașterea lui George Enescu.

Am fi vrut, cu prilejul aniversării, să cinstim acest nume mare al țării noastre, depunînd flori — după o tradiție — pe mormîntul lui. Dar mormîntul acesta se află la Paris, în orașul în care, bolnav și la o vîrstă înaintată, s-a stins, departe de meleagurile pe care le-a iubit și cîntat.

„Inima dumitale are în primul rînd nevoie de căldura cu care te așteaptă poporul pe care l-ai slujit cu atîta devotament o viață întreagă, ducînd faima creațiilor geniului lui dincolo de hotarele țării și care te apreciază și iubește. El nădăjduiește să te aibă în mijlocul lui, împrumutînd din sufletul lui lumina cu care numai el poate însenina anii de amurg ai vieții fiilor lui mari".

Cuvintele doctorului Petru Groza au găsit ecou în sufletul marelui artist:

„...este și dorința mea cea mai statornică de a mă întoarce

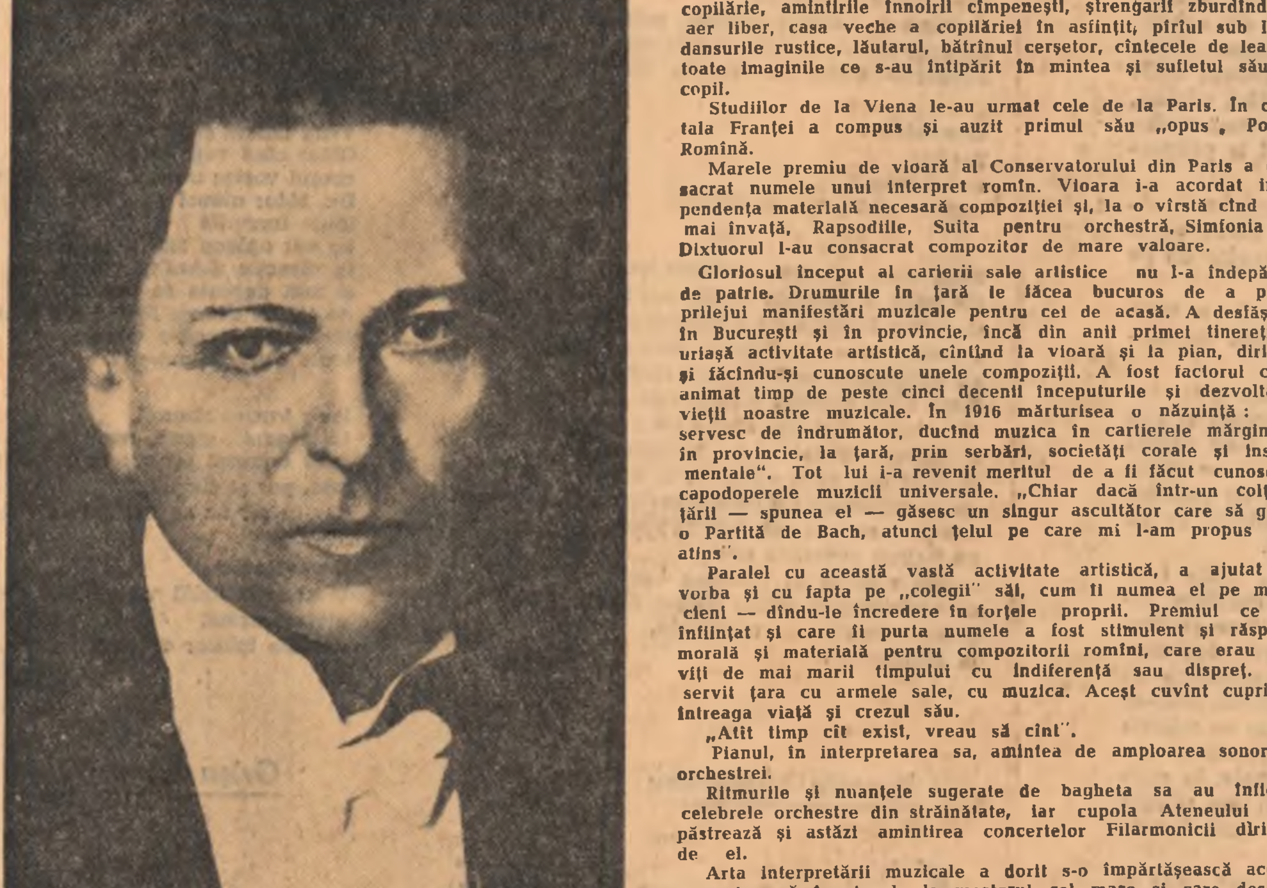

în țară și sper că, cu ajutorul lui Dumnezeu și chiar al doctorilor, va veni și ziua aceasta pe care o doresc și o aștept..."

Această zi nu a mai venit.

Boala a împiedicat reîntoarcerea lui George Enescu pe pămîntul natal.

In inimă i s-au păstrat însă, pînă în ultima clipă, imaginile șesurilor moldovene, ale satului natal, ale țăranilor și lăutarilor, locurile și oamenii ale căror priveliști și chipuri le-a înșirat pe portativ, în amurgul vieții.

„Această poveste începe acolo, departe, pe șesurile moldovene..." la Liveni, sat care îi poartă astăzi numele. Anii copilăriei au marcat puternic caracterul și formația sa. Cîntecele populare, horele, petrecerile țăranilor au însoțit acei ani ai copilăriei în care s-au manifestat primele sclipiri ale talentului. La vîrsta de 5 ani, micul Enescu era autorul unei „opere", în 12 măsuri, pentru pian și vioară, intitulată „Țara romînească". De la această vîrstă, a avut dorința, dusă pînă la obsesie, de a deveni compozitor, „numai compozitor". Uimitoarele manifestări ale talentului precoce au determinat pe părinții săi să-l prezinte profesorului Caudella de la Iași, care a opinat că acest copil neobișnuit trebuie încredințat unui mare profesor din străinătate.

Plecarea la Viena a întrerupt o copilărie legată de pămîntul natal, copilărie de care, sufletește, nu s-a despărțit niciodată. În anii bătrîneții a evocat în Suita sătească și în Impresii din copilărie, amintirile înnoirii cîmpenești, ștrengarii zburdînd în aer liber, casa veche a copilăriei în asfințit, pîrîul sub lună, dansurile rustice, lăutarul, bătrînul cerșetor, cîntecele de leagăn, toate imaginile ce s-au întipărit în mintea și sufletul său de copil.

Studiilor de la Viena le-au urmat cele de la Paris. În capitala Franței a compus și auzit primul său „opus", Poema Romînă.

Marele premiu de vioară al Conservatorului din Paris a consacrat numele unui interpret romîn. Vioara i-a acordat independența materială necesară compoziției și, la o vîrstă cînd alții mai învață, Rapsodiile, Suita pentru orchestră, Simfonia I-a, Dixtuorul l-au consacrat compozitor de mare valoare.

Gloriosul început al carierii sale artistice nu l-a îndepărtat de patrie. Drumurile în țară le făcea bucuros de a putea prilejui manifestări muzicale pentru cei de acasă. A desfășurat în București și în provincie, încă din anii primei tinereți, o uriașă activitate artistică, cîntînd la vioară și la pian, dirijînd și făcîndu-și cunoscute unele compoziții. A fost factorul ce a animat timp de peste cinci decenii începuturile și dezvoltarea vieții noastre muzicale. În 1916 mărturisea o năzuință: „Să servesc de îndrumător, ducînd muzica în cartierele mărginașe, în provincie, la țară, prin serbări, societăți corale și instrumentale". Tot lui i-a revenit meritul de a fi făcut cunoscute capodoperele muzicii universale. „Chiar dacă într-un colț al țării — spunea el — găsesc un singur ascultător care să guste o Partită de Bach, atunci țelul pe care mi l-am propus este atins".

Paralel cu această vastă activitate artistică, a ajutat cu vorba și cu fapta pe „colegii" săi, cum îi numea el pe muzicieni — dîndu-le încredere în forțele proprii. Premiul ce l-a înființat și care îi purta numele a fost stimulent și răsplată morală și materială pentru compozitorii romîni, care erau priviți de mai marii timpului cu indiferență sau dispreț. Și-a servit țara cu armele sale, cu muzica. Acest cuvînt cuprinde întreaga viață și crezul său.

„Atît timp cît exist, vreau să cînt".

Pianul, în interpretarea sa, amintea de amploarea sonoră a orchestrei.

Ritmurile și nuanțele sugerate de bagheta sa au înfiorat celebrele orchestre din străinătate, iar cupola Ateneului mai păstrează și astăzi amintirea concertelor Filarmonicii dirijate de el.

Arta interpretării muzicale a dorit s-o împărtășească acelor ce voiau să învețe de la meșterul cel mare și care deseori erau ei înșiși profesori și artiști.

Vioara primelor succese l-a înălțat la rangul marilor arcuși. Undeva însă, îi păstra ciudă: îi răpise timpul pentru compoziție.

Aceasta i-a fost patima de cînd a descifrat primele note și pînă la suferința bolii din urmă. Înfruntînd timpul, mereu nemulțumit, a șlefuit necontenit melodiile, disprețuind creația facilă, cu riscul neînțelegerii și al insuccesului. Și mai presus de toate, și-a modelat opera pe fiorul cîmpenesc al cîntului de păstor, care amintește că muzica sa s-a născut pe malurile Dunării.

Creația sa este cea mai grăitoare expresie a legăturii sale sufletești cu poporul în mijlocul căruia s-a născut. A folosit folclorul în lucrările de tinerețe pentru a păși la creații în care limbajul său propriu este inspirat de muzica populară. Chiar în compozițiile în care lipsește elementul melodic popular, răzbate totuși o atmosferă proprie muzicii noastre populare.

Marele interpret care a umbrit cîndva geniul compozitorului, va păli, poate, cu trecerea anilor. Dar Oedip, Simfonia III-a și celelalte capodopere muzicale vor trăi.

Cinstirea numelui său o înfăptuim în fiecare clipă în care se fac auzite acordurile muzicii sale, împlinind astfel dezideratul său de „a fi continuat după moarte".

La împlinirea a 81 ani de la nașterea sa, ne amintim de cuvintele unui publicist străin*), care definesc grăitor rolul creației lui Enescu în patrimoniul culturii universale:

„Datorită lui George Enescu, Romînia nu mai are nimic de invidiat, chiar din punctul de vedere al spiritului celor mai însemnate popoare".

Ilie Kogălniceanu

* Henri Malherbe: „Un mare eveniment artistic și istoric", apărut în Universul din 13 martie 1936, cu ocazia premierei Oedip la Paris

Afișul de film

Cîteva chipuri de țărani alăturate, dovedind fiecare o personalitate pregnantă și simbolizînd totodată uriașul potențial al maselor. Un titlu izbucnind pe acest basorelief de figuri omenești: Setea. Jos, o bandă de culoare închisă pe care sînt culese variat numele realizatorilor. Afișul lui I. Baroi făcut la filmul romînesc „Setea" a fost, alături de cele la „Cavalerii teutoni" (I. Baroi), „Bîtă ieși din sac" (M. Vulcănescu) și „Vals pentru un milion" (Grebu Devis), selecționat pentru expoziția de afișe de film organizată cu prilejul festivalului de la Cannes 1962.

Importanța acordată la noi afișului de film este din ce în ce mai evidentă, urmărindu-se ca această veritabilă carte de vizită a filmului să îmbine armonios funcția de informare cu cea estetică.

Fiind, de fapt, față de afișul fotomontaj (scene decupate din film, însoțite, eventual, de un comentariu scurt), firmele de neon, afișetele de format restrîns etc., mijlocul principal de propagandă cinematografică, afișul de film ridică artiștilor plastici antrenați în această muncă probleme numeroase.

O cercetare a ultimelor afișe conturează trei etape în evoluția lor, pe care le-aș denumi astfel:

— Afișul reprodus. Cu cițiva ani în urmă, majoritatea afișelor erau reproduse după cele originale, indiferent de valoarea lor. Acum, deși acest procedeu nu a fost integral părăsit, se reproduc numai afișele de valoare artistică (afișul la recentul film maghiar „Numai o glumă" este o dovadă). Atrăgînd în această activitate artiști plastici talentați, Direcția Difuzării Filmelor dovedește o preocupare mărită pentru îmbunătățirea calității afișului de film.

— Afișul ilustrativ. Dominante cu cîtva timp în urmă, folosite și acum, acordîndu-li-se, însă, adesea semnificații noi, afișele ilustrative (la filmele „Mingea", „Șeful de gară", „Prietene de noapte", „Principiul suprem", „Evdochia", „Portretul unui necunoscut" „Academicianul din Ascania") prezintă cu necesitate chipul mărit al unui personaj plasat pe fond întunecat (dacă e dramă) sau luminos (dacă e comedie), alături de prezentarea micșorată a unei scene din film. Selecția elementului esențial al ecranizării lipsește, afișul fiind de o monotonie absolută.

FILM

— Afișul — idee. Mai ales în ultimul timp realizatorii afișelor se preocupă să scoată în evidență ideea filmului și să o prezinte inedit, cu mijloace de expresie concentrate. În măsura în care metafora pe care este articulat afișul nu îngreunează înțelegerea lui, această nouă etapă este, desigur, calitativ superioară.

Forța de expresie a afișelor la filmele „Lăsarea nopții" (I. Molnar), „Omul cu două fețe" (Eugen Mihăescu) „Cînd primăvara e fierbinte" (I. Baroi) care vehiculează clar ideea filmului și aduc date definitorii pentru înțelegerea atmosferei lui, umorul plin de duioșie ce se degajă din afișul la „Obrăznicătura" (Sergiu Singer) sau șarja inteligentă și plină de vervă din afișul la „Aventurile lui Kros" (Claudiu Nicolae) subliniază faptul că între afiș și film legătura trebuie să fie de ordinul esenței.

Evoluția de la afișul ilustrativ la afișul-idee, evoluția spre o expresie plastică și concentrată se poate urmări în activitatea multor graficieni. După un afiș ambiguu la filmul „Destăinuiri", L. Alămaru realizează o subtilă prezentare a filmului „Drumuri despărțite", atît din punct de vedere al așezării în cadru (indicarea realizatorilor făcîndu-se aici în mod clar și nou), cît și al ideii centrale — cuplul tinerilor reunit la capătul unui drum cu linii orizontale paralele.

D. Ionescu, de neînțeles în afișul „Focuri în munți", ne introduce cu adevărat, prin afișul la „Expresul de seară", în atmosfera filmelor „polițiste" sau prin cel la „Albă ca zăpada" în atmosfera feerică a basmului.

De la „M-am săturat de căsnicie" la „Întîlnire la ora 8", Grebu Devis realizează, fără îndoială, un salt în ceea ce privește îmbogățirea paletei coloristice. Amîndouă afișele sînt compuse din elemente sugestive, realizatorul ocolind prezentarea stereotipă a scenelor decupate din film și mărite.

Aceeași tendință inovatoare o manifestă și Radu Veluda care, în „Doi sub cer", afiș cu o atmosferă pregnantă, izvorită atît din alternarea tonurilor cît și din stilizarea siluetelor, depășește banalitatea afișului său anterior la „Întoarce-te".

O ultimă problemă: Cît vor mai dura cearceafurile inestetice din fața cinematografelor, unde chipurile actrițelor (sau actorilor) dilatate excesiv îi fac de nerecunoscut? Lipsit de o minimă forță de expresie, acest gen de afiș poate dispare lăsînd locul unor mijloace de propagandă cinematografică mai eficientă.

Afișul de film trebuie să surprindă spectatorul prin mobilitate, fantezie și inedit, să-l îndemne la vizionare și nu să exemplifice celebrul: „Lăsați orice speranță, voi care intrați!"

Antoaneta Tănăsescu

„Mongolii" sau cum se prepară o „supraproducție"

Se achiziționează una sau două staruri servite conform modei anului..., înaintea sau după era noastră, prelucrate după rafinamentul vestimentar al cabaretelor contemporane, se adaugă elemente din cunoscuta intrigă-șablon — Bunuel a alcătuit chiar o listă a tuturor situațiilor-clișeu utilizate în asemenea filme, din care s-a văzut cît de reduse sînt pînă și ca număr — în care diavolul și îngerul cu chip de om sînt puși să se înfrunte aprig, se ornează bogat cu un vast și variat sortiment de torturi, de situații încordate și — dacă filmul e color, cu cît mai mult sînge. Principalul — cum ar spune cea mai virtuoasă dintre fantomele din Spessart — este efectul!

Care sînt „faptele istorice" care stau la baza dramaturgiei filmului? „După anul 1000" (remarcați aproximația „neînsemnată" de două sute de ani cu care își localizează intriga autorii filmului: la anul 1000 statul mongol nici nu era măcar format!) oștile mongole ale lui Gingis Han au năvălit în Polonia... (Inexact! Oștile lui Gingis Han n-au ajuns niciodată pînă aici. Pe mongoli i-au adus în patria lui Ștefan al Cracoviei abia urmașii lui Gingis.) Nobilul polon Ștefan de Cracovia încearcă să-și salveze țara de pîrjol, convingîndu-i pe invadatori de binefacerile păcii. El răzbește în acest scop la Suzdal. (Oraș pe care autorii filmului îl populează cu polonezi, deși Suzdalul e cunoscut ca o cetate în inima Rusiei, situată tocmai în ținutul Vladimirului, care a fost într-adevăr ocupată de mongoli, dar abia după moartea lui Gingis). Ștefan caută să ajungă cu orice preț la înțeleptul întemeietor al statului mongol (lucru imposibil din două motive: dacă acțiunea filmului se petrece imediat „după anul 1000", atunci Gingis nici nu se născuse încă; dacă acțiunea filmului se petrece la anul în care mongolii au pătruns în Polonia, atunci Gingis trecuse de mai bine de un deceniu în lumea celor drepți!) Fiul lui Gingis Han, crudul Ogotai, se ridică împotriva pașnicei solii, silindu-l pe bravul Ștefan să smulgă din valiza sa diplomatică spada de luptător. Noroc că apare Gingis, care lămurește totul după slujba religioasă pe care o oficiază el însuși.

Evenimentele se vor precipita apoi, în sensul că Gingis va împărtăși cînd părerea pașnicului Ștefan, cînd pe cea a crudului Ogotai, pînă ce în cursul unui spectaculos consiliu de familie, pumnalul platinatei doamne Ogotai va pune capăt plicticoaselor ezitări politice ale înțeleptului. Ștefan îi va face însă pe soții Ogotai să plătească cu viața lipsa lor de respect pentru părinți, spre satisfacția succesorului drept al lui Gingis-Han, Temugin, (în realitate, Gingis n-a avut nici un fiu cu asemenea nume. Temurgin, nu Temugin, este de fapt numele lui Gingis însuși după ce a fost înscăunat!)

Cam aceasta despre ținuta istorică a filmului. Nu știm cît de cruzi vor fi fost războinicii de la începutul secolului nostru, dar

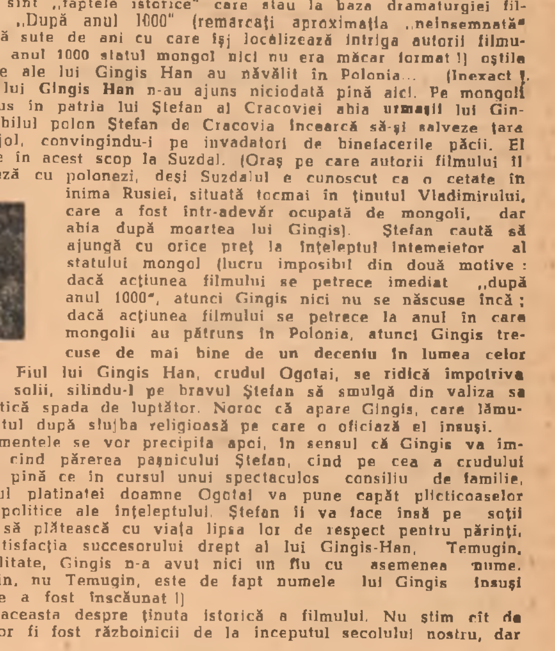

ni se pare cu neputință să-i fi întrecut în cruzime pe autorii filmului „Mongolii", realizat, după cum se știe, în al șaptelea deceniu al secolului nostru. Imaginea este tot atît de mediocră ca și regia și interpretarea. De altfel, cum mai poți învinui actorii, care au asemenea ingrate sarcini de interpretare?

„Mongolii" trezește o nedumerire; oare se situează acest film printre cele mai interesante pelicule din producția franco-italiană care ar fi putut fi achiziționate pentru spectatorii noștri de către Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor? Cît despre rolul educativ și instructiv asupra tineretului, să nu mai vorbim...

T. Caranfil

Nu știu cine-i Omul cu crenguța de liliac.
L-am văzut lunecînd prin noapte
pe luciul lacului,
printre ziduri roase de umbre,
călcînd peste șuierul glonțelor,
pe străzi înghețate sub lună,
într-o mînă ținea o crenguță de liliac
și cu cealaltă lipea pe zidurile beznei
lumina.

L-am văzut gonind
spre cîmpurile putrezite de zăpadă
și sărind din goana camionului
lîngă tovarășii lui ce strîngeau coarnele plugului
și împlîntînd sub ultimele șuierături de gloanțe
lama plugului profund,
ca o sabie a luminii,
în trupul negru al asupririi
de veacuri.

Nu știu cine-l Omul cu crenguța de liliac.
Dar i-am recunoscut mîinile
trecînd mînios bidineaua
peste o firmă poștită : et Co...
și scriind apoi cu sufletul parcă :
AL NOSTRU
Apoi l-am văzut în salopetă
la un birou roșcat de mucen
(cu îngerași sculptați)
aplecat asupra unui caiet școlar cu pă[illegible]
în care planifica
VIITORUL.

— Ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac ?
— Nu știu.
N-am de unde s-o știu.
Căci l-am întîlnit pe munți încremeniți în tăcere
unde a adus cu el zbuciumul marcelor,
și pe țărmuri pîrjolite de maro
unde a adus cu el arbori și păsări
și umbra munților culcată
sub creste de piatră și cristal.
Am trecut poduri arcuite peste prăpastii,
ca niște gigantice bolți de liliac înflorit
și i-am recunoscut prezența,
și ridicînd capul l-am văzut
sus, aproape, de cor, pe macarale-portal,
smulgînd orașele din orizontala lor.
Credeam că e zidar, constructor.
Dar l-am întîlnit pe deasuri mîncate de ploi
unde pe buzele case de vînt
simțea gustul dulce al vinurilor de mîine
și în halate albe l-am văzut
așezînd cu grija unui arhitect
atomii hidrocarburilor
în țesătura firei sintetice, în medicamente,
în anvelopa celui de-al 100.000-lea tractor romîne
ce poartă pe aripă
o crenguță de liliac.

— Ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac ?
— Nu știu.
Dar știu că pe unde trece
el lasă în urma lui
asfaltul aburind al orașelor noi
vitrine în care trecătorii își admiră
pentru prima oară chipul tînăr
panglica netedă a șoselelor,
înghițind pulberea distanțelor,
turlele argintii ale unor gigantice retorte de energie
pe care le-a denumit simplu :
Combinat chimic
Furnal de 1000 mc.
Rafinărie...
Și foșnetul parcurilor
cu bănci rezervate
„numai
pentru
îndrăgostiți..."

Nu știu ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac,
Dar l-am văzut
la înălțimi unde amețește și pasărea
și oamenii îl urmau
și l-am văzut în galerii subpămîntene,
proptind calm, zile și nopți de bolta munteluj
și oamenii îl urmau,
și l-am văzut cu ochii roșii de nesomn
descifrînd tainele CALITĂȚII
și ale „nivelului tehnicii mondiale"
și oamenii îl urmau
arînd, forînd, generînd energii
și departe peste munții albaștri...

Nu știu ce meserie are
Omul cu crenguța de liliac
îi recunosc însă mîinile mereu
acolo unde-i mai greu.
(Ieri l-am întîlnit
sub imensa cupolă a Statului Țării,
planificînd fericirea de azi și de mîine
și crenguța lui de liliac adia
sub cupola imensă a țării întregi.
Iar azi l-am întîlnit pe o tarla
așezînd cu pricepere în brazdă
sămînța belșugului
și reînviind, „patriarhala glie"
Cu o nouă lozincă :
„În 3 ani
fiecare țăran
meșter
în agro-
zoo-
tehnie !")

— Cum arată
Omul cu crenguța de liliac ?
Ce vîrstă are ?
— Nu știu dacă are părul cărunt
sau obrajii abia încercați de bric.
și nu-i cunosc culoarea ochilor.

El,
Omul cu crenguța de liliac
trece prin toate vîrstele
prin toate anotimpurile
și e multiplicat în mii și mii de chipuri
— De unde vine el ?
— Din istorie,
să răzbune jalea,
durînd bucuria universală.
Și peste tot unde apare
Timpul își grăbește pașii
și el dăruiește
fiecărui om care-i iese în cale
o crenguță de liliac.

Toma George Maiorescu

PASĂREA GĂRII

de EUGEN TEODORU

Liniile de lîngă peron unsuroase și lucii rămîneau tot timpul libere, să se scurgă garniturile venite de pe frontul prăbușit. Șiruri de vagoane cu armament distrus, cu muniție trasă, cu răniți și unități decimate treceau zi și noapte. S-apropia sfîrșitul războiului, în care împinseseră țara, fasciștii.

Prin geamurile lăsate-n jos din pricina zăpușelii, vedeai soldați cu capete în mîini. Descopereai în fiecare zi, obrajii supți ai rezerviștilor cu părul sur, cu haine îmbîcsite de sudoare, decolorate de arșiță.

Ceferiștii priveau defilarea sinistrelor convoaie. Surîdeau scîrbiți spre megafonul spînzurat sub tavanul de sticlă al peronului. Se băteau mereu cîmpii despre : „zavorîri și opriri pe poziții dinainte stabilite.

Un mecanic luă într-o zi arma unui soldat și trase în pîlnie, făcînd-o să tacă.

Uneori, lucrătorii s-apropiau cu inima strînsă de trenurile sanitare, cu perdelele lăsate și stropite de sînge, descoperind înăuntru oameni înfășurați în bandaje. După revizie loveau cu coada ciocanului în peretele vagonului. Cei dinăuntru, dacă aveau mîini, lăsau geamul și ceferiștii le zvîrleau mere — ce-i drept — cam acre, cum cresc prin pomii din partea locului. Le arătau apoi, „pasărea gării". Voi povesti mai jos despre ea și veți înțelege.

Alteori, le luau bidoanele și le umpleau la pompele de apă așezate lîngă linii. Apa era rece, venea din adînc, și muncitorii se bucurau, cînd mîinile sleite de suferință cuprindeau bidonul aburit.

La unele geamuri nu se mai auzea nimic oricît ar fi bătut...

Dincolo de triaje, în spatele șirului de magazii și rampe, se ridica peretele uriaș și plin de ferestre al celei mai înalte clădiri din oraș, silozul. Trona masiv, astupînd vederea spre cîmpie, și partea de jos pînă la primul etaj sta mereu înecată-n praf. Oamenii, atît cei din oraș, cît și cei din stație, chiar și unii călători, se uitau la partea de sus a clădirii cu o deosebită curiozitate, fiindcă descoperiseră pe unul din colțurile acoperișului un vultur uriaș. E drept, prezența lui era anacronică în acest colț de lume, deasupra vacarmului de trenuri care veneau de pe front, iar nepăsarea și liniștea în care se-nvăluia îi făceau pe oameni să-l creadă surd, dar să-l și admire. Cum, cînd și de unde se pripășise, lumea nu prea știa. Se zicea că l-ar fi adus un muntean, cu cîțiva ani în urmă, și l-ar fi așezat pe prichiciul unei ferestre de la ultimul etaj. Cu timpul ajunsese un simbol al liniștii rîvnite.

De atunci, silueta lui se imprimase adînc în decor, ca-ntr-o litografie. Cu trecerea vremii, nimeni nu-l mai concepea decît acolo. Acolo, sus, pe clădirea a cărei coamă de tablă se afla sub ghearele lui, îi stătea bine. Oamenii îi urmăreau atenți, la anumite ore, mișcările lente sau grăbite, așteptînd cu nerăbdare momentul cînd își întindea larg aripile. Pasărea se legăna de cîteva ori pînă ce-și lua zborul, urcîndu-se în spirală spre boltă. Era un moment unic, parcă totul se oprea cînd începea vîslirea spre nori.

Cînd era soare, umbra aripilor dansa pe acoperișuri, pe pămînt, pe șine, chiar și în piață. Copiii alergau s-o prindă, dar ea luneca lin și le scăpa.

Zborul dura multe ceasuri, îl înghițeau înălțimile și unora, care se uitau prea încordați, li se părea că a dispărut. Lumea, de altfel, trăia spaima că-l apucă într-o zi dorul de stînci și se duce. Dar el se întorcea cuminte sub seară. Venind din direcția soarelui care apunea, aripile i se poleiau cu roșu și păreau de foc. Învăluit în această lumină, cobora, își strîngea vîslele, ciugulindu-și de cîteva ori pieptul, și se așeza apoi la locul lui, căpătînd formă de stampă. Se știa că începe somnul și-l lăsau în pace...

Cu un an în urmă, niște flăcăi de la școala de acari, îmboldiți de curiozitate, se cățăraseră pe cablurile unor ascensoare din siloz, ajungînd la una din capandurile acoperișului. Pînă atunci, vulturul nu se atinsese de nici o vietate din ogrăzi, și de aceea îi așezaseră pe tabla încinsă cîteva bucăți de carne, să vadă ce face. N-a mîncat decît o fărîmă, dar elevii au mărturisit că ochii sticloși, tiviți cu un inel de piele roșie, se roteau nedumeriți cînd la carne, cînd la nori, cînd la prăpastia deschisă la poala silozului.

Au stat mult timp acolo, uluiți de mărimea păsării, de aripile lungi și lucioase, de parcă ar fi fost unse cu păcură, de frumusețea penelor de pe pîntece, care păreau de tafta.

Cu vreo jumătate de oră înainte de a suna alarma, se înălța, dînd de veste suflării nevinovate că s-apropie bombardamentele.

De atunci, încercările de a-l ademeni s-au înmulțit. L-au îmbiat cu carne, cu zgîrciuri și cîte altele, pînă l-au învățat cu oamenii. I-au așezat bucate pe acoperișul gării, pe pasarela de peste linii, din dreapta silozului, l-au trecut de perimetrul stației, aducîndu-l în oraș, l-au coborît de pe vagoane pe garduri, de acolo în piață.

Personajul umpluse treptat-treptat, viața orașului, cu o fărîmă de lumină, care îndulcea întrucîtva întunecimea vremurilor, cruzimea și dezmățul stăpînilor. Trenuri după trenuri staționau și porneau din micul oraș ; acum începuseră să apară și convoaiele cu refugiați, îmbulzindu-se tot mai mult spre acest nod. Coloanele se mișcau tot mai încet. Trenurile cu răniți sporiseră și staționau mai mult pe linii. În plină cîmpie, în spatele silozului, la vreo sută de metri de ultima linie de garare, apăruse un cimitir. Acolo se-ngropau morții din vagoane.

Vulturul îmblînzit se rotea peste acest haos și părea că înțelege ceea ce se petrece sub el. Parcă aripile-i întinse îmbrățișau durerea — și zvîcneau cutremurate. Unii, c-o închipuire mai aprinsă și înclinați spre basm, l-au denumit pasărea gării. Începură să-i poarte de grijă și copiii, pe care într-o vreme îi înfricoșase. Cum nu-l vedeau pe siloz, plecau spre gară ; dacă nu-l găseau acolo, începeau să colinde puținele străzi ale orașului, pînă ajungeau în piață.

Învățase — de altfel, avea mulți învățători — să întindă cînd o aripă, cînd cealaltă, și atunci cîte un plod cu picioarele goale, sau cîte un ceferist cu bocanci grei, măsurau pe caldarîm, în văzul tuturor, deschiderea aripii : „un, doi, trei și jum'ate !" striga omul ; „patru, cinci, șase", zicea plodul. „Văleu, că mare-i mamă !"

După asta, pasărea își strîngea vîsla, mai aștepta ce aștepta și sărea pe cîte un umăr.

„Mă, ce greu e, mă ! se mira fericitul și împingea umărul mai sus. Fără să vrea, își atingea obrazul de penaj — era delicat și mirosea a aer proaspăt. „Dacă n-are opt kile, n-are nimic, pe cinstea mea !"

După aceea, vulturul se înălța iute, trecea de clădirea gării, se rotea cît se rotea și se așeza la locul lui.

Prin gară treceau și trenuri naziste ; aveau regim special în staționare, după faimosul program „für die deutschen Zügen". Li se deschidea calea repede. N-aveau răbdare de cînd se prăbușiseră fronturile — își pierduseră liniștea. Vagoanele erau închise.

Într-o dimineață cu cer acoperit, cum era în vara aceea cu nori nemișcați, intră în gară un tren nemțesc de culoare vînătă-închisă.

Cînd apăreau asemenea trenuri venind dinspre front, ai noștri se retrăgeau prin colțuri, privindu-le cu ură. Peroanele rămîneau pustii. Doar cîțiva lucrători de cale sau din personalul de la mișcare ce se mai arătau. Pesemne că erau grozav de însetați călătorii în tunici negre ; ușile a două vagoane se deschiseră brusc și mai bine de zece coborîră pe pietriș, ronțăindu-l cu țintele cizmelor, în căutarea cișmelei.

Ultimul coborî unul deșirat, cu o cască atîrnată de gît și un automat de umăr. După ce se adăpă la cișmeaua unde era îmbulzeală, dîndu-i pe alții mai tineri la o parte, rămase cîțiva pași mai încolo, cu mîinile în șolduri, mișcîndu-și ochii roșii de-a lungul peroanelor mute. Privi semafoarele închise și scuipă. Cei mai mulți dintre „camarazi" intraseră în vagoane.

Deodată, privirea întîlni silozul, se cățără pe el și ajunse pe acoperiș. Zări pasărea ciugulindu-și pieptul. Părăsi vecinătatea cișmelei, pornind peste linii, apoi, prin umbra vagoanelor, către locomotiva trenului lor, pînă ajunse exact în dreptul silozului.

Pasărea își vedea mai departe de treabă, se mută doar puțin și rămase pe loc. În clipa aceea, neamțul lăsă să-i alunece de-a lungul brațului cureaua automatului, pînă-i veni gîtul patului drept în palmă ; îl strînse cu sete și duse arma la ochi.

Un ucenic năvăli îngrozit, țîșni val-vîrtej din magazia de bagaje și, din cîteva salturi, se agăță de neamț, strigînd : „Nein ! E al nostru !"

Era în cămașă.

Neamțul își smulse cu dispreț brațul din strînsoarea mîinii ucenicului, trăgînd prima rafală peste creștetul băiatului. Era gata să-l omoare. De pe toate ușile năvăliră oameni : ucenici, lucrători, funcționari, alergînd spre neamțul dezlănțuit, dar el trăgea liniștit și rîdea. Dar nu nimeri, deși terminase un încărcător ; luă altul de la toc. Vulturul, pînă atunci nepăsător, văzînd oameni strînși să-l privească, neînțelegînd ce se întîmplă, crezu, ca în atîtea rînduri, că-i așteptat, întinse aripile, le scutură și pluti descriind volute largi, vrînd să coboare mai încet, așa cum probabil știa că le place. Alunecă lîn chiar spre flăcările scoase de gura automatului, socotindu-le o nouă dovadă de omenie. Veni mai jos, cuprinse cu umbra sa, o clipă, grupul fremătător și o parte din linii. Oamenii strigau la el. El cobora mai departe, încrezător. Deodată fu izbit. Din piepturile mulțimii izbucni un geamăt. Descumpănit de lovitură, încercă să se echilibreze, dar nu mai putu.

Lumea apucă pietre dintre traverse și începu să izbească înverșunată ferestrele care se făcură țăndări. De la unele prinseră să tragă arme.

După cîteva minute, o mare de oameni, încremenită, privea ucenicul rămas între linii cu gigantica pasăre ținută de subțiori.

Ochii nu-i avea închiși, rămăseseră țepeni, privind parcă mirați lumea.

Sîngele cald se prelingea încet de pe aripi pe picioarele prăfuite ale ucenicului.

Mult timp, întregului oraș i-a lipsit parcă ceva.

Nici o garnitură germană n-a mai oprit în gara aceea.

Florin Mugur

ZIUA ÎNTÎLNIRILOR

Astăzi, cel mai frumos dintre cîntece
trebuie dăruit întîlnirilor...

Cumunicat :
În spațiul cosmic
Doi oameni sovietici
s-au întîlnit și își continuă drumul,
trăindu-și întîmplările obișnuite și eroice
ale perioadei de revoluție.

Comunicat :
În spațiul cosmic, omul nu mai e singur.
În spațiul cosmic
s-a petrecut un eveniment tulburător de frumos :
întîlnirea a doi oameni.

Fără-ntîlniri, toate orașele-ar fi ireale :
le-am privi cu mirare și n-am înțelege nimic.
Cum ? Pe strada asta nici un om
nu s-a-ntîlnit cu altul ?
Și în ciuda
acestei groaznice absențe de căldură,
strada există totuși ?
Vreau să cred
că străzile sînt numai niște drumuri
între un om și celălalt,
că-n asta
stă însăși rațiunea lor aparte !
Altminteri n-aș putea să cred în străzi,
altminteri n-aș putea să mai pricep
nimic din ce-mi împărtășesc orașele.

Vă puteți închipui un oraș,
în care nu s-a rostit niciodată : bună ziua ?
Dac-a existat, s-a cufundat de mult în ocean
cu-o mișcare încetă,
nesfîrșit de încetă și tristă, privind
cu ochi fără expresie, decolorați,
triumfala-ntîlnire de forțe a valurilor.

Comunicat :
Astăzi,
ca niciodată,
orașele sînt pline de-ntîlniri.

★

Bună ziua, spunem, privindu-ne.
Ce mică e distanța dintre noi !
O putem înfrînge cu-o bătaie de inimă,
o putem face să dispară dintr-o dată,
cu strălucirea unei singure silabe.
Bună ziua, spunem privindu-ne.
Ce mică e distanța dintre noi !
a trebuit salutul acela bărbătesc
al unui om, spus celuilalt, în spații
ca să pricepem pe deplin ce-aproape sîntem,
a trebuit salutul celuilalt, în spații,
au trebuit cuvintele acelea
rostite undeva în preajma Lunii,
ca să-înțelegem altfel, dintr-o dată,
prețul magnific, în umanitate,
al întîlnirilor...

Proiectate în Cosmos le văd :
întîlnirile, simplele noastre-ntîlniri.
Azi sîntem mai umani decît ieri.

Nu-mi e lesne să cred dar întreb și răspund, merg pe străzi
către oameni mă uit, văd că ziua e-n creștere
și mă-nalț să spun da.

Printre mîi de-ntîlniri trec vrăjit, și pricep
fiecare-ntîlnire, cu-o nouă-nțelegere, mult mai profundă,
și-mi caut prietenii.

Și desăvîrșindu-se-i văd pe prietenii mei,
și-s atît de puternici și noi, încît nu-i recunosc,
prea atent ca să pot observa altceva decît esențialul

Acelorași oameni, prieten din nou le devin,
și-atît fac, atît mă deprind
din nou să-i iubesc, mai fierbinte, cu chipul de azi.

Sînt ei : au zburat printre stele.
Frumoșii, integrii mei contemporani.
Și mă-nalț să spun da.

— Fiți ecou pentru pașii lor siguri, trăiți
rînd pe rînd, toate sobrele lor anotimpuri
voi, severelor arte...

★

Comunicat :
Se va sărbători
în toate țările
Ziua întîlnirilor.

V-ați întîlnit și zburați...
Chiar cînd veți coborî
zborul vostru n-o să se-oprească
Da, chiar atunci
toate lucrurile
se vor apleca mai departe
în direcția zborului vostru,
și mai departe se vor curăța
de tot ce cunosc lînced și vechi,
lăsînd să curgă-n văzduh
toate frunzele putrede.

Prea frumos zburați,
fără teamă, cinstiți, luminos,
încît oamenii vă vor continua pururi mișcarea
așa, pur și simplu,
pentru că nu se mai poate trăi fără zbor.

Comunicat :
O nemaiîntîlnită vibrație de dragoste
clatină astăzi
zidurile tuturor orașelor.

Rusalin Mureșanu

Cosmonauții

Pe-a cerului cupolă cu soarele-n zenit
Singurătăți albastre-s în rece nemișcare.
Dar iată două inimi spre soare au zvîcnit
Și cosmosul se umple de ritm și de visare.

Trec două nave-alături pe căile astrale
Și universul tace o clipă-n vastu-i vid.
Căci cosmosul primește în rîndurile sale
Pe două nave, încă doi membri de partid.

Doi oameni sovietici drum nou lărgesc spre astre
Și mări adînci de oameni cu inima-i conduc,
Cînd de pe steaua vie, de foc, a vremii noastre
Ei cerului de stele mesaj de pace duc !

Grișa Gherghei

Armonie cerească

Va trebui în curînd
Să stricăm armonia firească a naturii.
Visele noastre le simt scăpărînd
Dincolo de limitele acestei armonii.

Va trebui în curînd
Să frîngem pe genunchi
Cumpăna uscată ca un trunchi
Dintre noapte și zi.
Atunci, toți oamenii pămîntului
Vor trece de partea luminii,
Însoriți pentru totdeauna,
Iar umbrele lor părăsite în noapte
Vor pieri o dată, o dată cu ea.

Soarele va învinge în fiecare din noi.

MASA ROTUNDĂ A LUCEAFĂRULUI

Proza scurtă a tinerilor și conflictul etic contemporan

N. TERTULIAN

Punctul de vedere al celor care au condamnat schița lui Velea, sub pretextul unei pretinse „netipicități" a fizionomiei eroului — este simplist și dogmatic. Intervențiile din paginile „Luceafărului" care au stigmatizat sau au respins pur și simplu schița sub pretextul că stările de spirit „bolnăvicioase" ale eroului sînt „netipice" și în contradicție cu structura morală a tineretului nostru — trădează un mod de a judeca literatura care trebuie să ne rețină atenția.

O bucată literară nu poate fi considerată ca un soi de simplă ilustrare mecanică și simplistă a raporturilor sociale celor mai generale din realitatea noastră: literatura trebuie să reflecte polimorfismul și varietatea destinelor umane din realitate, inclusiv „cazurile" cu aparențe de singularitate — cu condiția ca în reflectarea lor să se respecte riguros ideea determinismului social-istoric al psihologiei individuale, să se proiecteze aceste destine pe fondul raporturilor sociale dominante în orînduirea noastră actuală. În al doilea rînd, tovarășii care adoptă o concepție de genul celei combătute mai sus — cărora li s-ar putea adăuga, în lumina intervenției sale de aci, tov. Gafița — pot să nu țină seama și de **funcția critică** pe care trebuie să o îndeplinească literatura noastră.

Prozei noastre îi revine, deopotrivă, misiunea de a reflecta fenomenele morale cele mai pozitive din cîmpul vieții noi socialiste — dar și misiunea de a surprinde în geneza, criza și evoluția lor, o serie de fenomene etice negative, de a le detecta și descrie pentru a cultiva un spirit de vigilență lucidă la adresa lor.

În spiritul celor spuse mai sus, cazul tînărului Duminică din schița lui Nicolae Velea mi se pare a fixa un fenomen negativ revelatoriu din viața unor tineri ai epocii noastre — destinul acestui erou avînd o semnificație cît se poate de tipică și punînd în lumină o intenție etică profund pozitivă a scriitorului Velea. „Cazul" unui tînăr care, beneficiind din plin de cuceririle orînduirii noastre socialiste, ajunge la un moment dat să încerce a-și căuta satisfacții și plăceri în atitudini și conduite morale situate în afara normelor de viață socialistă, să se arunce în brațele facilității, ale frivolității sau „bizareriei", într-un pseudo „anti-conformism" — criza rapidă pe care o precipită în viața sa cedarea în fața unor asemenea impulsuri negative și consecințele tragice finale pe care le poate aduce cu sine sfidarea regulilor de viață statornicite în mediul său social — mi s-a părut cît se poate de autentic și interesant. S-ar părea că sancționarea prin însăși logica vieții a acestor impulsuri negative — moartea Adinei și finalul tragic — s-ar produce pe calea unui soi de „justiție imanentă". Ar fi însă o eroare să se confere o interpretare de tip fatalist desnodămîntului schiței. Aci a intervenit și obiecția adusă schiței de a nu fi înfățișat prezența și rolul colectivului socialist asupra tînărului erou. Greșeala eroului nu era însă atît de transparentă încît logica faptelor să fi îngăduit o intervenție directă sau o presiune morală a colectivului. Subtilitatea schiței constă tocmai în faptul de a fi demonstrat că derogarea de la normele umane de viață statornicite prin relațiile socialiste poate produce o asemenea perturbare și o asemenea mutilare a raporturilor firești dintre oameni — încît nu sînt excluse consecințele dezastruoase și tragice pentru destinele indivizilor.

Obiecțiile pe care le-aș face schiței sînt de ordin pur literar. Comentariile, reflexiile cu aer moralist și generalizator — ale autorului

— sînt adeseori vagi, formulate cam chinuit și imprecis, sub nivelul sensului obiectiv implicat în narațiunea ca atare. Intenția de a crea sugestii de ambiguitate și ostentația introducerii unor reacții neobișnuite, ieșite din logica comună — ar trebui părăsite. În ansamblu, publicarea schiței reprezintă un fapt pozitiv — iar utilitatea discuției, ca un prilej de confruntare a unor moduri diferite de a judeca literatura, mi se pare evidentă.

SAVIN BRATU:

În ceea ce mă privește personal, schița tov. Velea ca atare mă interesează mai puțin decît problematica pe care o prilejuiește. Schița eu o salut așa cum salut toate actele tinerei generații scriitoricești care încearcă să pună problema acut, cu privire la etica tineretului nostru și să lărgească virtutea modalităților și atitudinilor socialiste. Din acest punct de vedere consider că nu această schiță a lui Velea, ci, în general, ceea ce scriu tov. Velea, Cosașu sau în general poeții și prozatorii noștri tineri reprezintă fenomenele care interesează cel mai mult, ca niște fenomene dătătoare de nou, dătătoare de izvoare menite să aducă inovații în literatura noastră.

Sînt de acord și cu cei care au spus că schița tov. Velea iese din orice discuție în contradictoriu, tocmai pentru că schița este esențialmente educativă. Sînt de acord și cu cei care au spus că schița tov. Velea are un caracter didactic. De altfel, orice literatură simbolizantă are acest caracter, chiar dacă veridicitatea strictă a faptelor nu este respectată.

Pe de altă parte, cred că schița tov. Velea are niște deficiențe care interesează din punctul de vedere al analizei schiței propriu zise.

Din punct de vedere artistic, schița are niște deficiențe care privesc stadiul actual al dezvoltării literaturii noastre, — și care pe mine personal mă interesează mai mult.

Din punctul de vedere al valorii artistice propriu-zise, aș spune că tov. Velea în schița sa nu respectă propria sa viziune artistică și că el amestecă viziunea artistică cu părți de analiză psihologică propriu-zisă.

În același sens cred că tov. Velea a amestecat procedeul lui cu influențe efective ale unei literaturi moderne în apus.

Nu vreau să mă asociez notei din „Tribuna", nu vreau să mă asociez direct unor păreri pe care le repudiez în mod special. Îmi pare bine că tov. Lungu s-a desolidarizat de această notă. Nu se bazează pe realitatea fenomenului patologic de care vorbea nota din „Tribuna", care, de asemenea, nu intră în discuție.

Însă influența există în ceea ce sezisa tov. Dan Hăulică. Într-adevăr, Duminică este descris ca un om singur. Adina este și ea un om singur. Între ei nu este o comunicare reală. Toate aceste lucruri care se pot trata în mod realist pentru anumite medii din țara noastră și pentru anumite medii din Occident, nu par potrivite în cadrul acestei schițe a tov. Velea.

După părerea mea — conflictul autentic, problematica autentică în această schiță — nu constau în faptul că este veridică în sine, ci în faptul că autorul nu găsește o expresie mai elegantă.

În ceea ce privește mediul la care se referă, cred că tov. Velea a transpus oarecum dintr-un anumit mod singurele posibilități de evenimente, de fapte și stări intelectuale, psihologice. Cred că asemenea procese de conștiință, care sînt accentuate aci, sînt mult mai tipice pentru mediul studențesc decît pentru mediul acesta muncitoresc sau pentru mediul țărănesc la care se referă tov. Velea, deși și în acest mediu se pune, de asemenea, problema răsfățului și a educării tineretului.

RADU COSAȘU

Cred că nu e eficient — nu numai pentru Velea, dar pentru mulți alți prozatori, dacă nu tineri, cel puțin în perioada de maturizare — să ne încrîncenăm a plasa „În treacăt" într-un clasament al schițelor autorului. E drept, au fost schițe ale lui care mi-au plăcut mai mult, dar a stărui în direcția aceasta e fără folos. Nu se poate crea în liniște, dacă prietenii din jur îți judecă fiecare rînd în comparație cu cel precedent și imediat emit deziluzii sau entuziasme. O critică tovărășească, dornică de

a construi, nu poate să nu țină seama de faptul că orice perioadă de creație conține acumulări care nu trebuie întrerupte prin sentințe prea crude.

M-a emoționat în ultima schiță a lui Velea seriozitatea problemei, a sentimentului pus în discuție. La un talent de tipul lui Velea, o asemenea calitate nu rămîne într-un stadiu de „concept". Velea nu aparține scriitorilor — mulți, foarte buni, — care clădesc personajele pentru a dezbate o „problemă".

Velea are un simț acut al plasticizării sentimentului, — vezi doar în „Întîlnire tîrzie" cu ce exactitate se transmit abstracții sufletești, greu de surprins și de așternut — convingător — pe hîrtie. Sînt sigur că și aici, el nu a plecat de la „o idee" spre Duminică, eroul, ci eroul, acțiunea s-au desfășurat o dată cu semnificațiile, hrănindu-se reciproc. Seriozitatea de care vorbeam nu aparține deci, problemei, ea impregnează oamenii, situațiile, menține tensiunea lucrării, chiar atunci cînd eroul aleargă după iepuri, pe cîmp, la lumina farurilor, sau, să zicem, joacă table... Dacă în planul vieții, acestea par fapte oarecari, „șotii", în planul artistic — sub ochiul lui Velea — ele duc la un grad de interes real, obligă — prin acumulare — la o tratare gravă a superficialității eroului. Mai exact, prin arta lui, Velea a izbutit să prindă lumina serioasă a neseriozității (a cărei nocivitate socială a fost demonstrată cu atîta stăruință de tovarășii Novicov și Crohmălniceanu). Trebuie admis că această față a „problemei" nu a fost relevată pînă acum, această lumină nu a apărut pe chipurile adolescenților din lucrările noastre, unde de cele mai multe ori, acestor „neserioși" li se conferă aureola „simpatică" a unui limbaj „oț" mulțumită căruia oamenii „serioși" îi cam iartă...

Unde cred că autorul e mai puțin convingător, este în final; „zguduirea" e precipitată, voită, artificială și, îndrăsnesc s-o spun, în pofida „morții", facilă. Metafora camionului cu lapte cu care se scufundă Duminică e memorabilă, dar nu poate ascunde un gol de cunoaștere, așa cum piese de oțel strălucitoare au în interior goluri provenite din turnare. E prea mult spectacol în această moarte, prea încăpățînată mizare pe prejudecata că „orice poveste ca să fie frumoasă, trebuie să se termine prin moarte". Sînt convins că adevărata zguduire la care viața îl supune pe Duminică nu necesita „moartea", premizele nu o justifi-

cau stringent, gravitatea nu ar fi fost alterată, căci există șocuri mult mai revelatoare în durerea lor decît „literarele" pierderi ale minților. Aș fi preferat ca forța analitică a lui Velea să se exercite într-o asemenea direcție mai dificilă. Recunosc că aici vorbește și blestemata mea „viziune reportericească". Din cîte am observat, acest „apetit" pentru sinucidere, această natură de „zguduiți" nu sînt deloc dezvoltate la tinerii noștri muncitori, chiar dacă se poate invoca acel „se întîmplă". Dar de la „a se întîmpla" pînă la reprezentativ e o cale... Nu orice ne închipuim în redacții, nu orice ni se pare aici verosimil, bazați pe lecturi prestigioase, are o bază reală în lumea Hunedoarei sau Oneștilor. Nu se poate să nu ținem seama de acest adevăr, nu trebuie să ne lăsăm fascinați de atot salvatorul „se întîmplă" — e una din obligațiile de onoare ale bunului scriitor, ale instinctului său artistic. Repet, poate din nou gîndesc prea „reportericește", dar nu văd ce e rușinos în asta, de ce m-aș înscrie între cei care „descoperă" azi „influențele negative ale reportajului asupra prozei".

CORNEL SIMIONESCU

Schița a stîrnit discuții și au fost cititori care au negat-o complet. Se naște o întrebare firească: cum s-a putut ajunge aici? Probabil că în schiță există ceva care i-a derutat, nu i-a convins. Eu aș găsi aici una din lipsurile schiței. Nu în finalul atît de discutat, cît mai ales în justificarea lui prin determinările sociale și de caracter ale eroului. Se resimte în schiță o lipsă de curaj. Nu aș vrea să fiu prost înțeles. Dar, dovedind curaj în abordarea unei teme noi, Velea parcă s-a sfiit s-o localizeze consecvent în condițiile social-istorice ale zilelor noastre și a fost tentat să facă din Duminică un „caz". Ca urmare, scriitorul a pigmentat mediul și pe erou cu ciudățenii. Ezitarea scriitorului s-a răzbunat, căci unii cititori, derutați de aceste ciudățenii, nu au mai văzut semnificația adevărată a schiței. Nu știu dacă așa s-a întîmplat sau nu, dar cred că îndeobște, atunci cînd abordăm o temă nouă și îndrăzneață din actualitate, trebuie să dovedim un curaj **autentic**, să pătrundem mai adînc condițiile care au generat conflictul, să ancorăm mai ferm în realitate și să smulgem de acolo și nu din speculații, tot ce poate promova, cît mai convingător, mesajul pe care-l urmărim.

Cu toată slăbiciunea la care m-am referit, schița lui Velea își păstrează o mare forță educativă. Aș porni de la un amănunt: acela al jocului de table, recunoscut în discuții ca un simbol care prefigurează deznodămîntul schiței. Vreau să adaug însă că jocul de table așa cum este acolo, cu jocul invers și cu „lăsare de sînge", are o semnificație mai profundă, avertizînd că și în viață dacă „joci invers", dacă mergi împotriva cursului ei, poți ajunge într-o situație fără ieșire. Dacă am afirma că în societatea noastră nu există drum închis, așa cum se afirma în scrisoarea unui cititor, am face un deserviciu societății, tinerilor, căci ar însemna că indiferent pe ce căi apucă un individ sau altul, el va ajunge inevitabil la liman. Aici intervine însă rolul colectivului și marea valoare a schiței lui Velea stă în aceea că trage un semnal de alarmă și invită colectivele de muncă la altfel de influență, la altfel de participare în formarea individului, decît măsurile administrative și critica adhoc. Ea ne atrage atenția că, în condițiile actuale îndeosebi, munca de educare trebuie dusă permanent și cu metode care să ne apropie mai mult de sufletul omului.

ION LUNGU

Împărtășesc întru totul ceea ce au spus aici tov. Novicov și Crohmălniceanu.

Mie mi-a plăcut schița lui Velea. Dar nu pot spune că această schiță constituie nivelul maxim la care s-a ridicat proza lui Velea. Mi se pare unilateralizată puțin această schiță. Am să citez aci o definiție sociologică a lui Marx cu privire la om. Omul — spune Marx — este totalitatea relațiilor sociale. De acest lucru nu pot face abstracție nici scriitorii.

Personajul principal al schiței lui Velea se simte prea bine, pentru că socialismul i-a asigurat toate condițiile, pentru că are ce să mănînce, ce să îmbrace, etc.

De unde provine dorința de senzație a lui Duminică? În nici un caz numai din faptul că „îi este bine". Zadarnic ar fi vrut să facă senzație eroul într-un alt regim cînd nu avea cu ce să se îmbrace, ce să mănînce. Atunci cînd omul are aceste preocupări nu prea are poftă de senzații tari și neobișnuite. Deci, undeva, eroul a surprins un lucru admirabil. Numai că unilateralizînd, tov. Velea n-a dus dezbaterea în termenii ei pînă la capăt.

Ar fi vulgar să spunem că deși colectivul a venit și l-a educat pe Duminică, el n-a putut fi salvat.

Tov. Crohmălniceanu sublinia aici că, deobicei, acei tineri teribili care se îmbracă extravagant și vorbesc un argo „șme" întîmpină o reacție. Evident nu întotdeauna lor li se poate da o ripostă hotărîtă, pentru că în foarte multe cazuri atitudinea lor îmbracă formele cele mai inofensive. În cazul eroului nostru, această reacție din afară trebuia însă să apară. Velea a pus problema, trebuia s-o rezolve. Ori, în schiță, tocmai fundalul social apare într-un mod cam ciudat. În aceasta constă, după părerea **mea**, viciul fundamental al schiței.

N. VELEA

Ce trebuie să spun? Cum am scris povestea aceasta? Am pornit de la ceea ce s-a spus aici: de la funcția de eficacitate a literaturii, de intervenire și prevenire a unor fenomene; o schiță cu un mesaj actual pe tema contemporaneității și realismului.

Ceea ce au spus tov. Novicov, Crohmălniceanu și Matei Călinescu, exact aceasta am vrut să exprim în schiță. Este vorba de o serie umană, de o generație protejată, care are înlesnirile socialismului. Superficialitatea poate însă ucide, și la propriu.

Ce obiecțiuni mi s-au adus? Problema cu colectivul. Această chestiune cred că s-a limpezit. Omul nu aveai de unde să-l prinzi, nu avea transparență.

Acum cu ceea ce mi s-a spus cu premizele că nu am avut curaj și am dat-o pe ciudățenii. Am mers într-adevăr pe unele amănunte bi-

zare, sînt unele lucruri care par căutate. Am vrut să singularizez puțin cazul. De aici au pornit ciudățeniile acestea. Și aici am greșit.

Ce să mai spun? Să spun că este vorba de un plictis? Omul trăiește într-un spațiu protejat și acest lucru este periculos. Oamenii comunică între ei. Nu sînt singuri, cum s-a spus. Cel mult sînt paraleli.

Transferarea în alt mediu a conflictului nu cred că este cazul să se discute.

Cam aceasta este în general.

Cu privire la articolul tov. Bucur, trebuie să subliniez că nu numai că îngustează schița, dar deformează titlul schiței. S-au văzut două opinii de la început. Din modul cum s-au desfășurat discuțiile aici s-au limpezit multe lucruri. De la această masă rotundă plec cu idei clarificate.

ION LĂNCRĂNJAN

În proza scrisă de tineri, în deosebi, se face simțită o tendință pozitivă, de abordare a unor probleme etice și a unor conflicte noi. Tendința aceasta trebuie stimulată, privită cu simpatie și cu mai mult spirit de răspundere. În același timp însă cred că este bine și este absolut necesar să fie privite cu mai multă exigență lucrările care abordează asemenea conflicte, nu de alta dar se mai întîmplă să ni se prezinte ca nou și inedit ceea ce de mult e cunoscut și știut. În felul acesta, în locul unei proze schematice și melodramatice, — de proastă calitate în fond — se naște o altă proză, așa zis „obiectivă", reținută și ternă, — și tot de calitate proastă — în cadrul căreia banalitatea se vrea fapt cotidian, nou și inedit. A face de pildă divagații, la infinit, pe tema bucuriei și a regăsirii bucuriei, nu-i tot una cu a reliefa noul, chiar dacă găsești noi „unghiuri de vedere". Problema e de a merge întotdeauna la esențial, indiferent de modalitate. Nu se poate, e drept, să ataci în fiecare schiță o problemă de mare stringență. Totuși spre aceasta trebuie tins, chiar în cazul lucrărilor scurte, fiindcă altfel vom pluti în apele incerte ale banalității.

Velea a pornit în lucrarea sa de la o idee interesantă și nouă. A tratat-o însă **în treacăt**. El a rezolvat din cîteva trăsături de condei problema mediului. Dar eroul său, Duminică, trăiește într-un sat nou, într-o realitate nouă, peste care nu se poate trece. Nu vreau să spun prin asta că era absolut necesar ca gospodăria colectivă sau organizația de tineret să ia atitudine față de Duminică, să-l discute ori să-l sancționeze, mai ales că el nu săvîrșise nici o faptă mai gravă. **Vreau** să spun însă că în cadrul realității noastre noi mai există, în afara discutării și a intervenției directe și organizate, o confruntare permanentă, spusă sau nespusă, mărturisită sau nu. Relațiile noi, aduse și statornicite de socialism au o sferă de manifestare și de influență mult mai largă decît s-ar părea. Oamenii s-au obișnuit să trăiască altfel, sînt mai atenți unul față de celălalt. Și mai exigenți, mai intransigenți, dacă se poate spune așa. O anumită comportare și o anumită atitudine nu se poate să nu primească o anumită replică, mai ales dacă avem de-a face cu un sat deosebit de evoluat, cum e satul din schița lui Velea. Aici, însă, în lucrarea lui Velea, se trece peste toate amănuntele acestea, întrucît autorul a vrut cu orice preț ca eroul său să-și trăiască pînă la capăt drama. După părerea mea, el se află în regres față de nuveda „Întîlnire tîrzie" în care avea observații subtile, de analiză. Aici nu mai există subtilitatea și pătrunderea de acolo, pentru că lipsește concretețea socială, faptele obișnuite de viață nu mai trăiesc, și nu susțin un conflict și o idee, care erau, într-adevăr, interesante și noi.

S-a vorbit aici și de Fănuș Neagu. Nuvela lui din „Luceafărul" m-a surprins și pe mine. Și nu atît pentru felul cum este creionat mediul, — în treacăt fie spus, locurile de aici, de la Dunăre, au avut și vor avea și de-acum încolo un spor de pitoresc, un anumit specific — cît pentru falsitatea și lipsa de consistență a conflictului. Nu apreciez lucrarea nici după două și nici după trei coloane de revistă și nici nu sînt șocat de faptul că

eroii lui Fănuș se string din nou laolaltă, în final, și beau vermut. Sînt șocat, însă, de ceea ce se întîmplă în această lucrare, sau, mai bine zis, pentru ceea ce nu se întîmplă. Eroina lui Fănuș, — Maja, nu Maya, cum a reținut nu știu ce cititor grăbit — e descrisă cu grijă și-n amănunt. Autorul merge pînă acolo încît ai impresia că e subjugat de frumusețea și de lascivitatea eroinei, apreciindu-le ca pe niște calități alese, luate în sine. El s-a lipsit, atît în creionarea acestei eroine cît și a partenerilor ei, de o poziție critică, de atitudinea sa față de faptele pe care le povestește. Citind lucrarea ai impresia că el a oscilat și și-a schimbat mereu unghiul de vedere. Poate că de aceea nu se întîmplă nimic în lucrare, — nu se consumă, adică, nici o dramă și nici nu se ridică nici o problemă — poate că de aceea eroii se întîlnesc și se despart mereu, fără ca prin asta conflictul să capete mai multă pregnanță. Nici accidentarea unui muncitor, fapt pentru care este vinovată și Maja, nu schimbă lucrurile cu nimic. Și-atunci te întrebi, pe bună dreptate, ce a vrut să spună autorul? A vrut să ridice o problemă? Dar care-i problema aceea?

Cealaltă lucrare, publicată de Fănuș Neagu în „Gazeta literară" este mai limpede, fără a fi însă mult peste nivelul celei publicate în „Luceafărul". Aici este vorba de un om care se întoarece de la închisoare și care-și dă seama, datorită unei întîmplări, de coșmarul prin care a trecut. Dar ce s-ar fi întîmplat dacă omul acesta nu s-ar fi întîlnit, de prima dată, chiar cu fostul său adversar, pe care l-a rănit? Nu și-ar mai fi dat seama niciodată de ceea ce sa petrecut cu el?

În continuare, aș vrea să mă refer puțin la volumul lui Radu Cosașu. L-am citit nu de mult și-am găsit în el lucrări noi și interesante. Alături de aceste lucrări, însă, mai există și altele care n-au nimic comun cu etica noastră nouă, care mimează numai, fără a reliefa, lupta dintre vechi și nou. Aș lua, spre exemplificare, două lucrări: „Sîmbătă seara" și „Mărturisirea în noapte". Prima „trăiește" și convinge, datorită conflictului, care-i într-adevăr nou și inedit. Cea de-a doua plictisește și nu reușește să convingă, datorită faptului că se sprijină pe un conflict fals, făcut, adus din condei. Frămîntările eroinei din „Sîmbătă seara" sînt veridice și emoționează, în vreme ce oscilațiile și zbuciumările inginerului din „Mărturisire în noapte" nu atrag atenția prin nimic altceva decît prin caracterul lor insignifiant. Radu Cosașu s-a întors aici la un anumit tip de erou, care se întîlnește încă destul de des în lucrările sale. E vorba de micul burghez, care se frămîntă și se zbuciumă și care tot mic burghez rămîne, chiar dacă se îmbracă în salopetă, chiar dacă declamă din tot sufletul că el și socialismul sînt una.

În încheiere aș vrea să propun ca și criticii literari să dea dovadă de inițiativă, în abordarea noilor probleme ale realității. Nu văd de ce n-ar veni și ei cu observații proprii, cu generalizări proprii, nu văd de ce n-ar atrage atenția scriitorilor, pe baza unor cercetări de ordin social, încotro să-și îndrepte atenția. După Congresul al III-lea al P.M.R. s-a discutat un timp despre mutarea luptei de clasă pe planul conștiinței. Ar fi bine să fie reluată și continuată această discuție, pornindu-se de la aspectele cele mai noi, din cadrul realității noastre.

AL. OPREA

În încheierea dezbaterilor a vorbit, din partea revistei „Luceafărul" criticul Al. Oprea, care a arătat că deși părerile au fost dintre cele mai diferite sau chiar net opuse — ceea ce a și constituit interesul lor — de-a lungul discuțiilor s-a reușit să se cristalizeze o seamă de concluzii.

„Cea mai mare parte a participanților la această masă rotundă a manifestat un interes pozitiv, stimulator, față de preocupările care există în ultima vreme în proza tinerilor, de zugrăvire a proceselor sau întîmplărilor cu un caracter preponderent etic. Aceste preocupări marchează o orientare mai generală a literaturii noastre în năzuința de a pătrunde cît mai adînc în sferele cele mai întinse ale conștiinței omului contemporan. Țelul urmărit privește adîncirea funcției educative a literaturii, mai ales în actuala perioadă cînd, așa cum s-a arătat la cel de-al III-lea Congres al P.M.R., domeniul ideologiei și moralei constituie principala sferă de manifestare a luptei de clasă. Drept urmare firească, scriitorilor li se dezvăluie teme și procese umane inedite, orizonturi artistice noi. Eforturile de a scoate la iveală și valorifica aceste zăcăminte prețioase pe care le oferă viața actuală, nu pot să ducă decît la îmbogățirea literaturii noastre, la împrospătarea ei cu imagini vii, originale. De aceea ni se par juste criticile care s-au adus în cadrul dezbaterii noastre acelor tovarăși care, față de aceste preocupări ale tinerilor, manifestă o spaimă dogmatică și înainte de a le analiza cu discernămînt, în ceea ce au pozitiv și negativ, trag clopotele de alarmă avertizînd: „trebuie să ne punem cu multă seriozitate problema ce se întîmplă, încotro mergem". (Vezi luarea la cuvînt a lui Mihai Gafița, publicată în nr. anterior al Luceafărului). De asemenea, nu mi-au plăcut nici etichetările exagerate privind schița lui Velea, din unele intervenții, care au apărut în Luceafărul. Astfel, chiar în primul articol semnat de Marin Bucur, se compară unele gesturi ciudate ale personajului cu literatura lui Urmuz. În acest mod, se ajunge ca tinerii scriitori să fie demobilizați și nu încurajați pentru învingerea greutăților creatoare firești pe care le întîlnește oricine, atunci cînd defrișează drumuri noi.

Este indiscutabil, că în proza tinerilor din ultima vreme au apărut o seamă de creații care atacă, mai direct și mai nuanțat, procesele sufletești ale oamenilor de azi. Aici trebuie să menționăm, în primul rînd, schița lui Velea „În treacăt". Pentru a nu fi acuzat de spirit de confrerie redacțională, amintesc și schița lui Titel Constantinescu „Durerea", apărută în Gazeta literară și care stîrnește interesul prin adîncimea disecției psihologice".

În continuare, după ce a adus o seamă de argumente în sprijinul afirmațiilor făcute, Al. Oprea a polemizat cu acei critici care, opunîndu-se spiritelor alarmiste, s-au situat pe poziția unui alt extremism, asumîndu-și rolul unor avocați din oficiu ai schiței lui Velea. „Fenomenul literar pe care-l analizăm se află încă la începuturile sale, așa că e de la sine înțeles că alături de laturi prețioase care trebuie subliniate și promovate, există și reziduri negative, exagerări, etc., care se cuvin detectate, tot cu grijă, aceasta intrînd, după cum se știe, în cadrul funcției critice, de îndrumare, pe care trebuie s-o exercite critica literară. Semnalez că deși preocupările în discuție ale tinerilor abia s-au înfiripat, se manifestă deja atracția către poncif, către moda unor schițe — mi-aș îngădui să spun cu... poante etice. Tovarășa Eugenia Tudor critica cu justețe aici schița lui Breban, Cocoșul de zahăr, din Gazeta literară. Spațiul principal al acestei schițe este populat cu detalii de un pitoresc căutat: o orchestră a restaurantului formată din orbi, un copil paralitic etc., iar la urmă lipit finalul etic: eroul are sfîșietoare mustrări de conștiință că tocmai în ziua cînd a primit foaia de repartiție într-o locuință nouă s-a lăsat angajat într-un duel de insulte cu cumnată-sa. Din același punct de vedere aș critica și povestirea lui Fănuș Neagu „O sută de nopți". Sînt în dezacord cu unele din obiecțiile aduse povestirii de tov. M. Novicov, ca bunăoară aceea că finalul „ar sugera ideea că totul așa este, așa a fost și așa va fi, că nimic nu depinde de datele concrete social-istorice". Afirmația mi se pare forțată, în afara datelor concrete ale povestirii. Tocmai în final se formulează aproape ostentativ, ideea autorului: cei doi tineri care se aventurează în visări feerice vor petrece o sută de nopți pe care apoi le vor plînge, întrucît dragostea lor se bazează pe-o minciună, ascunde nesinceritate din partea eroinei. Reproșul pe care l-aș face e acela că ideea menționată și care e interesantă, s-ar putea spune că plutește la suprafață, nu este cu adevărat încorporată în substanța schiței. Și-aici se dovedește preocuparea față de un pitoresc a cărui semnificație limitată n-o poate ascunde virtuozitatea de povestitor a lui Fănuș Neagu. Lipsește o atitudine mai ascuțită a autorului, mai combativă, care să dea rezonanță adîncă temei abordate. E curios, dar după cum ne dovedesc și alte bucăți primite în redacția noastră, unii tineri încearcă să folosească tocmai schițele cu o problematică etică — deci în care deprinderile trecutului sînt supuse unei confruntări implacabile cu morala socialistă — drept mijloace lesnicioase pentru ocolirea luptei ascuțite dintre vechi și nou în conștiința oamenilor!

O altă tendință negativă din scrisul tinerilor, care s-a discutat în cadrul dezbaterii de față, este aceea a „abstractizării". Această caracteristică a iscat de fapt divergența de păreri din jurul schiței lui Velea. Întrucît nu doresc să repet argumentele folosite de alți tovarăși, am să privesc această schiță dintr-un alt unghi care privește mai amplu, evolutiv, creația tînărului prozator. „În treacăt" răspunde de fapt unei probleme ridicate de Velea în altă schiță, publicată de mult, Noapte. Acolo, unul dintre eroi, Tele, apare înzestrat cu un spirit inventiv — vezi cum se transformă în „coloană luminoasă" — dar totodată și cu anumită superficialitate și neseriozitate. Lui Tele îi place să înșire tot felul de minciuni, pe care pe jumătate le crede, cu iresponsabilitatea candidă cu care se antrenează în jocurile sale un copil. Autorul îi lua apărarea pe motiv că, în condițiile societății noastre, dispărînd alienarea umană, tinerii pot să-și prelungească în voie vîrsta copilăriei. Mai apoi — presupunem că după o adîncire a cunoștințelor sale despre realitate, precum și după meditații mai adînci, asupra caracterelor eroilor săi — N. Velea a înțeles limitele viziunii sale din Noapte, și-a dat seama că totuși, prelungită prea mult, această iresponsabilitate candidă a tinerilor ar putea să genereze — tocmai pentru că societatea noastră cere responsabilitate deplină pentru actele sale fiecărui om — întîmplări de o semnificație gravă, și de aici, credem, deznodămîntul trist al lui Duminică, din

schița În treacăt. **Este o evoluție dialectică a concepției asupra caracterelor, care ilustrează seriozitatea cu care-și privește munca de creație tînărul prozator. Dar totodată, au fost duse mai departe și unele deficiențe din** Noapte. **Astfel, în această schiță erau prezentați doi tineri, Spirică și o fată, care capătă „conștiința de sine". Ideea, importantă, era tratată astfel: fata are un moment de iluminare, după care vede în viață ceea ce alții nu văd, și spune celorlalți (citez din memorie) „...Aoleu, cum stau eu cu voi de vorbă și voi spuneți că... iar eu vă răspund așa..." Candoarea comică a eroinei, cu acele note inimitabile specifice scrisului lui Velea, nu izbutește să înlăture impresia clară de schematism — care nu e voit, poetic, ci rezultă în mod obiectiv. Cum de-au ajuns acești tineri la o astfel de conștiință de sine? Care a fost interacțiunea dintre caracterele lor și practica socială? Nu știm. Pare să se agreeze ideea că această evoluție s-a petrecut automat, de la sine, concepție ale cărei lacune nu e nevoie să le dovedim. Această estompare a interacțiunii dintre factorii sociali și cei etici a dus în schița** În treacăt **la acea abstractizare — care face ca eroul să fie situat într-un mediu artificial, netipic, după cum au arătat cu atîta judiciozitate și finețe, tovarășii: Dan Hăulică, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Novicov, Matei Călinescu, Eugenia Tudor, etc.**

Strîngînd la un loc observațiile mele, aș atrage atenția tinerilor prozatori că tratarea fenomenelor cu caracter etic, departe de a fi o treabă facilă, așa cum înclină să creadă unii, este una grea și de mare răspundere. Aș fi ispitit să spun doar că această operație se încadrează în fazele mai evoluate ale creației unui prozator — după ce acesta a studiat temeinic condițiile social-istorice, după ce cunoaște în amănunțime secretele conștiinței umane. Schițele care să întreprindă tulburătoare dezbateri de ordin etic implică, în chip necesar, o experiență vastă de viață, antrenarea din plin a forțelor creatoare, și întreaga răspundere cetățenească a autorilor.

N. R. Încheind dezbaterile organizate la această masă rotundă, revista **Luceafărul** nu intenționează să termine cu totul discuțiile pe marginea prozei scurte a tinerilor și a conflictului etic contemporan. O asemenea problemă nu are o importanță limitată, de campanie, ci se încadrează în preocupările mereu actuale ale scriitorilor noștri. Oricine va dori să ducă mai departe concluziile care s-au desprins pînă acum din desfășurarea discuțiilor — incluzînd evident și lucrări recent apărute — va avea la dispoziție paginile revistei.

„RAUHA!"

În seara care a urmat excepționalului spectacol național al solilor tineretului romîn la Helsinki, delegația noastră a dat o frumoasă serbare de bun-rămas, în cursul căreia s-au distribuit premiile obținute la concursurile festivalului și prietenii din țara gazdă poftiți la un cotnar au aplaudat mișcați. Această ceromonie, plină de voie bună, a trebuit să dureze mult, pentru că numărul artiștilor și sportivilor romîni distinși cu medalii și diplome a fost considerabil mai mare decît la precedentele întîlniri prietenești ale tineretului lumii. E, totdeauna, o mare mîndrie să vezi cît de bine și de repede se distinge talentul poporului nostru, oricînd e pus să se măsoare într-o competiție prietenească cu celebrități consfințite. Arta, cultura și sportul romînesc au avut prilejul să-și reconfirme dreptul la prestigiul de care se bucură tot mai mult peste hotare.

Dar la cel de-al VIII-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților, al cărui bogat program a reflectat universalitatea simbolului său, trimișii tinerei generații romînești nu au adus numai mărturia unor mari talente personale, crescute ca lujerul florilor dintr-un sol sănătos și fertil. Prezența romînă la Helsinki a constituit și un execelent argument în favoarea ideilor de pace și progres înscrise pe frontispiciul alb-albastru al tuturor întîlnirilor internaționale ale tineretului din capitala și din alte orașe ale Finlandei.

La Helsinki, pe lîngă amplele destășurări publice ale spectacolelor salutate cu mari ovații, au avut loc și contacte de specialitate, cu un număr relativ redus de participanți și observatori (asistența a atins totuși cîteva mii de tineri, plus zecile de invitați dintre personalitățile culturii contemporane), ocazii oportune și necesare de a dezbate în spirit amical, numeroase probleme din viața lumii de azi. La unele am asistat; despre altele am avut ecouri foarte apropiate.

În legătură cu acestea țin să evidențiez atmosfera de afectuoasă stimă cu care a fost înconjurată delegația noastră, pentru modul judicios, în același timp prompt și cordial, cu care a susținut referatele și intervențiile ei la „întîlnirile prieteniei". Spiritul de echipă cu delegații însuflețiți de principiile umanariste ale epocii noastre, fermitatea și calmul cu care au combătut greșelile sau confuziile altor participanți la dezbateri, precum și pregătirea teoretică și politică cu care vorbitorii romîni au onorat tribunele oficiale oriunde au fost solicitați să se pronunțe, au lăsat o impresie deosebit de frumoasă delegaților din toate țările și au impus, cu tărie, neprietenilor strecurați cu intenții inavuabile prin fundul sălilor, ca observatori „independenți". Experiența și succesele revoluției culturale destășurate pe vaste planuri în Romînia populară au fost luate în considerare cu deosebită atenție și admirație, în cadrul seminariilor internaționale: de Literatură, de Teatru și de Cinematografie; la Seminarul Internațional Studențesc, unde s-au discutat probleme de învățămînt, cu participarea reprezentanților a peste 180 de organizații din 70 de țări, referatul consiliului Uniunii Asociațiilor Studențești din R. P. Romînă, despre „Principiile democratizării învățămîntului și adaptarea sa la cerințelor noastre" a întrunit de asemenea majoritatea sufragiilor tinerilor intelectuali prezenți. Un interesant schimb de idei, de o amploare motivată și prin ordinea de zi și prin nivelul contactelor, a fost întîlnirea conducătorilor organizațiilor de tineret, printre care se remarcau cîțiva tineri oameni de stat, personalități de seamă ale mișcării democratice internaționale de tineret. Temele dezbătute aci se integrează în seria problemelor de arzătoare actualitate ale lumii de astăzi: „coexistența țărilor cu sisteme sociale diferite", „dezarmarea și interesele tineretului", „independența națională și apărarea păcii".

Principiile politicii externe pașnice a statului nostru, expuse, cu claritate și căldură, în referatul prezentat de conducătorul delegației romîne, au constituit un sprijin temeinic în favoarea ralierii participanților în jurul ideilor de pace și prietenie între popoare și un nou prilej de sinceră și unanimă prețuire pentru politica realistă și umanistă promovată, la toate conferințele internaționale, de reprezentanții Romîniei socialiste.

Se spune despre romînii noștri că sînt născuți poeți. Ușurința cu care învață limbile străine și se adaptează oriunde obiceiurilor pămîntului, le-a constînțit și darul de poligloți. Ceea ce nu este mai puțin adevărat. La întoarcerea de la Helsinki, delegații coborîți din uriașele cvadrimotoare au răspuns ovațiilor tineretului venit să-i întîmpine, cu o vorbă care sună ciudat, ca un țipăt de pescăruș, pe bărăganul asfaltat de la Băneasa: **rauha! rauha!**... Ei dădeau astfel, pe același meredian terestru, dar la mii de kilometri distanță, replica tinerilor finlandezi care i-au salutat, în seara petrecerii de rămas bun, cu o vorbă care la început suna tot cam ciudat în țara celor o mie de lacuri reci, vorba romînească, fierbinte ca soarele verii bucureștene: **pace!**...

Întîmpinîndu-și solii poligloți, sutele de tineri de pe aeroport au înțeles, fără explicație, tîlcul răspunsului și ca la un semn au reluat cuvîntul, din capul lor, așa: **Rauha — Pace — Festival!** Ca să răsune-n albastrul cerului departe, și să se-mplinte ca un cui de foc în inima dușmanilor tinereții.

Mihnea Gheorghiu

EVOLUȚII...

„ISTORIA ROMÎNILOR PRIN CĂLĂTORI" — SECOLUL XX

Așezată la răspîntia marilor drumuri europene, la răspîntii de lume, ocupînd, la întretăierea Balcanilor cu Carpații, o poziție de privilegiu și farmec, Romînia a solicitat ochiul și interesul călătorului de pe toate meleagurile.

La șirul nenumărat al călătorilor din veacurile cele mai vechi — începînd cu Herodot, Paul din Alep sau călugărul Baudinus, pînă la Thouvenel, Desprez, J. A. Vaillant, contele de Lagarde, lady Traven — interesul față de țara noastră sporește, pe măsura intrării ei în trepidația lumii moderne. Saltul pe orbita socialismului, politica de pace și coexistență a guvernului nostru, accelerarea pe drumul progresului — au făcut ca soli ai multor popoare să pășească pe pămîntul dintre Dunăre și Carpați. Astfel ca filmul opiniilor străine despre Romînia este o pagină adiacentă la istoria noastră.

Vom urmări, în rîndurile de mai jos, cîteva din aceste opinii și mărturii, în sugestiva lor evoluție peste pragul marilor evenimente din August.

TREI ACORDURI LA ȚARA MIZERIEI

Într-un volum de 293 de file, excelent tipărite la „Plon" („17 exemplaires sur papier des manufactures impériales du Japon", trimise familiilor domnitoare din Europa), domnul Paul Morand, poet al edițiilor elegante, întreprinde o amplă descripție a Bucureștiului și a Romîniei, văzute, după propria-i mărturisire, „à vol d'oiseau".

Totul este un „album pittoresque". Iarna bucureșteană: *„Bogătașii își arborează blănurile, poporul — mantalele scurte, cu buzunare verticale în dreptul stomacului, țiganii se înveșmîntează în ziare"*... Iar primăvara, în periferiile prin care inundă cîmpia, *„marele Pan, deghizat în țigan, cîntă din nai"*... Titluri de capitole: „La Capșa", „De la Capșa la șosea", „La Athenee Palace", „Palatul". Bucureștiul noaptea", „Originali și excentrici", „Paradisul băieților bătrîni"... Cînd scriitorul se amestecă printre oameni, cînd e invitat, de pildă, la masă, conversația decurge în termenii următori:

— *„Asta-i ce-i?* (Degustase un aliment „fondant, onctuos, delicios").

— *Mămăliță.*

— *Cum, mămăliga țăranilor? Și dumneavoastră, care-i plîngeți că sînt prost hrăniți!..."*

(Reversul medaliei: în Romînia anului 1935 existau, după statistici oficiale, cîteva zeci de mii de țărani pelagroși; alți 11.000 fuseseră uciși nu prea demult, pentru că se răsculaseră împotriva foametei, împotriva împilării și caznei... Dar vom închide paranteza aici, lăsîndu-l pe cititor să confrunte singur imaginea din carte cu viața. Vom indica doar sursa viziunii: poetul era ginerele unui mare industriaș, stăpînul cîtorva fabrici din Romînia).

Ici-colo cade, totuși, cîte un văl, descoperind priveliștea reală a epocii. Iată „Bucureștiul de noapte", cu cabaretele sale care afișează *„un new-yorkism montmartresc"* și în care foiesc reprezentanții societății înalte, *„cupluri triste și ruinate de băutură"*... Iată și mahalalele, *„regat al ruinelor, Orientul care nu-și îngroapă cadavrele, care nu-și mătură murdăriile; fatalismul aplicat la destinul caselor ca și la cel al oamenilor"*... Iată-i pe solicitanții de ajutoare din fața Ministerului de Finanțe, sumbru cortegiu de cerșetori imobili, oameni cărora *„o lungă moștenire de brutalități, de torturi... i-a învățat, în cursul secolelor, arta de-a aștepta"*... Iată-l pe „omul de cultură" cosmopolit, care habar n-are de valorile poporului său (ce să ne mai mirăm că Paul Morand îl definește pe Sadoveanu drept un „celebru scriitor de teatru"?!). Sîntem în Romînia anului 1935, în Bucureștii unde *„zgîrie-norii stau lîngă dezolarea de ruine a Orientului"*, unde *„o efemeră opulență acoperă o veșnică sărăcie"*, unde *„n-o să găsiți urbanismul nostru francez, străzile rectilinii, piețele noastre, asemănătoare unor saloane de bonne compagnie"*...

Și peste toate plutește surîsul de superioritate al occidentului supercivilizat, care-și încheie cartea cu exclamația lui Paul d'Alep: *„Valahie, pămînt al mizeriei!"*.

Descripției frivole, *„à vol d'oiseau"*, îi vom opune mărturia savantului: filozoful german, contele Herman von Keyserling.

Întreprinzînd, în al treilea deceniu al veacului, o „analiză spectrală a Europei" („Das spektrum Europas"), contele se aventurează și în Balcani, printre popoarele care *„sînt, pînă azi, de o sălbăticie nu numai marcantă, dar și esențială"*, oprindu-se mai întîi la patria noastră (*„stat balcanic de frontieră"*, la figurat și la propriu). Concluziile sînt îndeobște subiective, dar există și observații lucide, surprinzînd real dimensiunile epocii: cosmopolitismul claselor suprapuse, care *„preferă un spirit străin celui autohton"*, spiritul în genere laic al țării (*„religiozitatea romînilor nu mi-a făcut deloc o profundă impresie"*), o aplecare nativă a poporului spre frumosul poetic (*„poezia lirică, mai importantă în această țară decît oriunde, în epoca noastră"*...) ca și spre ironie (*...„există în Romînia o artă a epigramei care de la finele antichității n-a mai înflorit în nici o altă parte a lumii"*). Prin peisajul său contradictoriu, Bucureștiul *„amintește fantastic de Rusia țaristă: e un Saint-Petersburg în miniatură"*. E remarcată și mizeria în care se zbate poporul, dar e pusă pe seama *„spiritului nepractic"* al băștinașului, *„puțin dotat pentru industrie și comerț"*. Deci *„misiunea europeană a romînilor, DACĂ AU VREUNA* (sublinierea noastră), *ar fi să trezească bizantinismul la o nouă viață"*.

(Încheiem citatul aci... Mai erau doar cîțiva ani pînă la abatoarele legionarilor, la asasinarea lui Iorga, la sfîrtecarea „Baltagului" cu toporul, la împușcarea comuniștilor din închisori...)

O ultimă mărturie despre Romînia burghezo-moșierească, desprinsă din cartea lui Henri Barbusse — „Les bourreaux" („Călăii").

...„În această Romînie de azi, în această Jugoslavie, în această Bulgarie — cercul cel mai patetic al infernului balcanic — îndbușirea metodică a oricărei pulsații de libertate se transformă, în fața noastră, într-un calm care strînge inima — pentru că este calmul cimitirului"...

(Și ca ilustrare: Doftana, de unde *„ieșirea vreunui om este condamnată prin lege"!*).

În colecția vechilor mărturii, astfel de rînduri înfiorate, developînd adevărul crud, sînt puține. Porțile țării erau închise „instigatorilor" de talia lui Barbusse. Ne lipsesc mărturiile unui Maiakovski (căruia viza de intrare în Romînia i-a fost refuzată), ne lipsesc mărturiile unui Ehrenburg (silit, în drumu-i spre Spania, să se rezume la priveliștea din geamul vagonului, și-aceea astupată de umbra detectivului ce-l însoțea). Nici o pasăre a înălțimilor nu trebuia să răzbată în codrul carpatic, nici o voce a adevărului în „calmul de cimitir" așternut peste gemete, scrîșniri și doftane...

ROMÎNIA INTRĂ ÎN ISTORIE

Actul revoluționar al lui August, desprinderea din războiul nedrept, inaugurarea noului ciclu al istoriei noastre...

Filmul mărturiilor?

„Mica Romînie se impune brusc, prin explozie, în atenția lumii întregi!" („Daily Worker", 1944).

„Da, Romînia, Romînia cea ancorată de veacuri în *încremenire și anonimat, pășește acum în arena istoriei, în avantgarda progresului, laolaltă cu popoarele decise să construiască epoca viitorului"*... („L'Humanité", toamna aceluiași an).

„Priveliștile, la prima vedere, sînt contradictorii și de nedeslegat. În plin centru al Bucureștiului eliberat, Cafeneaua „Capșa" e plină încă de domni și doamne din protipendadă, de ofițeri superiori care deplîng pe șoptite arestarea lui Antonescu... Dar dincolo de ferestrele cu draperii, pe Calea Victoriei, coloane de muncitori manifestează sărbătorește pentru epoca libertății. Sînt prost îmbrăcați, au fețele supte; unii abia au părăsit închisorile. Orașul îi urmărește atent de la ferestre, din balcoane, din curți; și încet, dar vizibil, orașul se alătură acestor coloane, ca atras de suflul magnetic al unei forțe irezistibile. Drumul spre mîine se face astfel tot mai sigur, mai larg. Se simte, tot mai vie, în aer, febra care prevestește marile întîmplări, creatoare de epoci. Vom mai auzi despre această Romînie, despre oamenii ei aprigi și pasionați, îi vom auzi, sînt sigur, glasul tot mai distinct, mai puternic, în concertul înaripat al lumii de mîine"... (Ilya Ehrenburg, în magistrala sa serie de „studii pe viu" ale atmosferei bucureștene din anii 1944—1945).

ÎN ADMIRAȚIA LUMII

E imposibil să parcurgi, în cadrul unui articol, „istoria prin călători" a patriei noastre, de la 23 August încoace. Numai cărțile dedicate Romîniei contemporane sînt astăzi, în lume, vreo 18. Numai simpla listă a călătorilor ar acoperi sute de file, scînteind adesea de nume ilustre: de la Yehudi Menuhin la Salvatore Qusimodo, de la Harold Laxness la Oistrah, de la șefi de guverne și state, la savanți cu renume, de la campioni sportivi la militanți de frunte pe tărîmul obștesc...

Cîteva file din cartea de impresii a anilor 1961—1962:

DIWAN CHAMAN LALL (membru al parlamentului indian):

„Mărturisesc sincer, am fost pur și simplu uimit de marile progrese pe care le-ați făcut în domeniul industriei, agriculturii, culturii. Progrese mari, săvîrșite într-un timp foarte scurt, și care constituie un exemplu pentru toate țările slab dezvoltate din lume. Pot spune că ați atins, astăzi, acel stadiu după care pasul următor va fi prosperitatea deplină... Factori decisivi, în această direcție, sînt atît bogatele resurse naturale de care dispuneți, cît și faptul că, în mod înțelept, ați pus accentul pe dezvoltarea industriei grele. Ați urmat o cale justă"...

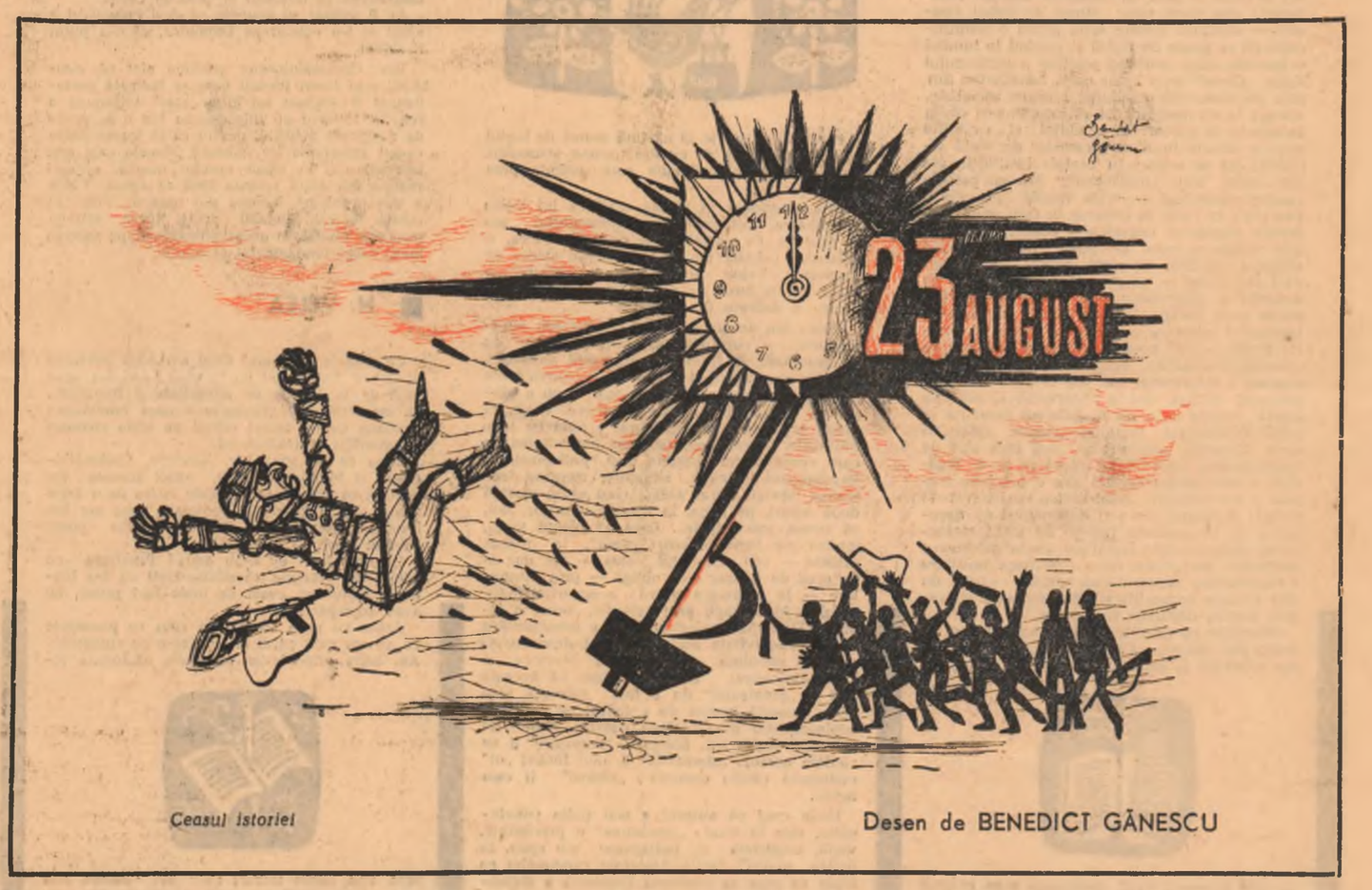

Ceasul istoriei

Desen de BENEDICT GĂNESCU

„Vizita în țara dumneavoastră mi-a făcut o deosebită plăcere. Am întreprins o călătorie de neuitat. Am vizitat, printre altele, Facultatea de chimie a Universității din București, Institutul de Petrol, gaze și geologie. La ora de față, nivelul învățămîntului superior romînesc e într-adevăr remarcabil. De asemenea, am fost profund impresionat de înflorirea industrială. Vreau să menționez un detaliu secundar la prima vedere, dar cît se poate de important: fabricile dvs. n-au o înfățișare mohorîtă, severă, ci sînt înconjurate de adevărate grădini"...

TENAB KOURSHID (medic-Cairo):

„În Romînia, protecția muncii constituie o acțiune de uriașe proporții, pe care statul și sindicatele o socotesc ca o problemă de rangul întîi. N-am mai văzut nicăieri o astfel de grijă, o astfel de stimă față de oamenii muncii"...

SALVATORE QUASIMODO (laureat al Premiului Nobel):

„Romînia e una din țările lumii cu o dezvoltare cetățenească și politică dintre cele mai avansate".

Dr. B. R. SEN (directorul general al Organizației pentru alimentație și agricultură a O.N.U.):

„Am văzut gospodării de stat, gospodării agricole colective, stațiuni de mașini și tractoare, uzinele de tractoare de la Brașov, Valea Prahovei și litoralul... Pretutindeni am constatat încrederea oamenilor în viitor, în capacitatea lor de a-și realiza planurile pe care și le-au propus (...) Trebuie să mărturisesc că sînt profund impresionat de eficiența măsurilor întreprinse pentru dezvoltarea agriculturii..."

Prof. JEAN PIAGET (directorul Biroului internațional de educație):

„M-a impresionat în mod deosebit spiritul viu de cercetare științifică existent în Romînia de azi. Totul este pus în mișcare în direcția găsirii noului. Am remarcat rolul important care se atribuie în țara dvs. intelectualilor, faptul că munca lor este mult prețuită (...). Am vizitat noile construcții sociale pentru studenții din București și din Cluj. Parc-aș dori să fiu și eu, din nou, student..."

Prof. univ. FERNANDO CARMONA (Mexic):

„Venind în Romînia, știam că vin într-o lume nouă. Cunoșteam starea de înapoiere a țării de ieri, stare care avea o mare asemănare cu cea care domnește în Mexic. De aceea, voiam să aflu în ce chip regimul cel nou, revoluția, au transformat țara aceasta. A fost deajuns să vizităm Dobrogea, pentru a înțelege imediat că sîntem, într-adevăr, într-o lume nouă (...) M-a impresionat în mod deosebit dispariția totală a exploatării fărămițate, neraționale, a solului. Însăși înfățișarea țăranilor este schimbată; nu vei vedea, aici, ochii triști și resemnați ai țăranilor de la noi, din America Latină (...)

LÉOPOLD BOISSIER (președintele Comitetului internațional al Crucii Roșii):

„Am fost profund impresionat de avîntul extraordinar al construcțiilor de locuințe, al urbanisticii, construcțiilor de drumuri, dezvoltării agriculturii, construcțiilor de spitale și alte unități de asistență medicală (...) Este o muncă considerabilă, care se desfășoară cu un entuziasm infinit..."

JEAN DARCANTE (secretar general al Institutului internațional de teatru):

„În Occident sînt multe țări în care sălile de teatru sînt deseori goale, iar 60—70 la sută din actori sînt șomeri. O atmosferă teatrală cu totul deosebită am văzut în țara dumneavoastră, unde dispuneți de mijloacele de a face un teatru bun, și de un public care prețuiește aceste realizări"...

MICHEL MAURICE BOKANOWSKI (Ministrul industriei Franței):

„Părăsesc Romînia foarte impresionat de tot ceea ce am putut vedea aici, atît pe planul transformărilor industriale, cît și pe cel al realizărilor sociale. Sînt sigur că Romînia se găsește pe drumul progresului său și felicit pe toți acei care răspund de aceasta".

L. KEIT (industriaș american, președintele Corporației „Hidrocarbure Research"):

„Am fost în Romînia și în 1935. Țin minte că ieșind din Piața Ateneului am ajuns, după o scurtă plimbare, într-un cartier care semăna mai curînd cu un sat. Sincer vorbind, aceasta mi-a făcut o impresie neplăcută... Astăzi, Bucureștiul este într-adevăr un oraș modern. Totul, aici, dovedește un foarte mare progres..."

Dr. WALTER TRAUTMANN (deputat în Budestagul din R. F. Germană):

„Romînia s-a dedat cu o energie deosebită dezvoltării industriei de utilaj petrolifer. Parcul ei modern de mașini a îmbunătățit calitatea instalațiilor, produse azi pentru o serie întreagă de țări"...

FRANZ IONAS (primarul Vienei):

„Ceea ce m-a surprins de la bun început în București este faptul că nu se mai cunosc nicăieri urmele trecutului război — care au fost, pe-aici, destul de mari..."

ROMAN JAKOBSON (profesor la universitățile Harward și Massachusetts-S.U.A.):

„Știința romînească îmbogățește știința mondială prin contribuția sa de idei fecunde, prin observațiile și descoperirile sale. Sînt în mod deosebit impresionat de dezvoltarea intensă și rapidă a Institutului de lingvistică al Academiei, care întreprinde studii profunde și sistematice. Tînăra generație de lingviști romîni merită o apreciere pozitivă pentru entuziasmul ei în muncă, pentru cunoștințele sale profunde asupra gîndirii lingvistice mondiale"...

Ne vom opri, deocamdată, aici... Cîteva din miile de opinii, cîteva din miile de omagii...

Dacă ai aduna toate aceste opinii și ai pune, în dreptul fiecăreia, steagul poporului respectiv, dacă ai trage niște linii de unire între țara noastră și țările de unde ne-au poposit acești soli, ai putea lua noile coordonate ale Romîniei — țara civilizației și a progresului, împlintată între meridianele și paralelele de prietenie cu toate popoarele...

Ilie Purcaru

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

Radiodifuziunea din Leningrad despre Tudor Arghezi

Nu cu multă vreme în urmă, postul de radio Leningrad a transmis o amplă emisiune închinată marelui nostru poet Tudor Arghezi.

Tamara Jejelenko, autoarea acestei emisiuni — unul din traducătorii de frunte în limba rusă a versurilor argheziene, — a avut prilejul să stea mai mult timp în țara noastră, să ne învețe limba, să se pătrundă de farmecul și adîncimea poeziei lui Arghezi și să-l cunoască personal pe marele poet.

„Zdreanță", „Răscruce", „Cîntec", „Cuiul" și alte poezii au exemplificat apropierea autoarei de specificul arghezian, unic și inimitabil, — sonoritatea, cadența, muzicalitatea acestei poezii.

Stăruindu-se mai cu osebire asupra măiestriei lui artistice de o factură cu totul nouă, asupra tîlcului împrospătat al cuvîntului, precum și asupra poziției poetului față de noile destine ale poporului său — s-a realizat o ingenioasă prezentare, pe o multitudine de planuri, a omului și creatorului Arghezi.

Emisiunea închinată marelui nostru poet, de către postul de radio Leningrad, strădania autoarei de a prezenta cît mai veridic personalitatea și creația lui, au însemnat încă un fir nevăzut, dar trainic, întins spre inima poporului sovietic.

Veronica Russo

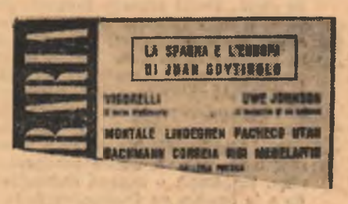

Un poet romîn în „l'Europa letteraria"

Pe coperta ultimului număr din *L'Europa letteraria* (iunie—august 1962) se citește și un nume romînesc. Lîngă semnăturile lui Neruda, Pratolini, Vigorelli, Goytisolo, figurează și aceea a poetului nostru, Tiberiu Utan. Revista îi publică un mănunchi de versuri grupate sub titlul *Quaderno italiano* (Caiet italian). Sînt aici versuri inspirate. Tiberiu Utan așterne în acest caiet nu întîmplătoare notații de călătorie, ci poezii de un accent liric pătrunzător și grav.

În cuvintele iubiților care se întîlnesc pe treptele din *Piața Spaniei*, în florile care invadează locul, poetul simte înfiorat cum picură sîngele Spaniei, al țării martire („Scrisoare către J. L. Pacheco"). Fîntînile cu susur vrăjit au voci profunde, care se avîntă spre viitor. „O, vrăji ale izvoarelor — vă asemuiți cu marii poeți ai Italiei!".

În acest grupaj liric figurează și poezii care răsfrîng realitățile țării noastre, piese din volumul *Versuri*, apărut în 1961: *Lampa de miner, Oraș, Primăvara, Frumusețea*. Traduse de Dragoș Vrînceanu și Elio Filippo Accrocca, versurile poetului romîn sînt însoțite de o scurtă prezentare. Se semnalează puritatea spirituală a liricii lui Utan, scăldată în apele limpezi ale epocii de înnoire pe care o cunoaște patria sa.

D. H.

Romanul „Străinul" în S.U.A.

Cititorii străini și critica literară din țările socialiste, iar în ultima vreme și din numeroase țări occidentale, manifestă un interes deosebit față de literatura romînă contemporană.

„— Oameni, primiți-vă între voi... v-am întîlnit în drumul meu, care se oprește aici, în această regăsire..." Cu acest cuvinte calde, convingătoare, fără rezerve pentru revoluție și socialism se dăruie „Străinul" lui Titus Popovici miilor de cititori din Statele Unite ale Americii, care au cerut de curînd romanul talentatului nostru prozator ardelean tradus în limba engleză, de Edit. Meridiane.

Solicitarea volumului „Străinul" în S.U.A. nu este întîmplătoare.

Eroul principal al romanului „Străinul", Adrei Sabin, poartă întipărit destinul omului care nu și-a găsit încă un ideal politic și social bine determinat și este purtat de aceea la întîmplare de viitoarea evenimentelor istorice prin care trece, împrejurări care imprimă un sens dramatic vieții sale și îl decid să conceadă: „viața asta nu trebuie trăită oricum..." — cu această convingere, reală, se alătură el maselor revoluționare care luptă pentru răsturnarea vechii lumi.

Eroii din romanul „Străinul" reflectă realitatea în spiritul nou al realismului socialist. Momentele oferite de Titus Popovici sînt vii, interesante, pline de optimism (fapt care a făcut ca lucrarea de față să fie pînă în prezent tradusă în mai multe țări).

Editarea peste hotare a unor opere de valoare din literatura romînească, ca „Străinul", interesul manifestat de numeroasele edituri străine pentru creațiile scriitorilor romîni dovedesc prestigiul pe care l-a cucerit literatura noastră nouă în rîndul cititorilor străini.

Cu interesul sentimentului descoperirii unei lumi noi în plin progres, scriu și unele reviste din occident despre realizările literaturii noastre. De asemeni, diverși ziariști și personalități burgheze au fost determinați de realitățile romînești, de transformarea rapidă și înfloritoare a economiei și culturii noastre, să facă aprecieri favorabile la adresa regimului democrat popular din țara noastră.

N. Osman

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii